

***“Det är viktigt att marknadsföra
Mora, visa alla jobb och göra det
attraktivt att välja Mora!”***

Unga och arbete, Uppdrag kommunutvecklare 2024

Innehållsförteckning

Sammanfattning	4
Bakgrund och syfte	6
A. Bakgrundsfrågor	8
B. Fritid	13
C. Skola	27
D. Politik och samhälle	41
E. Trygghet	57
F. Hälsa	69
G. Arbete	87
H. Framtid	91
Vad kan få fler unga att bo kvar i, flytta hem till eller flytta till Mora?	100
Referenslista	104

 Innehållet i rapporten är färgkodat!

Sammanfattning

Att ha kunskap om unga och deras livsvillkor är en viktig förutsättning för kommunernas arbete inom alla förvaltningar och områden. Både barnkonventionen och Sveriges ungdomspolitik betonar vikten av att alla beslut som tas, som på något sätt rör barn och unga, alltid ska utgå från ett barn- och ungdomsperspektiv.

Dalarna vill bli och vara Sveriges bästa ungdomsregion. För att åstadkomma detta har Region Dalarna i samverkan med kommunerna tagit fram en regional ungdomsstrategi som Region Dalarna och samtliga kommuner i Dalarna har skrivit under. Strategin innehåller fyra mål med tillhörande prioriteringar och indikatorer samt en avsiktsförklaring. Under kommande treårsperiod (fram till Lupp 2027) står mål 3 i den regionala ungdomsstrategin i fokus i det ungdomspolitiska arbetet i regionen:

- **Mål 3: Unga i Dalarna har förutsättningar att leva, studera och arbeta utifrån sina drivkrafter och styrkor, oavsett bostadsort.**

Mora kommuns målbild är "Hållbara Mora 2030 - stärkt social, miljömässig och ekonomisk hållbarhet." Kopplat till målbilden är den strategiska planen vilken innehåller kommunövergripande mål för mandatperioden. I den strategiska planen finns två mål som direkt berör mål 3 i den regionala strategin. "I Mora ska alla ges möjlighet att uppleva god livskvalitet" och "Hela kommunen ska växa genom ett hållbart samhällsbyggande".

Nedan presenteras några sammanfattade reflektioner för områden som är prioriterade utifrån Strategi Hållbara Mora och/eller den regionala strategin. Vi rekommenderar dock att läsa hela rapporten för att få en heltäckande bild av ungas livsvillkor i Mora.

Ungas fritid

I avsnittet om ungas fritid kan vi se att 91 % av killarna och 84 % av tjejerna är nöjda med sin fritid. Ungdomarna är ungefär lika nöjda med fritiden som år 2021, men mer nöjda än år 2018. När det kommer till fritidsutbudet svarar 70 % av killarna och 55 % av tjejerna att det finns ganska eller väldigt mycket att göra på fritiden. Detta är en ökning över tid.

När det kommer till vilka aktiviteter som unga sysselsätter sig med minst en gång i veckan ser vi att en hög andel av både killarna och tjejerna i Mora, 82-85 %, brukar umgås med kompisar. 72-75 % brukar träna/idrotta/gymma. Det framgår också att 58 % av högstadieungdomarna och 48 % av gymnasieungdomarna i Mora är medlemmar i en förening, vilket är något högre andelar än Dalarnas regionsnitt.

I Dalarna ställs även en regionspecifika fråga om kollektivtrafiken. Runt hälften, 49-59 %, av ungdomarna i Mora anser att kollektivtrafiken passar deras behov av att ta sig till och från skolan. Andelen som svarar att det passar deras behov att ta sig till andra platser är lägre. Gymnasieungdomarna i Mora anser att kollektivtrafiken passar deras behov att ta sig till och från skolan samt till och från vänner i lägre grad än regionsnittet i Dalarna.

Trygghet och trivsel i skolan och kommunen

I frågorna som rör trivsel i skolan kan vi se att en hög andel unga i Mora är nöjda med skolan, undervisningen och lärarna. Gymnasieungdomarna är dock mer nöjda än högstadieungdomarna i de flesta frågorna om skolan. Vi ser också att problem med mobbning, rasism och våld är mer förekommande i högstadiet än i gymnasiet. Det framgår också att högstadietjejerna är den grupp som generellt sett är minst nöjda med skolan och skolsituationen. En relativt hög andel av högstadietjejerna, 36 %, har även utsatts för mobbning. När det kommer till ungas upplevda trygghet kan vi se att tryggheten på olika platser i Mora är hög. Tjejer känner sig dock mindre trygga än killar i kollektivtrafiken, och högstadietjejerna känner sig trygga i skolan i lägre grad än övriga grupper.

Genom fördjupade analyser kan vi se att förekomsten av problem i skolan, utsatthet för mobbning och orättvis behandling och nöjdhet och trivsel i skolan samvarierar med ungdomarnas upplevda trygghet på olika platser. Analyserna visar också att det finns skillnader utifrån flera bakgrundsfaktorer och ekonomiska förutsättningar när det kommer till utsatthet och upplevd trygghet, se mer på sida 67-68.

Hälsa

I avsnittet om hälsa kan vi se att majoriteten av ungdomarna i Mora mår bra, men att det finns stora könsskillnader när det kommer till ungas hälsa. Liksom tidigare år har tjejer en lägre självskattad hälsa än killar. Andelen killar och tjejer som skattar sin hälsa som ganska eller mycket bra är dock relativt oförändrad från 2021.

Även när det kommer till psykosomatiska symptom svarar tjejer i högre grad än killar att de har regelbundna besvär. Gymnasietjejerna svarar i särskilt hög grad att de brukar känna sig stressade flera gånger i veckan eller oftare. Andelen tjejer som känner sig nedstämda eller har huvudvärk har dock minskat något sedan år 2021. Bland killar har det skett en viss positiv utveckling när det kommer till nedstämdhet, stress och svårigheter att somna. I årets Lupp-enkät ställdes det även en fråga om vad ungdomarna själva tror att deras psykosomatiska besvär beror på. De flesta av ungdomarna, särskilt tjejerna, tror att deras besvär beror på skolarbete.

Fördjupade analyser kring frågorna som rör hälsa visar att det liksom år 2021 finns tydliga skillnader utifrån flera bakgrundsfaktorer och ekonomiska förutsättningar. Det framgår bland annat även att utsatthet för mobbning och nöjdhet med skolan tydligt samvarierar med ungas hälsa, se mer på sida 85-86.

Utbildning och arbete

En stor majoritet av högstadieungdomarna tror att de kommer läsa vidare efter grundskolan. Knappt hälften av gymnasieungdomarna tror att de kommer läsa vidare efter gymnasiet. Andelen ungdomar som tror de kommer läsa vidare efter gymnasiet har minskat sedan år 2021. I frågorna som rör arbete framgår det bland annat att andelen högstadieungdomar som hade ett sommarjobb i somras har ökat över tid, från 24 % år 2021 till 37 % i år. Andelen gymnasieungdomar som hade ett sommarjobb har istället minskat något från 79 % år 2021 till 74 % i år.

Bakgrund och syfte

Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågors Lupp-undersökning har år 2024 genomförts i Mora i samtliga årskurser på högstadiet och gymnasiet. Undersökningen genomfördes under hösten 2024 och insamlingen gjordes genom en webbenkät på skolorna. Insamlingen har skötts av kommunen och analys samt sammanställning har gjorts av Enkätfabriken på uppdrag av Mora kommun.

Lupp står för lokal uppföljning av ungdomspolitiken och startades av MUCF år 2001. Lupp är en enkät som ska ge kommuner, stadsdelar eller regioner kunskap om ungas situation. MUCF erbjuder enkäten för att stötta kommuner i utvecklingen av ungdomspolitiken. Meningen är att beslut som berör unga i kommuner ska bygga på aktuell kunskap om ungas situation, erfarenheter och åsikter. Lupp-enkäten erbjuds inom tre åldersgrupper: högstadiet 13-16 år, gymnasiet 16-19 år och unga vuxna 19-25 år. Sedan år 2023 erbjuder MUCF även en anpassad Lupp för elever med särskilda behov. Sedan år 2023 är fritextfrågor borttagna ur enkäten.

Svarsfrekvens

Totalt har 603 elever av 702 på högstadiet svarat på undersökningen. Svarsfrekvensen på högstadiet är således 86 %. På gymnasiet har 812 elever svarat på enkäten, utav totalt 1059 elever. Detta ger en svarsfrekvens om 77 %. Därutöver har 18 unga i gymnasieåldern som varken arbetar eller studerar fått möjlighet att svara på Lupp-enkäten i Mora.

I den här typen av skolundersökningar beror bortfallet ofta på att hela klasser inte har haft möjlighet att delta i enkäten eller att elever varit sjuka. Unga som inte bor i Mora ingår endast i resultatet kring frågor som rör skolan.

Svarsfrekvensen var 86 % på högstadiet och 77 % på gymnasiet

Bortfallsanalys

För vissa frågor finns det internt bortfall, det vill säga att ungdomar på grund av olika anledningar valt att inte besvara en viss fråga i enkäten. Det rör sig oftast om några få procent, men varierar något mellan frågorna. Det kan exempelvis bero på att elever bedömt en fråga som irrelevant eller att det har rört sig om känsliga frågor. Detta är dock vanligt förekommande i undersökningar likt denna.

Analys

Enkätfabriken har analyserat och sammanställt resultaten för att i denna rapport ge en bild av ungdomarnas upplevelser. Rapporten innefattar först och främst statistik uppdelat på ålder samt kön. Jämförelser, inte bara för kön utan även med avseende på andra faktorer, möjliggör en större förståelse för huruvida alla ungdomar har lika villkor och möjligheter i samhället. Denna kunskap är viktig för att kunna arbeta vidare med förändring och för att anpassa insatserna. Observera att nedbrytningar endast

redovisas om minst 10 personer har svarat i den aktuella gruppen.

Rapporten innehåller även fördjupad analys i form av sambandsanalyser inom område E. Trygghet och F. Hälsa. Vad som är viktigt att tänka på är att en sambandsanalys inte säger något om orsaksförhållandet, det vill säga att vi kan inte se vad som orsakar vad. Denna form av analys visar endast hur variabler eller frågor samvarierar.

Rapporten inkluderar även ett avslutande avsnitt med fokus på vad som skulle kunna få fler unga att bo kvar i, flytta hem till eller flytta till Mora. Avsnittets fokus utgår från kommunutvecklarnas arbete samt workshops med elever som genomförts i Mora kommun under hösten 2022 och 2024. Innehållet från dessa kompletterar statistiken med ungas röster, då fritextfrågor numer är borttagna ur Lupp-enkäten.

I enkäten finns en fråga om respondenternas könsidentitet. Utöver alternativen kille och tjej fanns även alternativet "annan könsidentitet". Att vi endast redovisar skillnader mellan de som identifierar sig som killar eller tjejer beror på att de som svarat "annan könsidentitet" är väldigt få till antalet.

Jämförelser med Dalarnas regionsnitt för Lupp 2024

I den löpande texten samt i tabeller berörs även jämförelser med regionsnittet i Dalarna. Samtliga kommuner i Dalarna deltog i Lupp 2024 och regionsnittet innefattar totalresultatet för dessa. Syftet med jämförelsen är att kunna se kommunens resultat i förhållande till övriga kommuner i regionen. I rapporten tas snittet i Dalarna upp i utvalda frågor där det bedöms vara relevant att jämföra resultatet.

Läsanvisningar

Rapporten är indelad tematiskt i de områden som finns i Lupp-enkäten: A. Bakgrundsfrågor, B. Fritid, C. Skola, D. Politik och samhälle E. Trygghet, F. Hälsa, G. Arbete och H. Framtid.

För att göra materialet mer överskådligt tas de mest relevanta jämförelserna och nedbrytningarna fram. En del svarsalternativ har uteslutits i redovisningen. Detta har gjorts för att göra resultatet mer överskådligt. Observera också att vissa diagram redovisar resultatet totalt eller totalt per kön.

Notera även att maskinella avrundningar kan förekomma i rapporten. Det handlar då om enstaka procent.

A. Bakgrundsfrågor

Frågor om bakgrund och familj

I den första delen ställdes några frågor om ungdomarna och deras familj.

Som det framgår nedan är könsfördelningen jämn bland de som svarat på Lupp-enkäten. 49 % är tjejer och 49 % killar. En andel om 2 % svarar att de har en annan könsidentitet.

Totalt 14 % svarar att de har en långvarig nedsatt funktion eller sjukdom.

I tabell A5 på nästa sida framgår det att 89 % av ungdomarna som svarat är födda i Sverige.

Om de svarande:

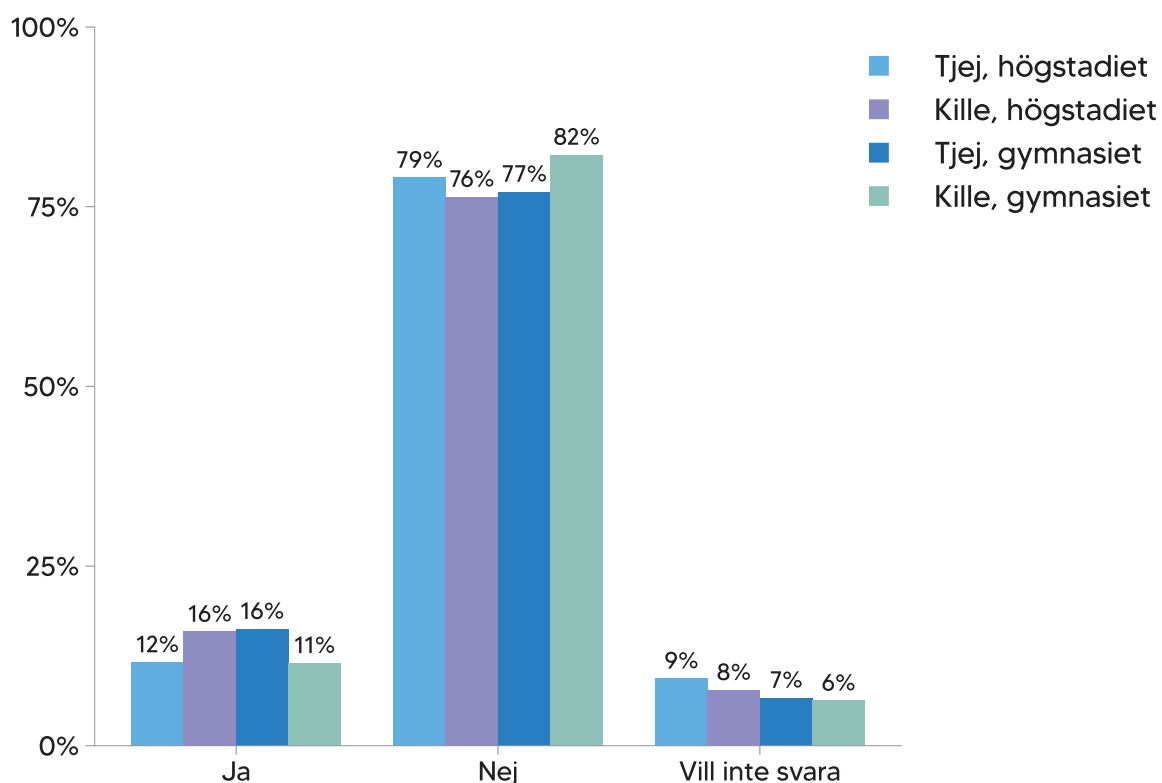
*14% totalt har en
långvarig nedsatt
funktion*

*49% tjejer
49% killar
2% annan könstillhörighet*

*89% födda i Sverige
1% födda i Norden
4% födda i Europa
7% födda utanför Europa*

*80% Heterosexuella
4% Homosexuella
2% Bisexuella/pansexuella
14% Övrigt/annat/
vill ej svara*

A4. Har du någon funktionsnedsättning eller långvarig sjukdom som innebär svårigheter i vardagen?

A5. Var är du och dina föräldrar födda?

	Sverige	Norden	Europa	Utanför Europa
Du själv	89%	1%	4%	7%
Förälder a	85%	2%	5%	9%
Förälder b	82%	2%	5%	11%

A5a. Om du inte är född i Sverige hur länge har du bott i Sverige?

	Procent
10 år eller längre	42%
4-9 år	34%
0-3 år	24%

A6. Vad gör din förälder eller dina föräldrar huvudsakligen?

	Förälder a	Förälder b
Arbetar	93%	86%
Studerar	2%	3%
Föräldraledig	1%	0%
Arbetslös	1%	2%
Långtidssjukskriven/sjukpensionär	1%	3%
Ålderspensionär	0%	1%
Annat	1%	2%
Vet inte	1%	4%

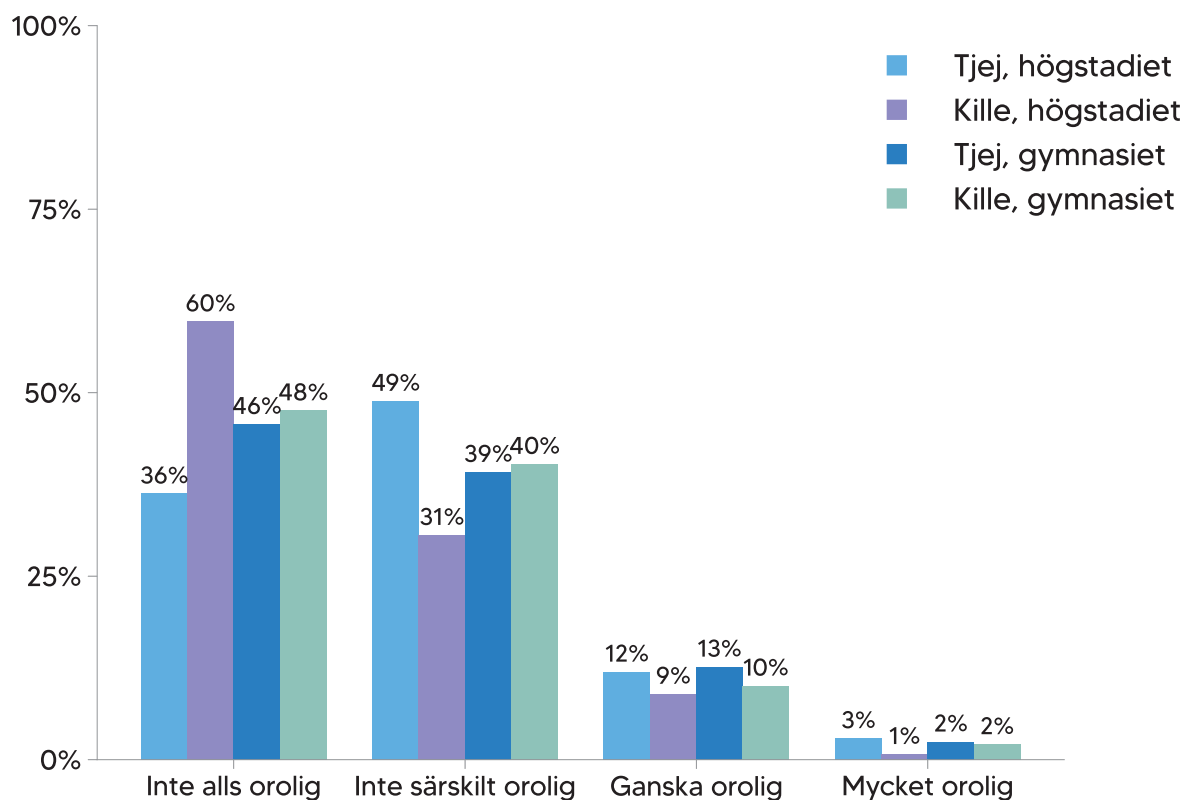
Ekonomi

En majoritet av ungdomarna svarar att de inte är oroliga för sina föräldrars ekonomi, se diagram A7. Mellan 10-15 % svarar att de är ganska eller mycket oroliga. Killar svarar i högre grad än tjejer att de inte alls är oroliga. Andelen som oroar sig är på en något högre nivå än år 2021, men förändringen är liten.

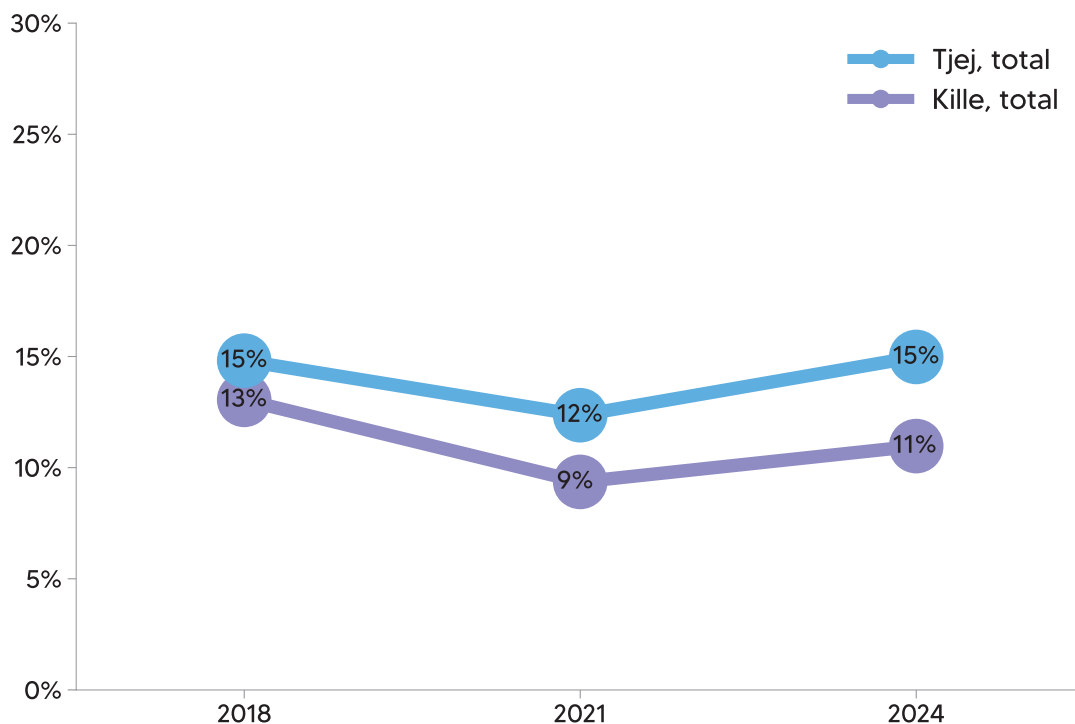
20-26 % av de unga svarar att det en eller flera gånger hänt att de inte kunnat göra eller köpa något som många andra i deras ålder gör eller köper, för att familjen inte haft råd. Andelen som uppger att detta hänt har också ökat något sedan år 2021.

Det ställdes även en fråga om hur nöjda ungdomarna är med sina pengar, se diagram A9. Majoriteten svarar att de är mycket eller ganska nöjda. Killar i högstadiet svarar i högst utsträckning att de är mycket nöjda.

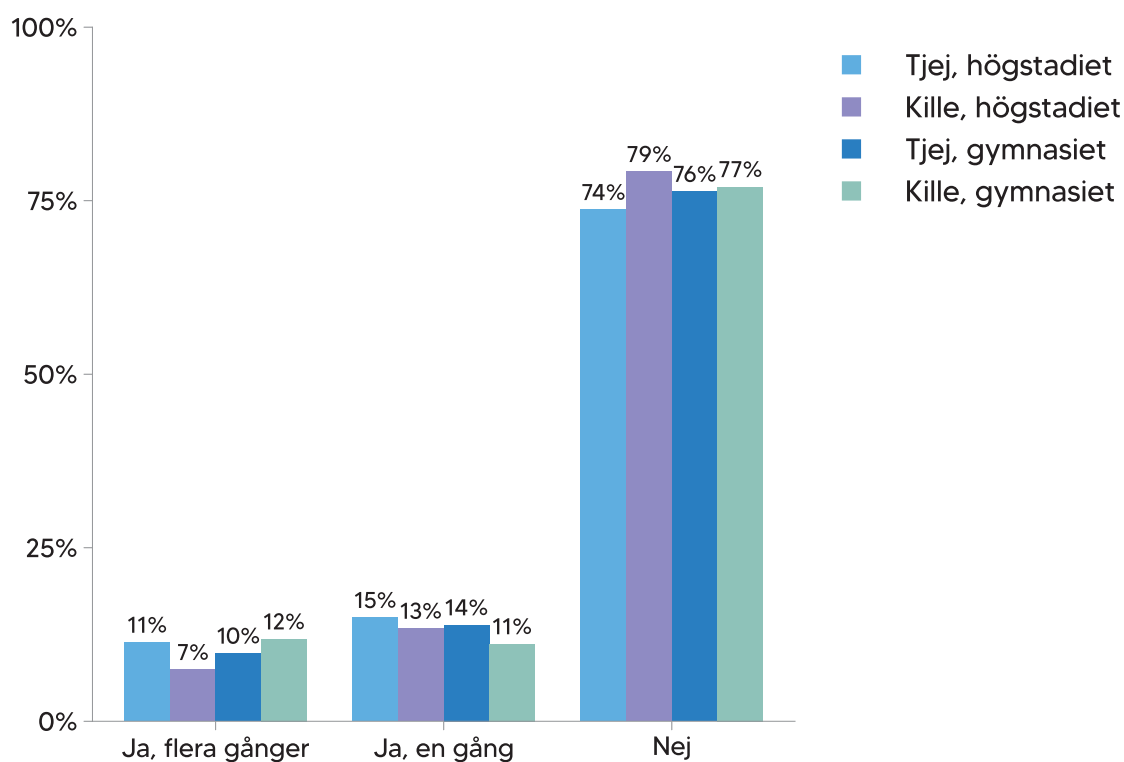
A7. I vilken grad är du orolig för dina föräldrars ekonomi?

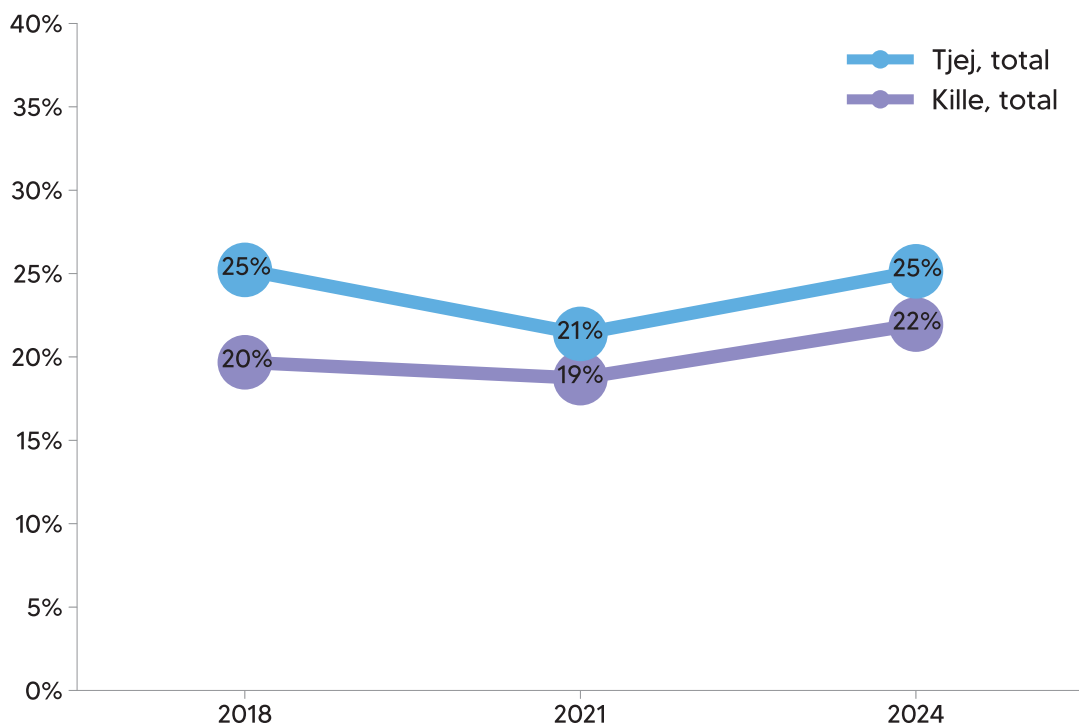
A7b. Andel som svarat att de är "mycket" eller "ganska" oroliga: jämförelse över tid

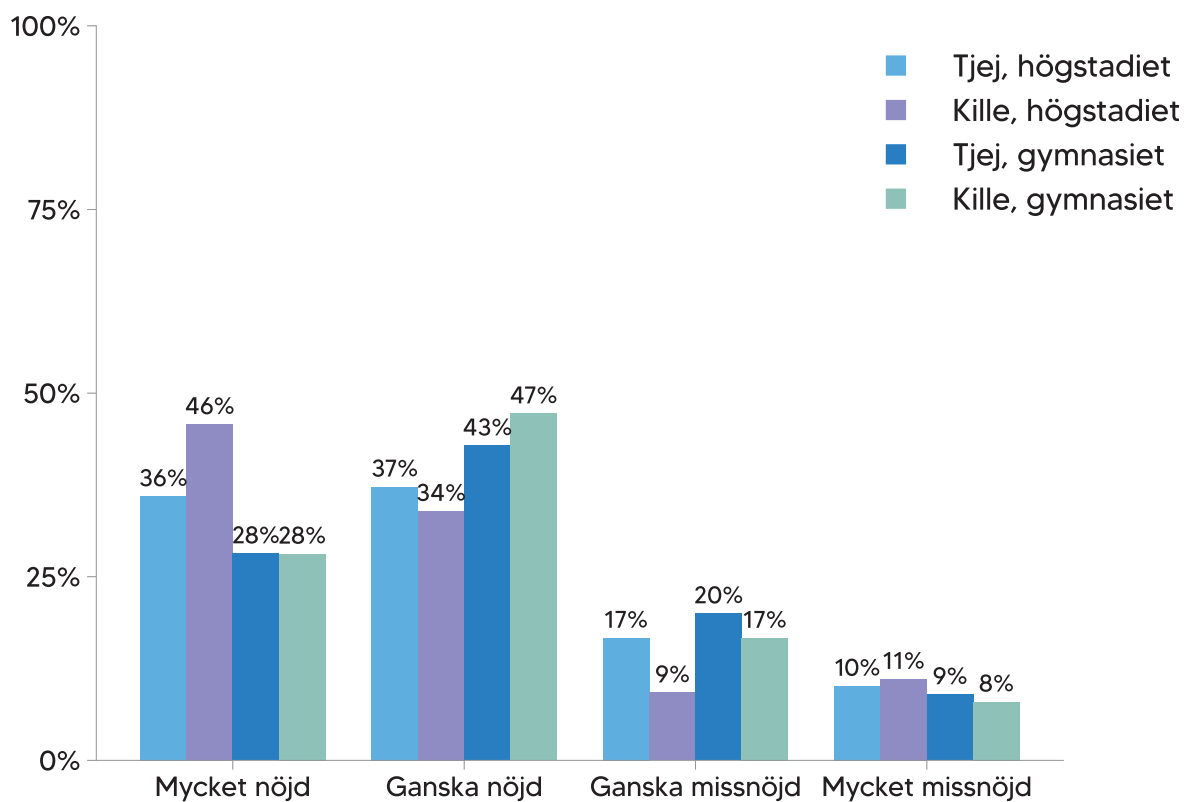
A8. Under de senaste sex månaderna, har det hänt att du inte kunnat göra något eller inte kunnat köpa något som många andra i din ålder gör eller köper för att din familj inte haft råd?

A8b. Andel som svarat att de är "Ja, flera gånger" eller "Ja, en gång": jämförelse över tid

A9. Hur nöjd är du med dina pengar?

*“Lägg mer pengar på idrotter
men också andra fritids-
aktiviteter för att kunna
locka fler målgrupper.”*

Workshop elevrådsutbildning 2024

B. Fritid

Inom området fritid ställs frågor om hur ungdomarna uppfattar sin fritid, hur mycket det finns att göra på fritiden i kommunen samt hur ofta de deltar i olika typer av kultur- och fritidssysselsättningar. Kommunens eller samhällets ansvar när det kommer till ungas fritid handlar bland annat om att erbjuda ett utbud med olika möjligheter för olika åldrar och intresseinriktningar. Det handlar också om att bevaka tillgängligheten samt se till att ingen utestängs från en stimulerande och meningsfull fritid.

Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd konstaterar i en rapport att rörelse, glädje och att vara del av ett socialt sammanhang även är viktiga aspekter för vårt välmående.¹ Forskning och tidigare studier visar dock att det finns tydliga skillnader mellan olika grupper av ungas fritidsvanor, och att vissa grupper i lägre grad än andra deltar i olika typer av fritidsaktiviteter. I en studie från MUCF framgår det bland annat att tjejer med utländsk bakgrund, unga som har en funktionsnedsättning och unga som bor i områden med socioekonomiska utmaningar i lägre grad än andra ungdomar tar del av idrott inom föreningsverksamhet. I samma studie framgår att dessa grupper i högre grad än andra upplever olika hinder för att ta del av olika typer av fritidsaktiviteter.² En annan studie från MUCF visar även att unga hbtqi-personer i högre grad än andra unga upplever olika hinder för att ta del av fritidsaktiviteter, exempelvis för att de inte känner sig välkomna eller att de inte passar in.³

1 Forte 2023: Fritidens betydelse för ungas psykiska hälsa

2 MUCF 2023: Ung idag: En fördjupad bild av ungas fritid

3 MUCF 2022: Unga hbtqi-personers levnadsvillkor

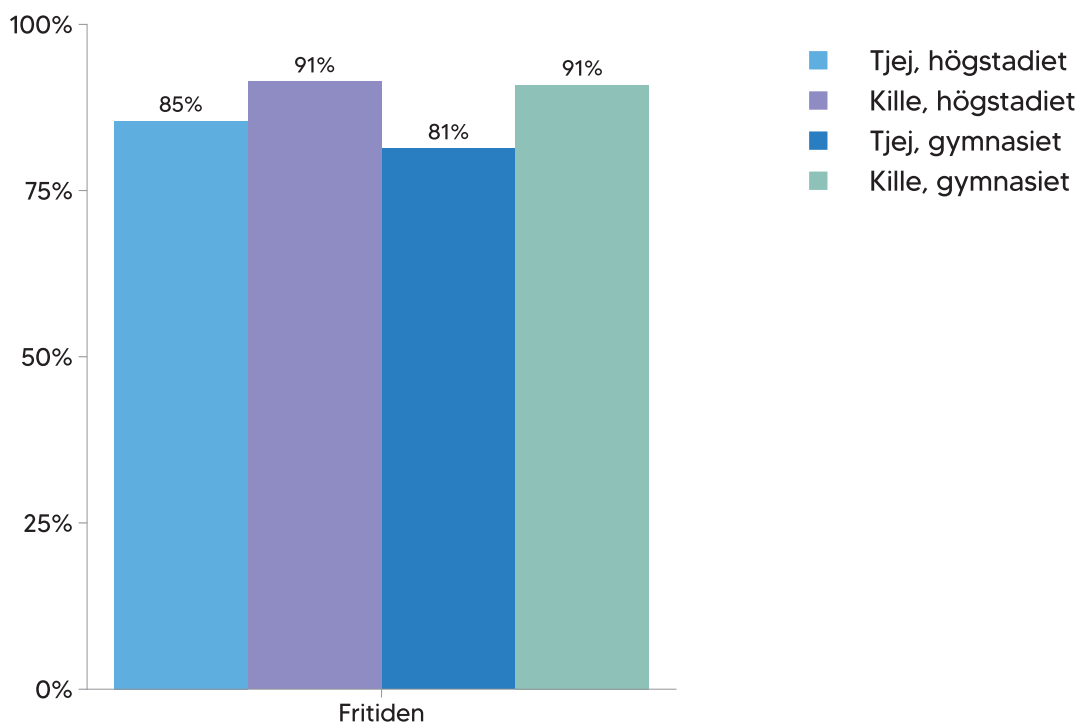
Nöjdhet med fritiden

I diagram B0 nedan redovisas andelen nöjda med sin fritid i Mora. 85-91 % av högstadieseungdomarna och 81-91 % av gymnasieseungdomarna svarar att de är nöjda. Killar är mer nöjda med sin fritid än vad tjejer är.

Jämfört med regionsnittet i Dalarna är ungdomarna i Mora ungefär lika nöjda med sin fritid som unga i övriga länet, se tabell B0a.

I diagram B0b på följande sida framgår att andelen tjejer som är nöjda med fritiden har ökat sedan år 2018 och år 2021. Andelen nöjda killar är på en liknande nivå som år 2021, men högre än år 2018.

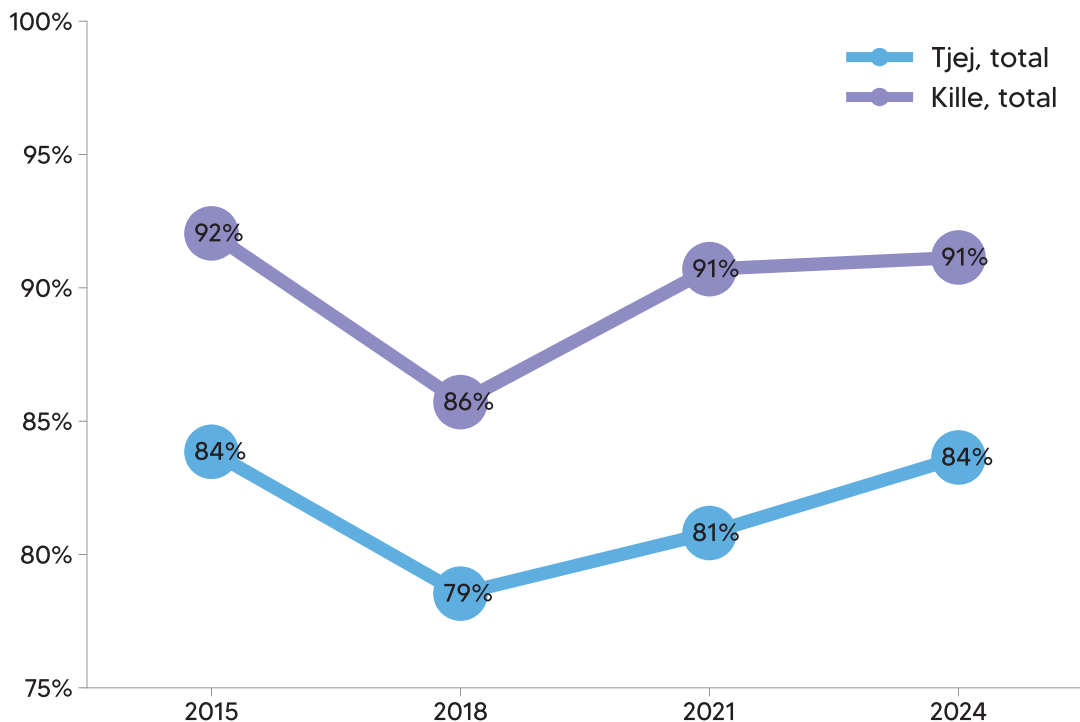
B0. Hur nöjd eller missnöjd är du med ditt liv när det kommer till din fritid? Andel som svarat "mycket nöjd" eller "ganska nöjd"

B0a. Andel nöjda med sin fritid: Jämförelse med Dalarna 2024

Mora kommun högstadiet	Dalarna 2024 högstadiet	Mora kommun gymnasiet	Dalarna 2024 gymnasiet
88%	89%	85%	86%

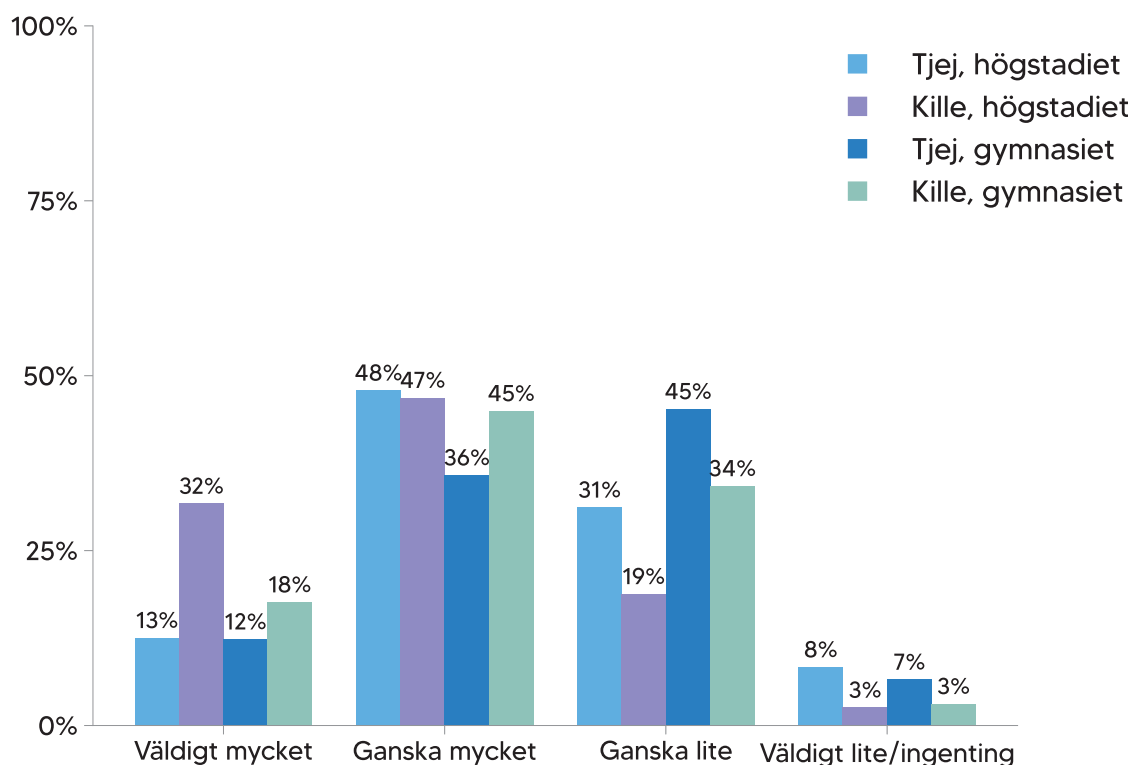
B0b. Andel nöjda med sin fritid: jämförelse över tid

Utbud av fritidsaktiviteter

När det handlar om utbudet av fritidsaktiviteter i kommunen eller hur mycket det finns att göra så framkommer det i diagram B1 att gymnasieungdomarna är mindre nöjda än högstadieungdomarna. Gymnasietjejerna är minst nöjda, och högstadiekillarerna är mest nöjda. Totalt sett svarar 56 % av gymnasieungdomarna att det finns ganska eller väldigt mycket att göra på fritiden. Motsvarande andel bland högstadieungdomarna är 69 %.

B1. Hur mycket eller lite tycker du att det finns att göra på fritiden?

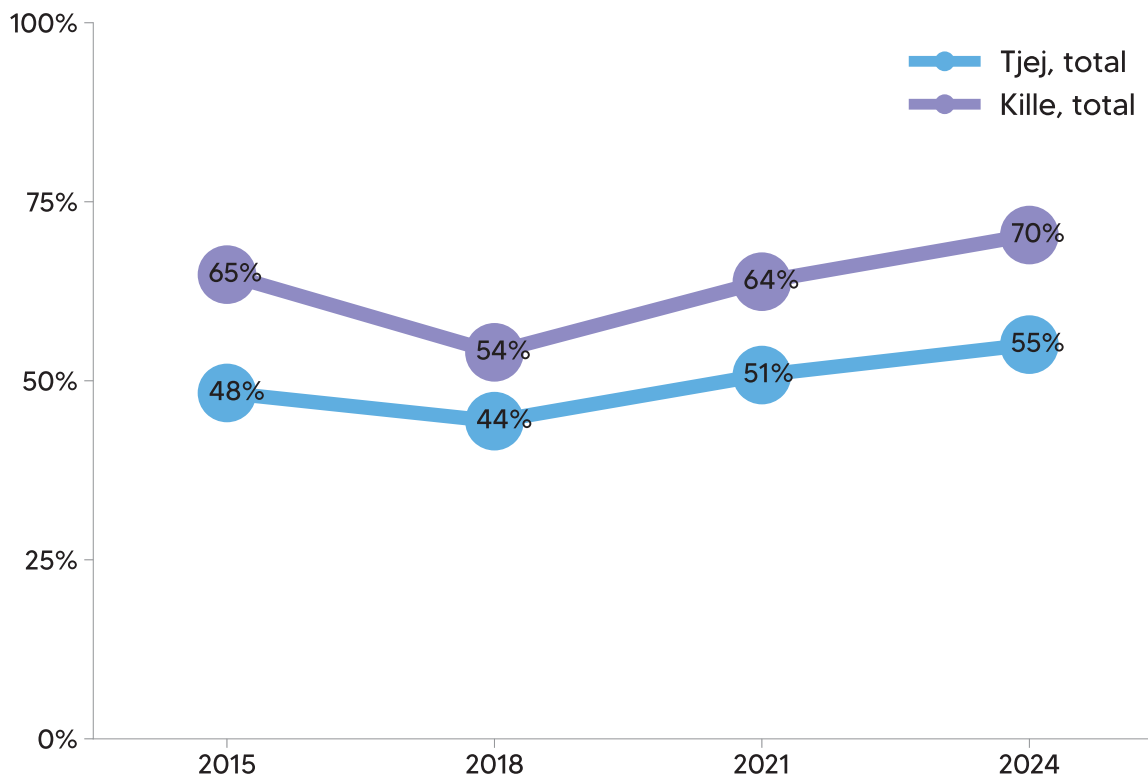
I jämförelse med regionsnittet framgår det att ungdomarna i Mora är ungefär lika nöjda med utbudet av fritidsaktiviteter som unga i övriga länet, se tabell B1a.

B1a. Andel som svarat att det finns "väldigt mycket" eller "ganska mycket" att göra på fritiden: Jämförelse med Dalarna 2024

Mora kommun högstadiet	Dalarna 2024 högstadiet	Mora kommun gymnasiet	Dalarna 2024 gymnasiet
69%	68%	56%	57%

Över tid har andelen tjejer och killar som är nöjda med hur mycket det finns att göra på fritiden ökat, se diagram B1b.

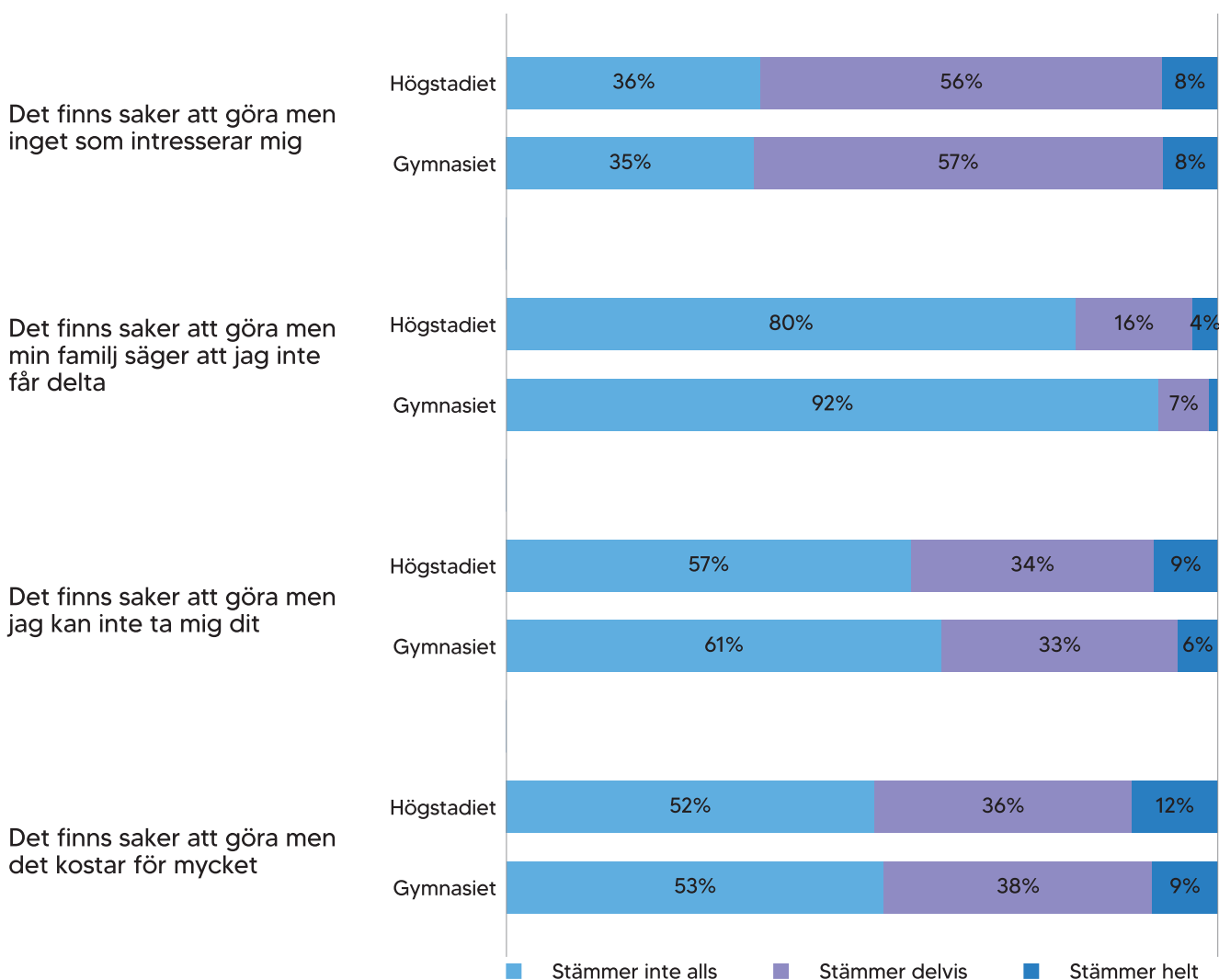
B1b. Andel som svarat att det finns "väldigt mycket" eller "ganska mycket" att göra på fritiden: Jämförelse över tid

Orsaker till att avstå från fritidsaktiviteter

Ungdomarna fick även svara på en fråga om orsaker att avstå från fritidsaktiviteter. Störst andel, både i högstadiet och gymnasiet, svarar att det stämmer helt eller delvis att de saker som finns att göra inte intresserar dem.

B2. Hur stämmer dessa påståenden in på dig?

I jämförelse med regionsnittet svarar gymnasieungdomarna i Mora i något högre grad att det stämmer helt eller delvis att det finns saker att göra men som de inte kan ta sig till samt att det finns saker att göra men som kostar för mycket. Högstadiungdomarna i Mora svarar i något lägre grad än i regionen att det stämmer helt eller delvis att det finns saker att göra men som deras familj säger att de inte får delta i.

B2a. Andel som svarat "Stämmer delvis"+"Stämmer helt": Jämförelse med Dalarna 2024

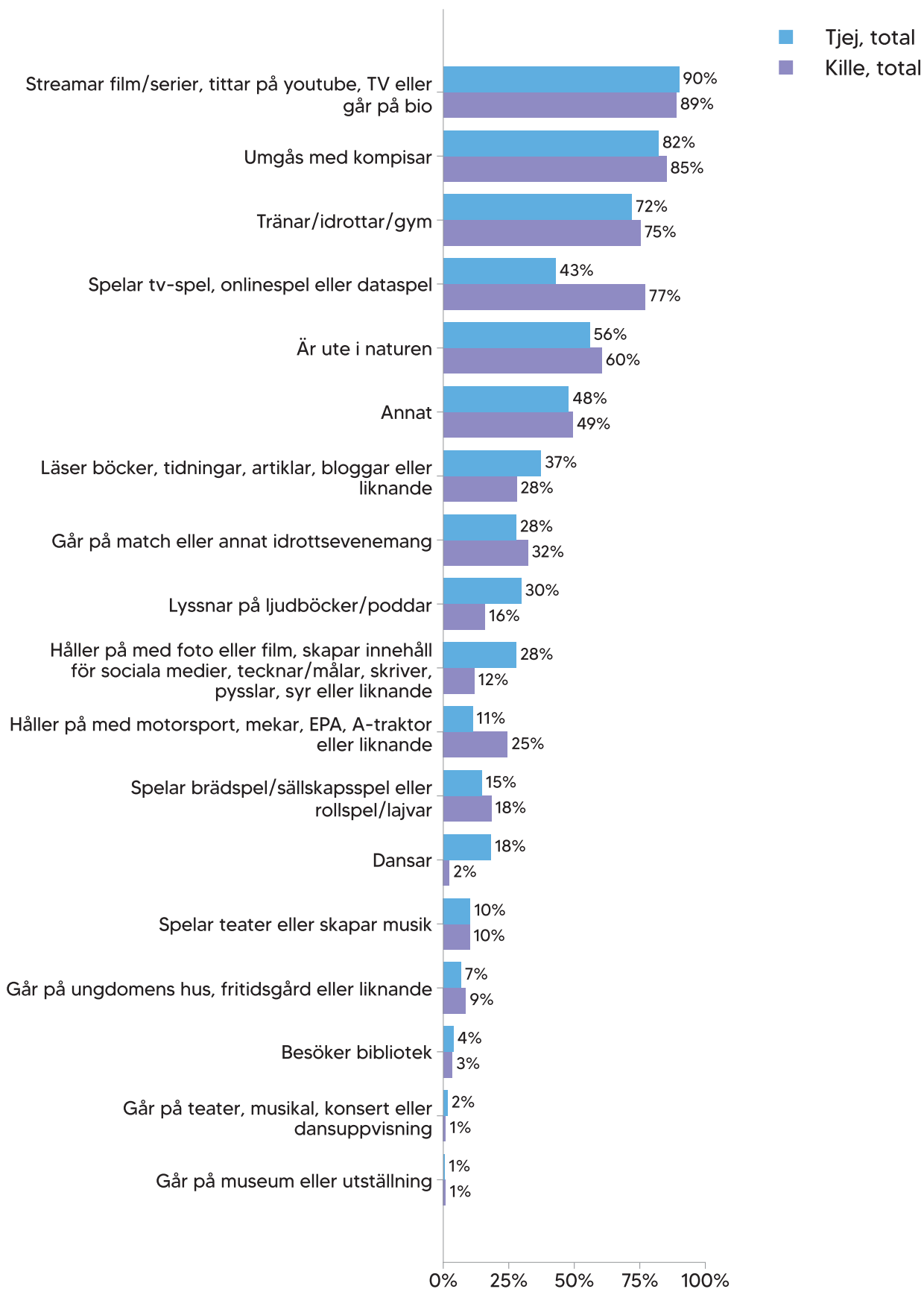
	Mora kommun högstadiet	Dalarna 2024 högstadiet	Mora kommun gymnasiet	Dalarna 2024 gymnasiet
Det finns saker att göra men inget som intresserar mig	36%	33%	35%	33%
Det finns saker att göra men min familj säger att jag inte får delta	80%	84%	92%	92%
Det finns saker att göra men jag kan inte ta mig dit	57%	55%	61%	55%
Det finns saker att göra men det kostar för mycket	52%	54%	53%	48%

Vad ungdomarna gör och hur ofta

I diagram B3 på följande sida redovisas vilka aktiviteter ungdomarna sysselsätter sig med regelbundet (minst en gång i veckan). Det framgår att det är vanligt bland både killar och tjejer att streama film/serier, titta på youtube, TV eller gå på bio samt att umgås med vänner. Det är även vanligt att träna/idrotta/gymma, både bland tjejer och killar.

Vad gäller tv-, data- eller onlinespel syns en tydlig könsskillnad. Bland killarna svarar 77 % att de spelar minst en gång i veckan. Motsvarande siffra för tjejerna är 43 %. Tjejer svarar i högre grad än killar att de håller på med foto/film, skapar innehåll på sociala medier, tecknar/målar, skriver, pysslar och syr. Tjejer svarar även i högre grad än killarna att de dansar, läser och lyssnar på ljudböcker eller poddar.

B3. Hur ofta gör du följande saker på din fritid? Andel som svarat "en gång i veckan" eller oftare

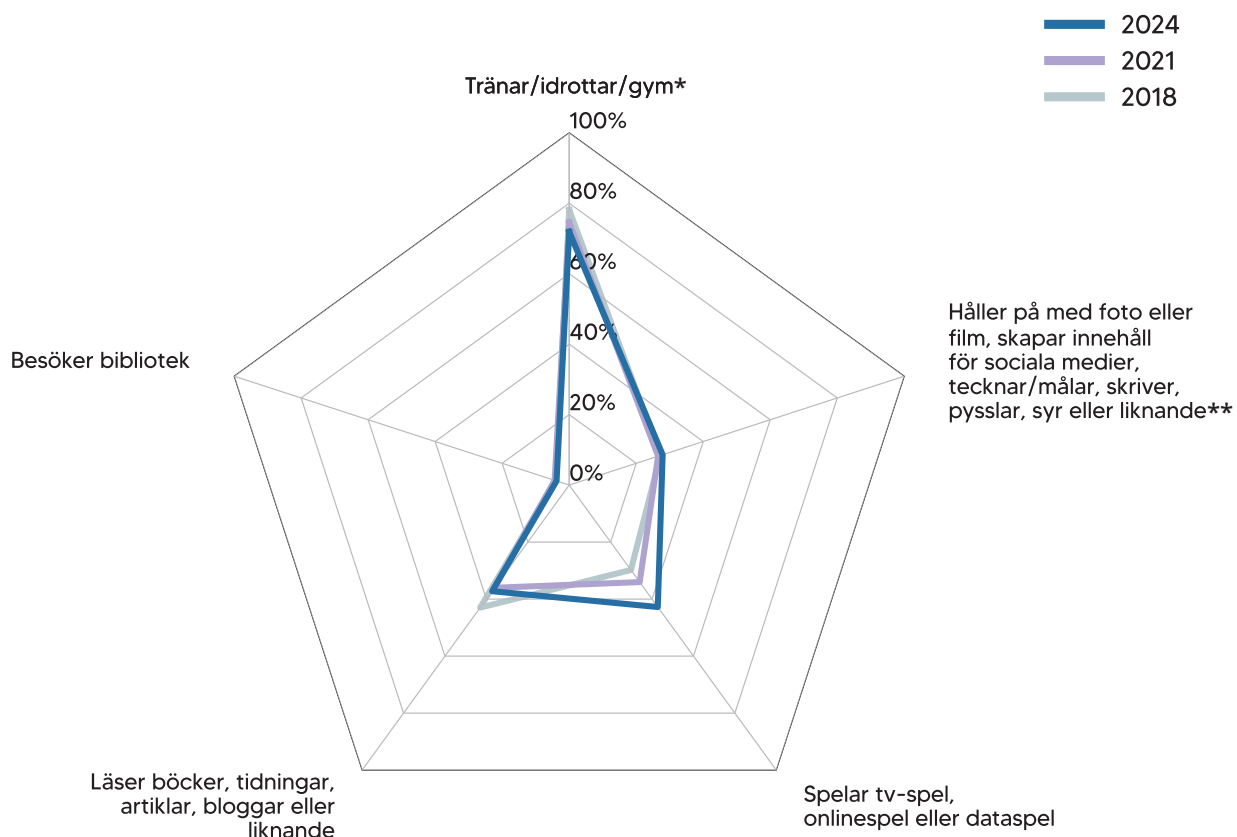
Jämfört med regionsnittet framgår det att ungdomarna i Mora har liknande fritidsvanor som unga i övriga länet, se tabell B3a.

B3a. Fritidsaktiviteter minst en gång i veckan, jämförelse med Dalarna 2024

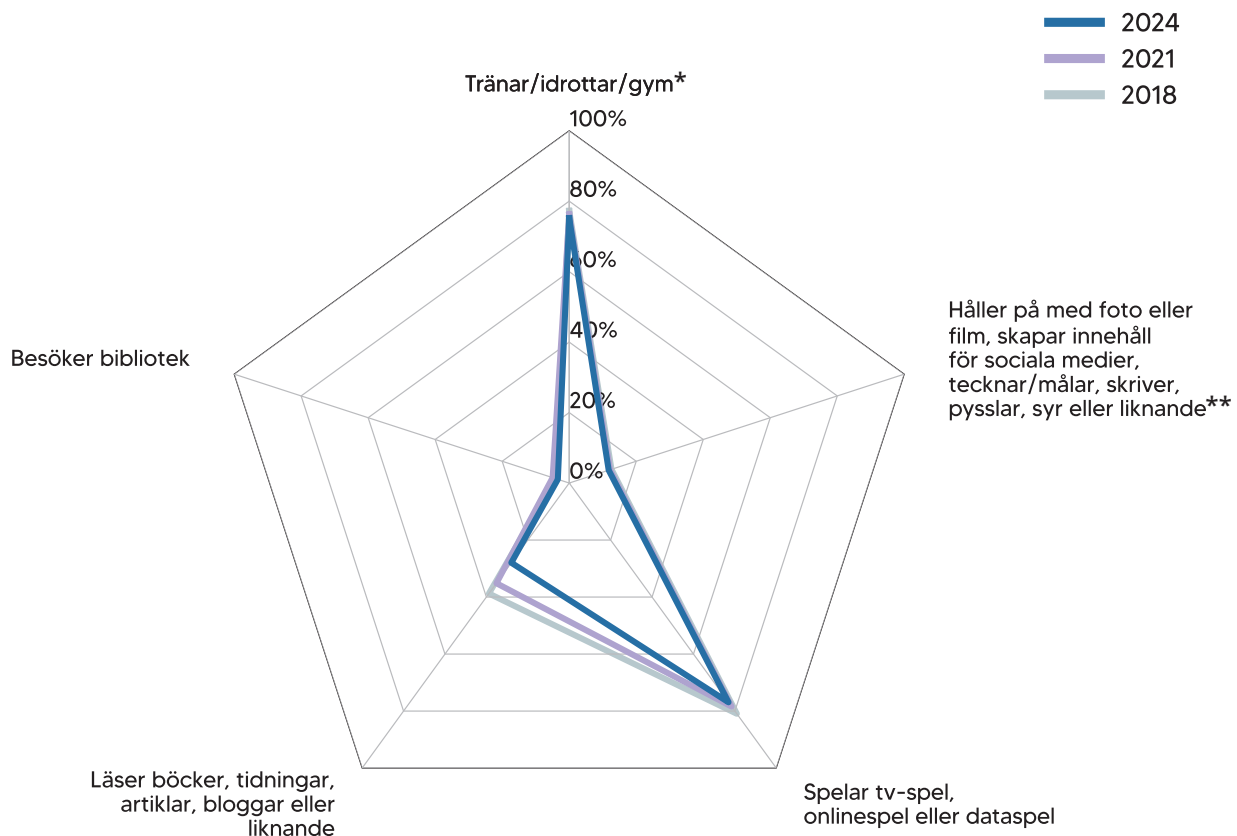
	Mora kommun högstadiet	Dalarna 2024 högstadiet	Mora kommun gymnasiet	Dalarna 2024 gymnasiet
Tränar/idrottar/gym	73%	75%	73%	70%
Dansar	12%	11%	9%	10%
Spelar teater eller skapar musik	10%	10%	11%	11%
Håller på med foto eller film, skapar innehåll för sociala medier, tecknar/målar, skriver, pysslar, syr eller liknande	22%	26%	18%	22%
Spelar tv-spel, onlinespel eller dataspel	67%	72%	52%	56%
Spelar brädspel/sällskapsspel eller rollspel/lajvar	18%	20%	15%	18%
Streamar film/serier, tittar på youtube, TV eller går på bio	88%	89%	90%	91%
Läser böcker, tidningar, artiklar, bloggar eller liknande	32%	36%	32%	36%
Lyssnar på ljudböcker/poddar	21%	24%	25%	29%
Besöker bibliotek	4%	5%	4%	5%
Går på ungdomens hus, fritidsgård eller liknande	11%	14%	5%	4%
Går på teater, musikal, konsert eller dansupvisning	2%	1%	1%	1%
Går på museum eller utställning	1%	1%	1%	1%
Går på match eller annat idrottsevenemang	30%	28%	29%	20%
Håller på med motorsport, mekar, EPA, A-traktor eller liknande	18%	17%	18%	20%
Är ute i naturen	60%	61%	55%	52%
Umgås med kompisar	82%	80%	84%	81%
Annat	49%	53%	47%	46%

Över tid har det skett vissa förändringar. I diagram B3b framgår det att andelen tjejer som spelar tv-spel, onlinespel eller dataspel har ökat över tid. Andelen killar som spelar är relativt oförändrad. Istället framgår det att andelen killar som läser har minskat, se diagram B3c.

B3b. Fritidsaktiviteter minst en gång i veckan: Jämförelse över tid, tjej

B3c. Fritidsaktiviteter minst en gång i veckan: Jämförelse över tid, kille

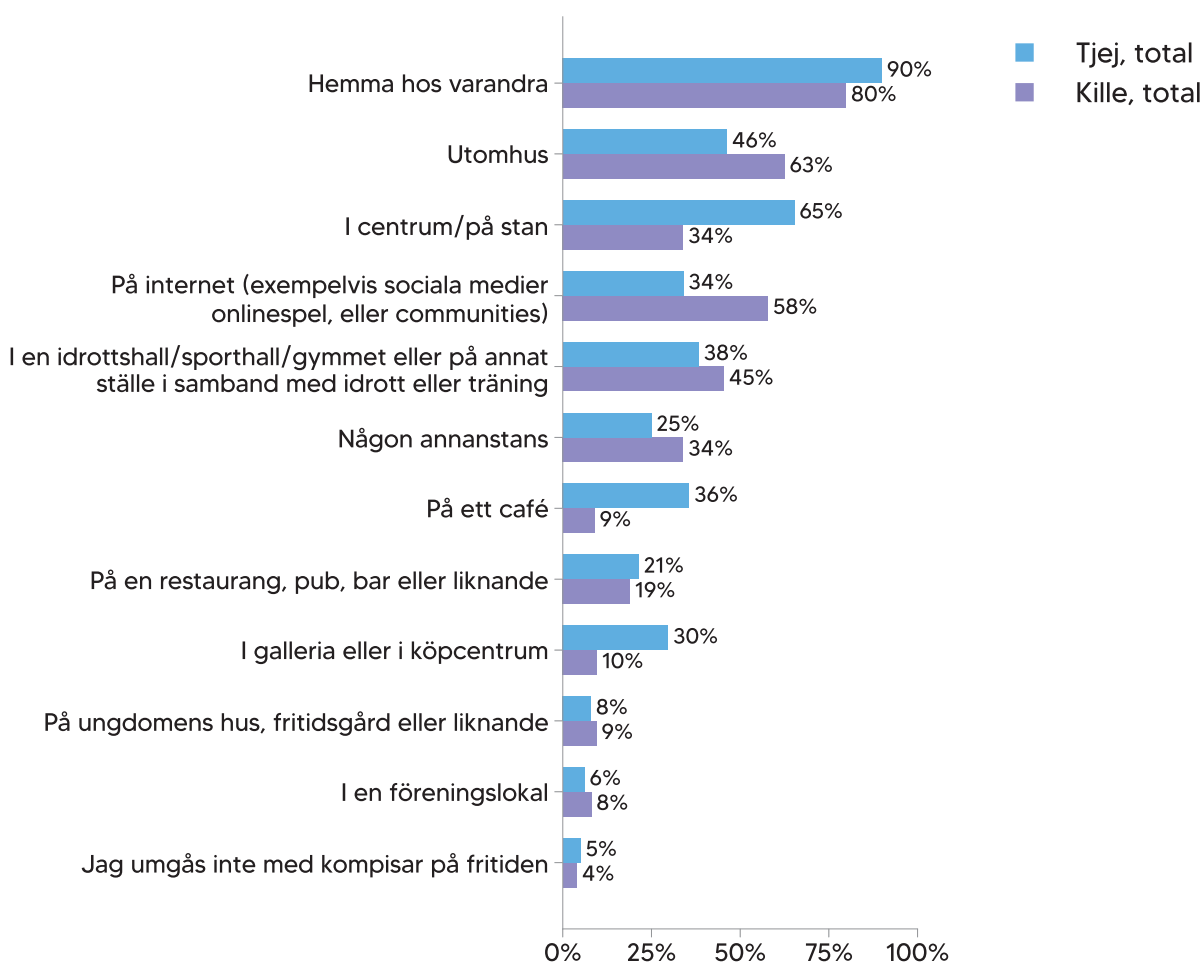
*Före 2022 löd formuleringen "Tränar/idrott/gym".

**Före 2022 löd formuleringen "Håller på med foto, film, tecknar, målar, skriver, pysslar, syr eller liknande".

Var ungdomarna träffas

När det kommer till var ungdomarna brukar träffa sina kompisar på fritiden är det vanligast att träffas hemma hos varandra. En väldigt hög andel av tjejerna, 90 %, svarar att de brukar träffa sina kompisar hemma hos varandra. Bland killar är motsvarande andel lägre, 80 %. Tjejer svarar även i högre grad än killar att de brukar träffas i centrum/på stan, på ett café eller i galleria/köpcentrum. Killarna svarar i högre grad än tjejerna att de brukar träffas utomhus, på internet/sociala medier eller i samband med idrott.

B4. När du träffar dina kompisar på fritiden, var brukar ni då vara?

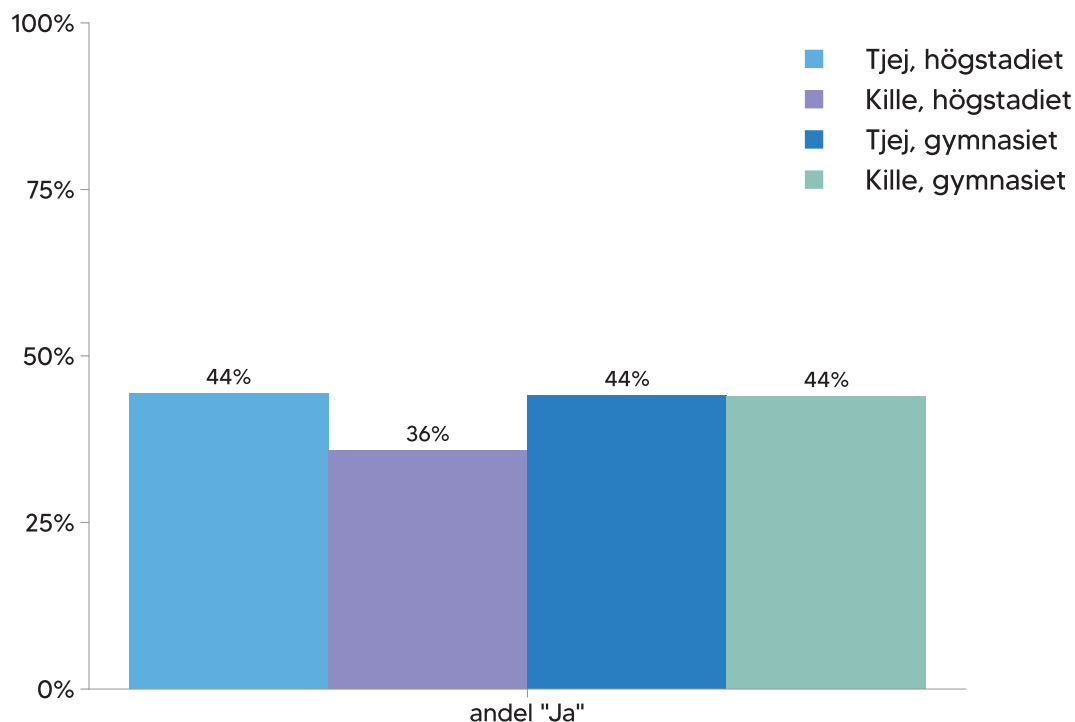

Saknas fritidsaktiviteter?

Ungdomarna svarade på en fråga om det saknas fritidsaktiviteter där de bor, se diagram B5 på följande sida. Det framgår att 36-44 % av högstadieungdomarna och 44 % av gymnasieungdomarna svarar att de saknar fritidsaktiviteter. Högstadiekillarerna är mest nöjda med utbudet av aktiviteter. I tabell B5a framgår det att högstadieungdomarna i Mora saknar aktiviteter i högre grad än regionsnittet. Gymnasieungdomarna saknar aktiviteter i liknande grad som snittet.

Andelen som saknar fritidsaktiviteter i Mora ligger på en stabil nivå över tid, se diagram B5b.

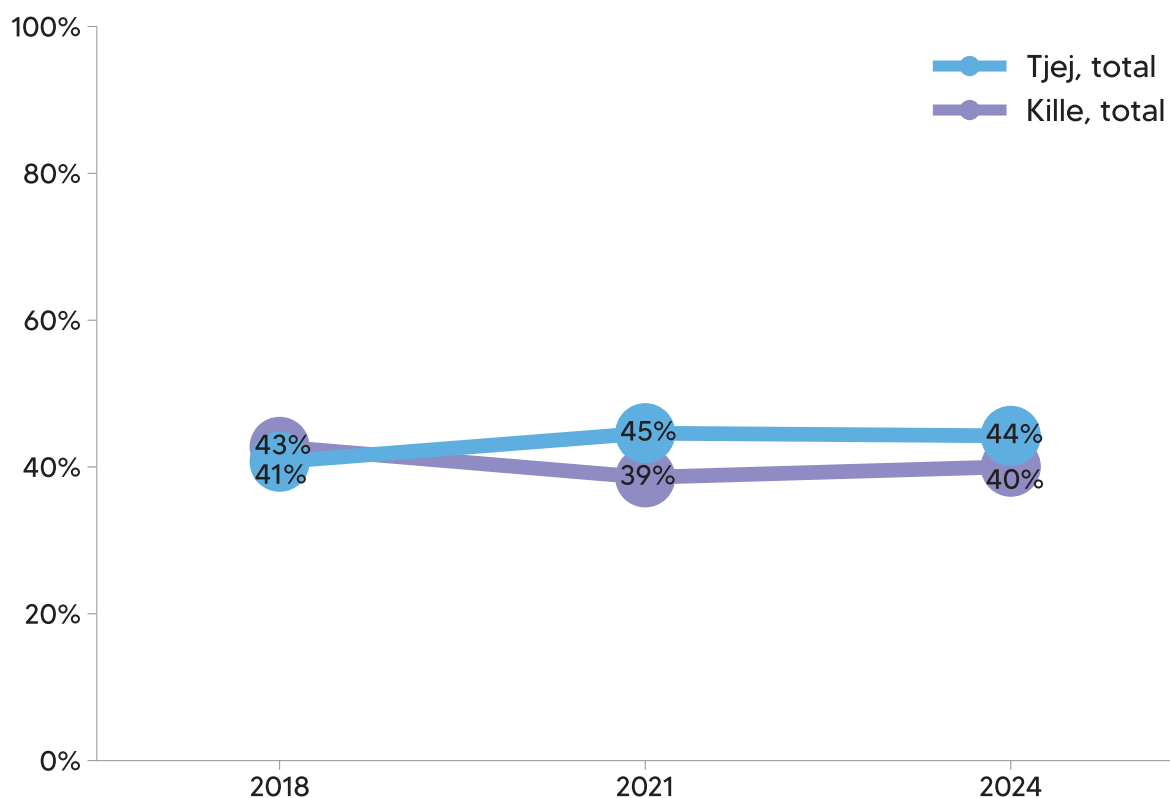
B5. Tycker du att det saknas fritidsaktiviteter där du bor?

B5a. Andel som saknar fritidsaktiviteter: Jämförelse med Dalarna 2024

Mora kommun högstadiet	Dalarna 2024 högstadiet	Mora kommun gymnasiet	Dalarna 2024 gymnasiet
41%	36%	44%	42%

B5b. Andel som saknar fritidsaktiviteter: Jämförelse över tid

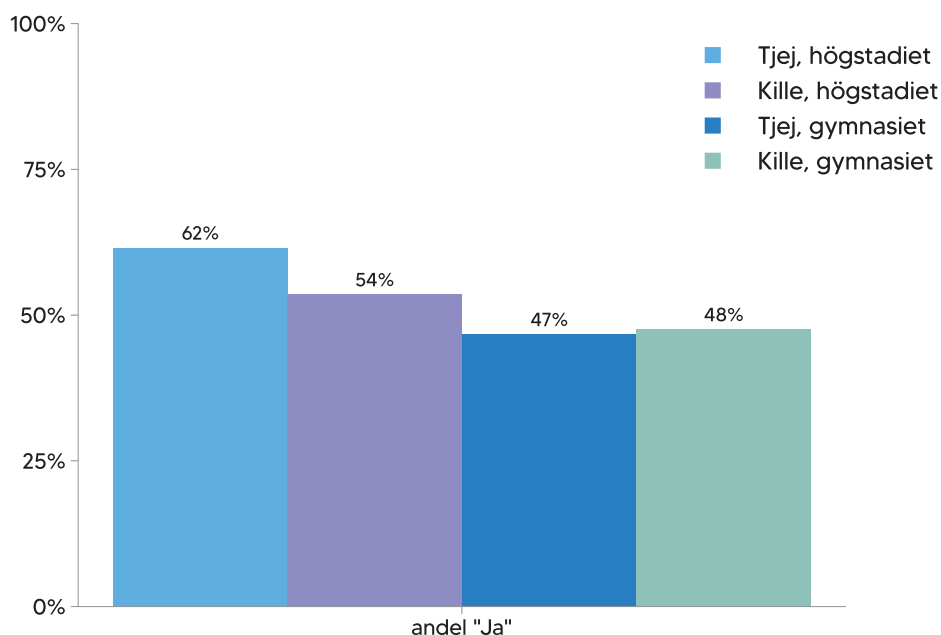
Medlemskap i föreningar

Flertalet studier visar att föreningsengagemanget bland unga minskat över tid. En rapport från MUCF 2023 visar exempelvis att andelen unga som är föreningsmedlemmar har minskat under det senaste decenniet.¹

I Mora kommun svarar 54-62 % av högstadieungdomarna och 47-48 % av gymnasieungdomarna att de är medlemmar i en förening. Högstadietjejrerna är föreningsmedlemmar i högre grad än övriga unga i Mora.

Andelen ungdomar i Mora som är föreningsmedlemmar är på en något högre nivå än regionsnittet. Andelen högstadieungdomar som är föreningsmedlemmar är på ungefär samma nivå som år 2021, men lägre än år 2018 och 2015. Andelen gymnasieungdomar som är föreningsmedlemmar har minskat över tid, och ligger på den lägsta nivån i årets Lupp, vilket kan ses i diagram B6b på följande sida.

B6. Är du medlem i någon förening? Andel "ja"

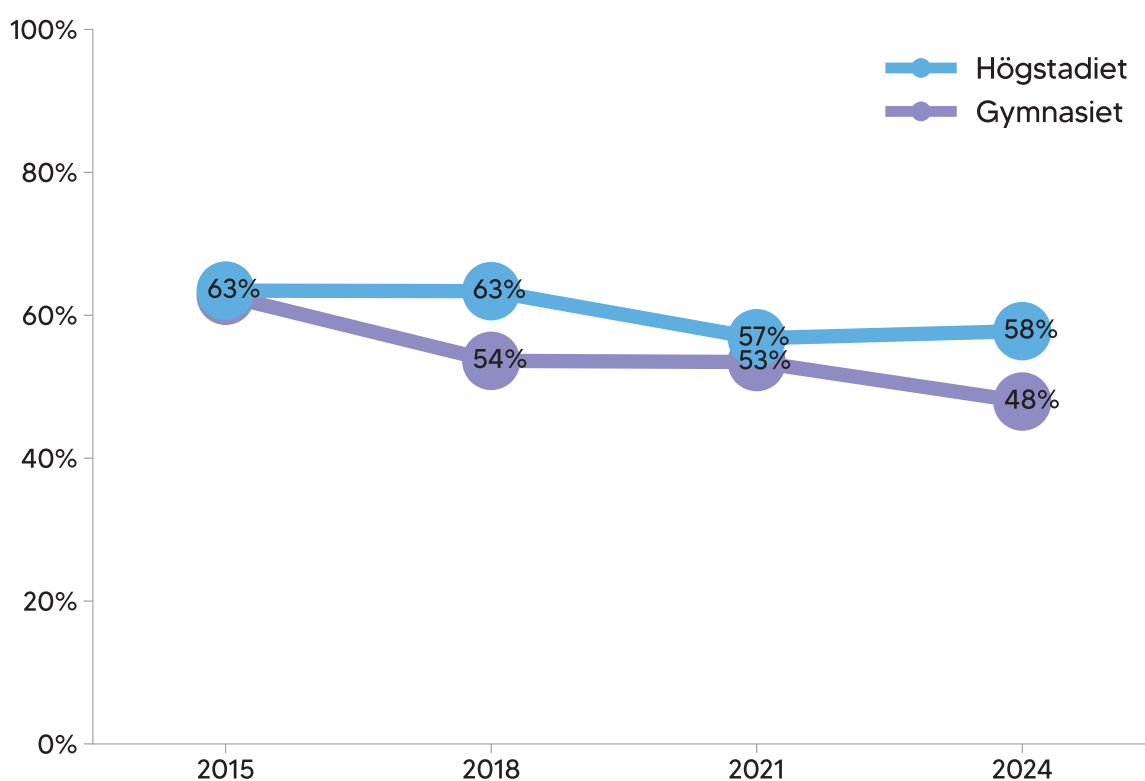

B6a. Andel som svarat att de är föreningsmedlemmar: Jämförelse med Dalarna 2024

Mora kommun högstadiet	Dalarna 2024 högstadiet	Mora kommun gymnasiet	Dalarna 2024 gymnasiet
58%	54%	48%	43%

¹ MUCF 2023: Ung Idag

B6b. Andel som är medlem i en förening: Jämförelse över tid

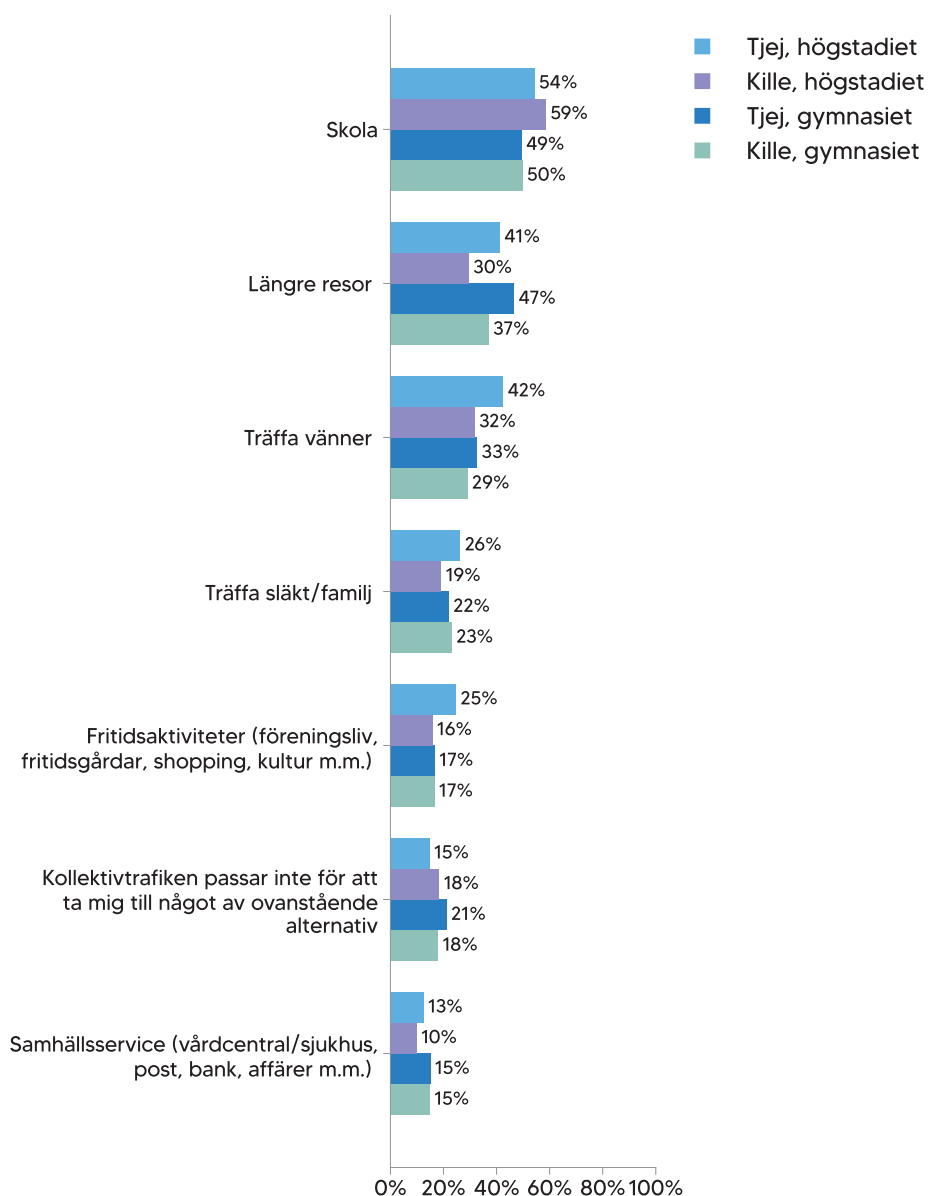
Kollektivtrafiken

I Dalarna ställdes en regionspecifik fråga om huruvida kollektivtrafiken passar ungdomarnas behov av att ta sig till och från olika platser, se diagram B7 på följande sida. Det framgår att runt hälften av ungdomarna i Mora, 49-59 %, anser att kollektivtrafiken passar deras behov av att ta sig till och från skolan.

Andelen som svarar att den passar deras behov att ta sig till andra platser är lägre. 41-47 % av tjejerna och 30-37 % av killarna tycker exempelvis att den passar deras behov av att ta sig till och från längre resor. 16-17 % av högstadiekillarna och gymnasieungdomarna, och 25 % av högstadietjjejerna tycker att den passar deras behov av att ta sig till och från fritidsaktiviteter. 15-21 % av unga i Mora uppger att kollektivtrafiken inte passar deras behov alls.

I tabell B7a på följande sida redovisas frågan jämfört med regionsnittet. Det framgår att gymnasieungdomarna i Mora i lägre grad än övriga unga i länet anser att kollektivtrafiken passar deras behov av att ta sig till och från skolan samt till och för att träffa vänner. Däremot anser både gymnasieungdomarna och högstadieungdomarna i Mora att kollektivtrafiken passar deras behov för längre resor i något högre grad än regionsnittet.

B7. Kollektivtrafiken passar mina behov att ta mig till och från:

B7a. Kollektivtrafiken passar mina behov att ta mig till och från: jämförelse med snittet i Dalarna

	Mora högstadiet	Dalarna högstadiet	Mora gymnasiet	Dalarna gymnasiet
Skola	56%	59%	49%	60%
Fritidsaktiviteter	20%	24%	17%	21%
Samhällsservice	12%	10%	15%	16%
Träffa vänner	37%	39%	30%	37%
Träffa släkt/familj	23%	22%	22%	23%
Längre resor	36%	31%	40%	35%
Kollektivtrafiken passar inte för att ta mig till något av ovanstående alternativ	17%	13%	19%	17%

”Extra stöd och hjälp till de som behöver och skolgång med fler valmöjligheter är också viktigt för att försäkra och förhoppningsvis göra så eleverna fortfarande kan/vill komma till skolan.”

Ungas hälsa, Uppdrag kommunutvecklare 2022

C. Skola

Enligt en rapport av Skolverket bygger framgångar i skolan och undervisningen bland annat på ett kompetent ledarskap, goda relationer mellan lärare och elever samt att lärmiljön är hälsofrämjande på alla nivåer i verksamheten. Att lärmiljön präglas av trygghet och studiero samt är fri från diskriminering och annan kränkande behandling är ytterligare viktiga faktorer för framgångar. Därutöver ska skolan anpassa lärmiljön efter varje elev.¹

De senaste åren har det även kommit en rad publikationer gällande jämställdhet i skolan. Bland annat framkommer att killars skolresultat är avsevärt sämre än tjejers, vilket bland annat förklaras med begränsande normer kring maskulinitet.² Därutöver har det kommit studier som visar att tjejer är mindre trygga i skolan, mår sämre och är mer utsatta för bland annat trakasserier och övergrepp. Flera studier pekar på att lösningen på dessa problem är ett aktivt jämställdhetsarbete i skolorna, där man kontinuerligt utmanar normer kring kön.³

I Lupp-enkäten ställs en rad frågor om hur ungdomarna ser på sin skola – exempelvis hur de trivs, hur de ser på undervisningen och skolmiljön. Lupp-resultatet ger således värdefull information om elevernas syn på vissa aspekter, även om frågorna inte är heltäckande avseende skolsituationen.

1 Skolverket 2023: Faktorer för framgångsrik skolutveckling

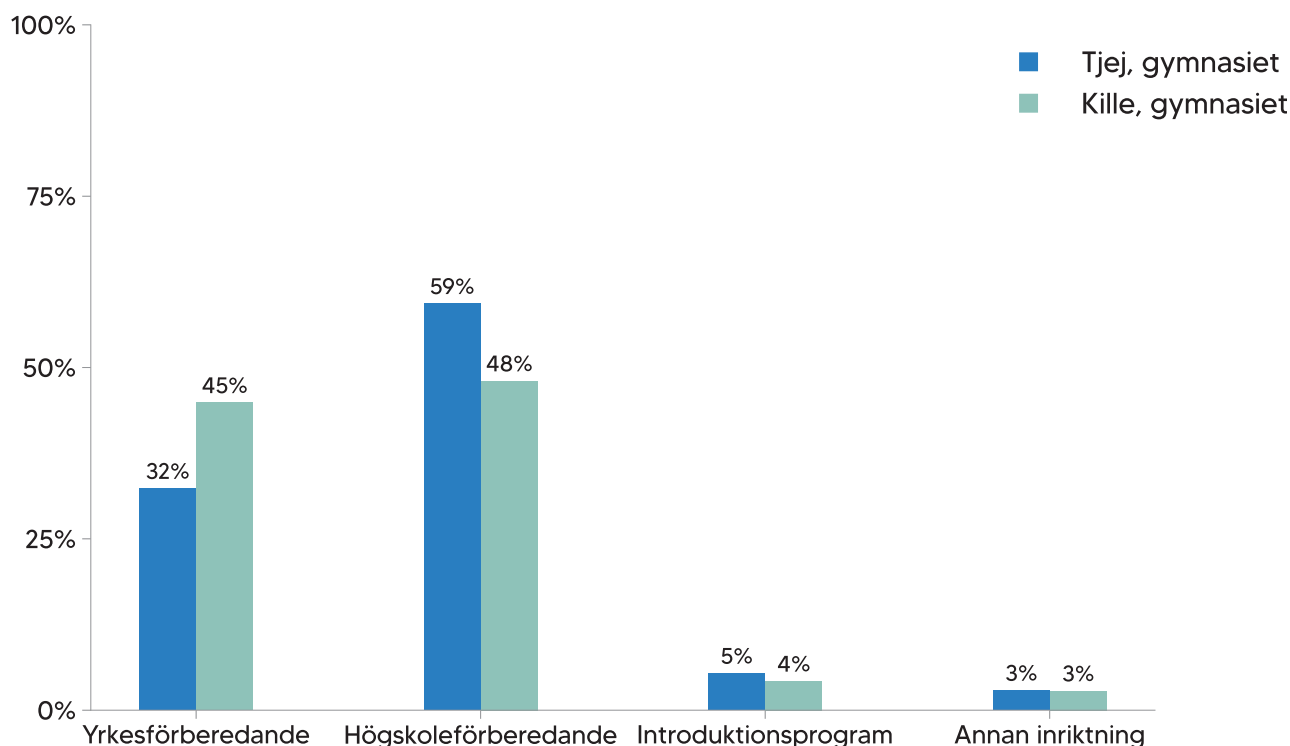
2 SKR 2021: Utmaningar för en jämställd skola

3 Skolforskningsinstitutet 2024: Aktivt jämställdhetsarbete i undervisningen

Programinriktning gymnasiet

I diagrammet nedan redovisas programinriktning för de gymnasieelever som deltog i undersökningen. 59 % av tjejerna och 48 % av killarna svarar att de läser ett högskoleförberedande program. 45 % av killarna och 32 % av tjejerna läser ett yrkesförberedande program. 4-5 % läser ett introduktionsprogram och 3 % av båda könen uppger att de läser en annan inriktning.

C2. Vilken inriktning har ditt gymnasieprogram?

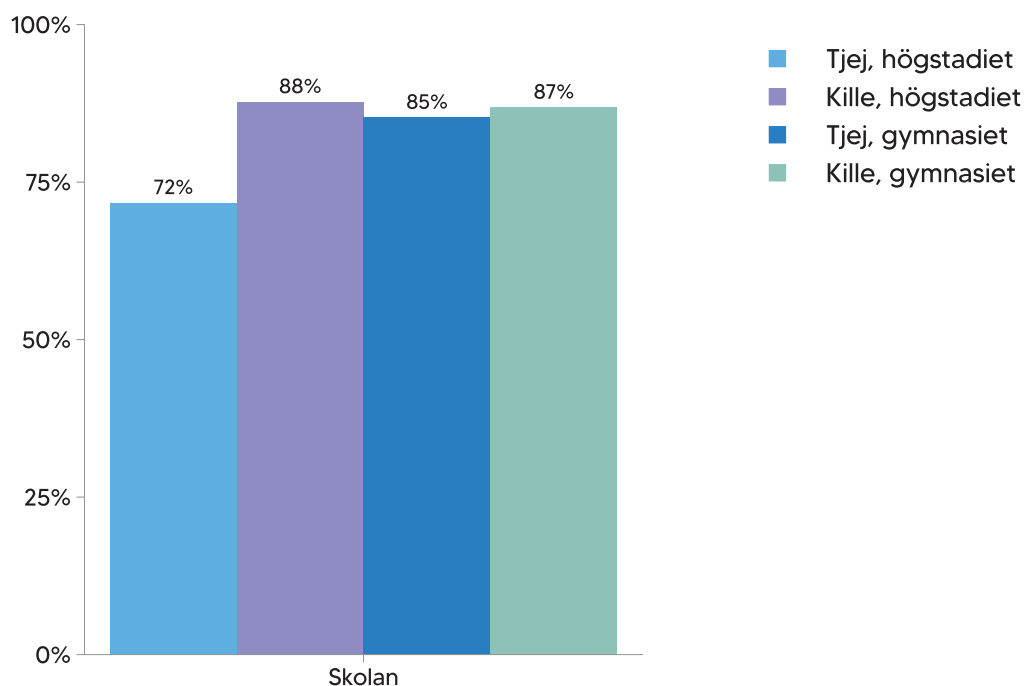
Nöjdhet skola

Ungdomarna fick även svara på en fråga om hur nöjda de är med skolan, se diagram C2a på följande sida. Totalt 79 % av högstadieungdomarna och 85 % av gymnasieungdomarna svarar att de är nöjda med skolan. I högstadiet syns en högre nöjdhet bland killar än bland tjejer.

I tabell C2b framgår det att ungdomarna i Mora är ungefär lika nöjda med skolan som unga i övriga länet.

Andelen högstadieungdomar som är nöjda med skolan har ökat sedan år 2021, se diagram C2c. Gymnasieungdomarna är ungefär lika nöjda som år 2021, men mer nöjda än år 2018 och år 2015.

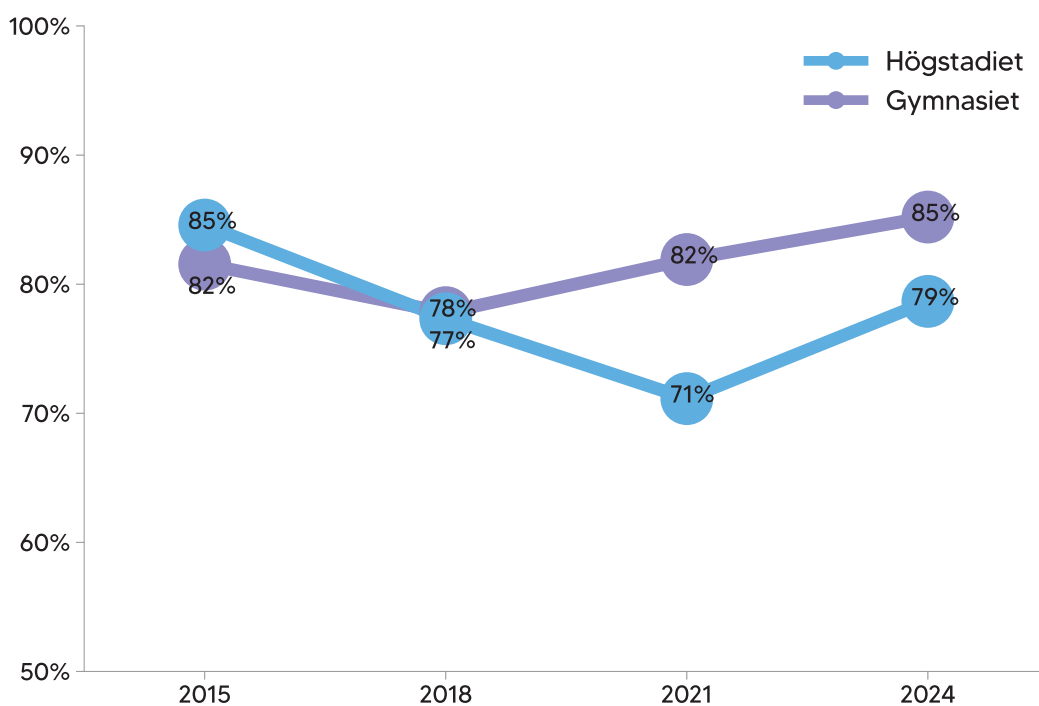
**C2a. Hur nöjd är du med ditt liv när det handlar om följande?
Andel "mycket nöjd" eller "ganska nöjd"**

C2b. Andel nöjda med skolan och utbildningen: Jämförelse med Dalarna 2024

	Mora kommun högstadiet	Dalarna 2024 högstadiet	Mora kommun gymnasiet	Dalarna 2024 gymnasiet
Skolan	79%	77%	85%	88%

C2c. Andel nöjda med skolan: Jämförelse över tid

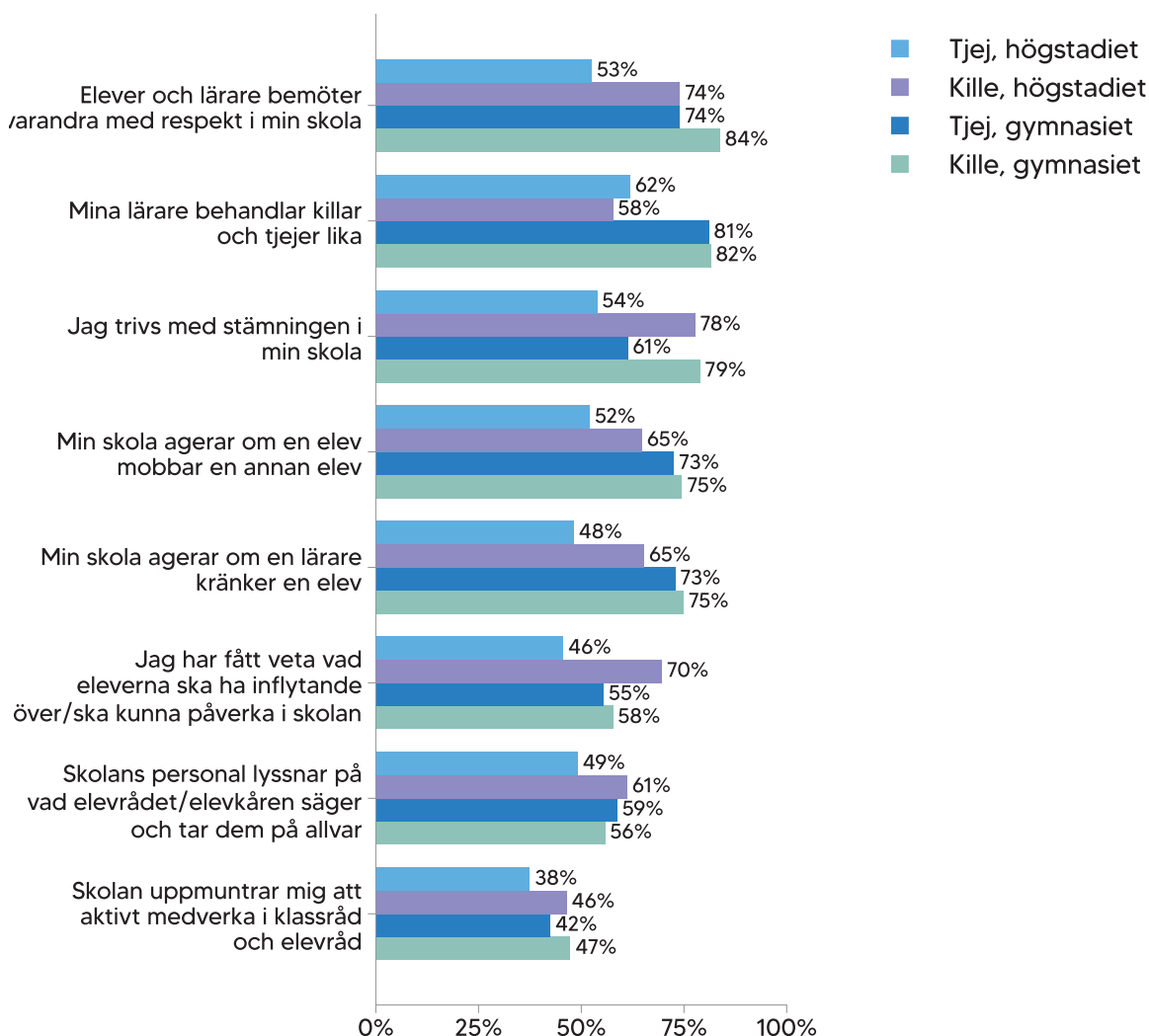

Trivsel och stämning

Hur elever trivs i skolan har ett nära samband med hur de upplever skolmiljön, men det har också ett samband med deras allmänna välbefinnande samt psykosomatiska hälsa.¹

I diagram C3 nedan redovisas andelen som instämmer helt eller till stor del i respektive påstående om trivseln och stämningen i skolan. Mellan 54-79 % instämmer i att de trivs med stämningen i sin skola. Killarna i både högstadiet och gymnasiet, trivs i högre grad än tjejerna. En lägre nöjdhet syns generellt bland högstadietjejerna än högstadiekillarna, undantaget frågan om lärarna behandlar killar och tjejer lika.

C3. Hur tycker du att det stämmer in på hur det är på din skola? * Andel som svarat att de "stämmer helt" eller "stämmer till stor del"

*OBS! Andelen som svarat 'vet ej' är bortplockad ur redovisningen för C3 för att ge en mer rättvis bild av instämmandegraden. Andelen som svarat vet ej varierar stort i frågorna och är mellan 1-50 %.

¹ Folkhälsomyndigheten: Skolbarns hälsovanor 2017-2018

Nedan redovisas Moras resultat jämfört med regionsnittet. Resultatet i Mora är generellt likt snittet. Högstadiungdomarna i Mora har dock en något högre instämmandegrad än snittet i påståendet "Skolans personal lyssnar på elevrådet/elevkåren säger och tar dem på allvar":

C3a. Andel som instämmer i påståenden om skolan: Jämförelse med Dalarna 2024*

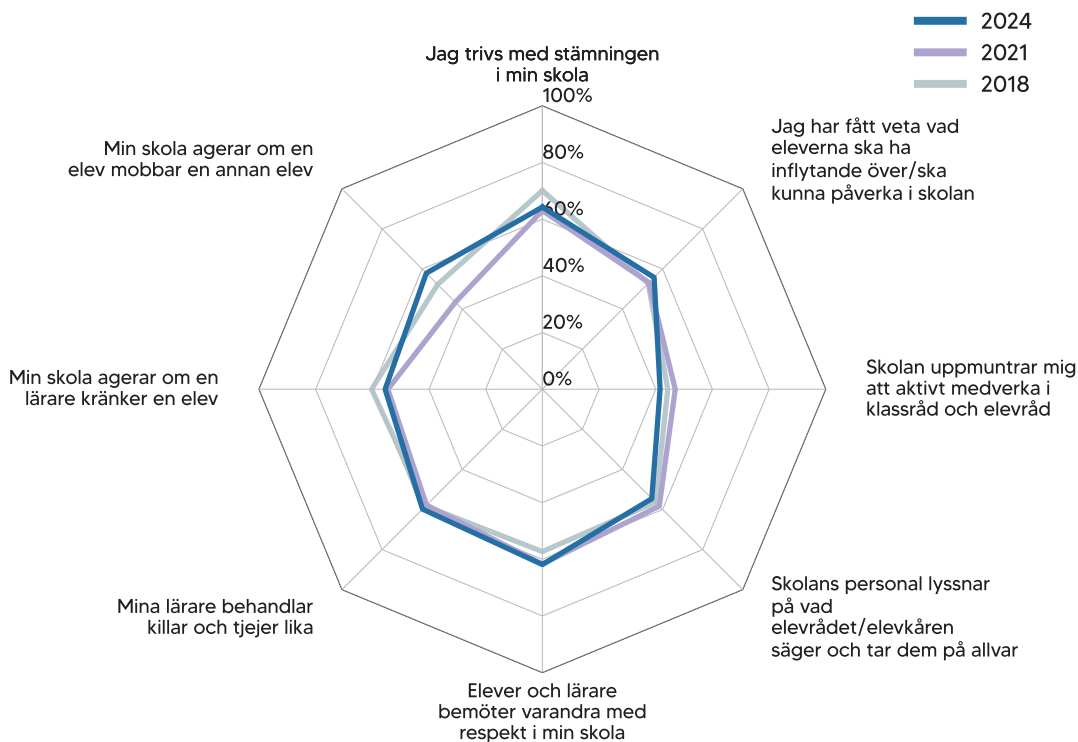
	Mora kommun högstadiet	Dalarna 2024 högstadiet	Mora kommun gymnasiet	Dalarna 2024 gymnasiet
Jag trivs med stämningen i min skola	64%	64%	70%	74%
Jag har fått veta vad eleverna ska ha inflytande över/ ska kunna påverka i skolan	56%	54%	56%	59%
Skolan uppmuntrar mig att aktivt medverka i klassråd och elevråd	42%	38%	45%	49%
Skolans personal lyssnar på vad elevrådet/elevkåren säger och tar dem på allvar	55%	48%	57%	58%
Elever och lärare bemöter varandra med respekt i min skola	62%	60%	78%	81%
Mina lärare behandlar killar och tjejer lika	60%	61%	81%	84%
Min skola agerar om en lärare kränker en elev	55%	59%	73%	76%
Min skola agerar om en elev mobbar en annan elev	58%	61%	73%	76%

*OBS! Andelen som svarat 'vet ej' är bortplockad ur redovisningen för C3a för att ge en mer rättvis bild av instämmandegraden

I diagram C3b1 och C3b2 på följande sida redovisas frågorna om trivsel och stämning i skolan över tid. I högstadiet har det skett en positiv utveckling i frågan som rör skolans agerande vid mobbning. En negativ utveckling syns däremot i frågan om huruvida skolan uppmuntrar eleverna att aktivt medverka i klassråd och elevråd.

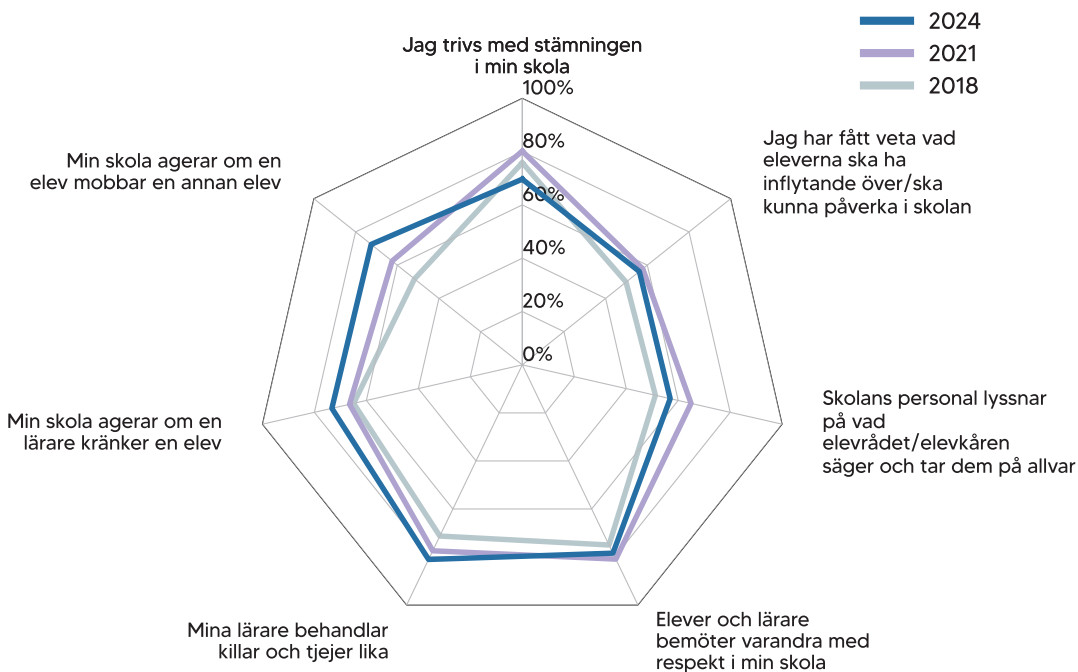
I gymnasiet syns en positiv utveckling sedan år 2021 i flera av frågorna, främst de som rör skolans agerande vid mobbning och kränkningar. Andelen som trivs med stämningen i skolan samt som instämmer i att skolans personal lyssnar på vad elevrådet/elevkåren säger och tar dem på allvar har minskat.

C3b1. Andel som instämmer i påståenden om skolan: högstadiet, jämförelse över tid*

*OBS! Andelen som svarat "vet ej" är bortplockad ur redovisningen för C3b1 för att ge en mer rättvis bild av instämmandegraden. Andelen som svarat vet ej varierar stort i frågorna och är mellan 2-35 %

C3b2. Andel som instämmer i påståenden om skolan: gymnasiet, jämförelse över tid*

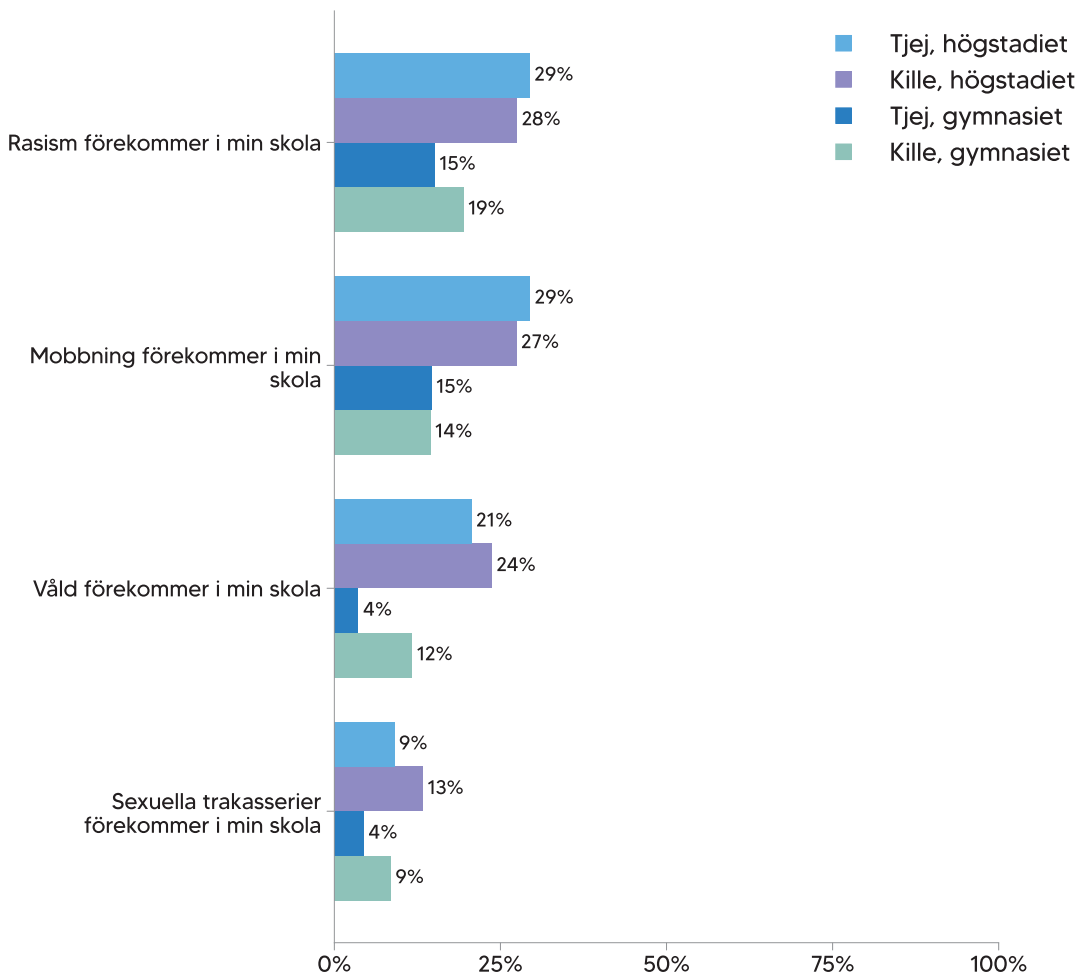

*OBS! Andelen som svarat "vet ej" är bortplockad ur redovisningen för C3b2 för att ge en mer rättvis bild av instämmandegraden. Andelen som svarat vet ej varierar stort i frågorna och är mellan 2-52 %

Rasism, våld, trakasserier och mobbning

Ungdomarna fick även ta ställning till huruvida rasism, våld, mobbning eller sexuella trakasserier är problem som förekommer på skolan. Det framgår är att samtliga problem är mer förekommande på högstadiet än gymnasiet. I högstadiet svarar 27-29 % att rasism eller mobbning förekommer i deras skola. Motsvarande andelar i gymnasiet är 15-19 % avseende rasism, och 14-15 % avseende mobbning. 21-24 % av högstadieungdomarna och 4-12 % av gymnasieungdomarna svarar att våld förekommer på skolan. Vad gäller sexuella trakasserier svarar 9-13 % i högstadiet och 4-9 % i gymnasiet att det förekommer, varav killar i högstadiet i högst utsträckning.

C3c. Hur tycker du att det stämmer in på hur det är på din skola? Andel som svarat "stämmer helt" eller "stämmer till stor del"

Andelen ungdomar i Mora som instämmer i att de olika problemen förekommer ligger på liknande nivåer som bland övriga unga i länet, se tabell C3d.

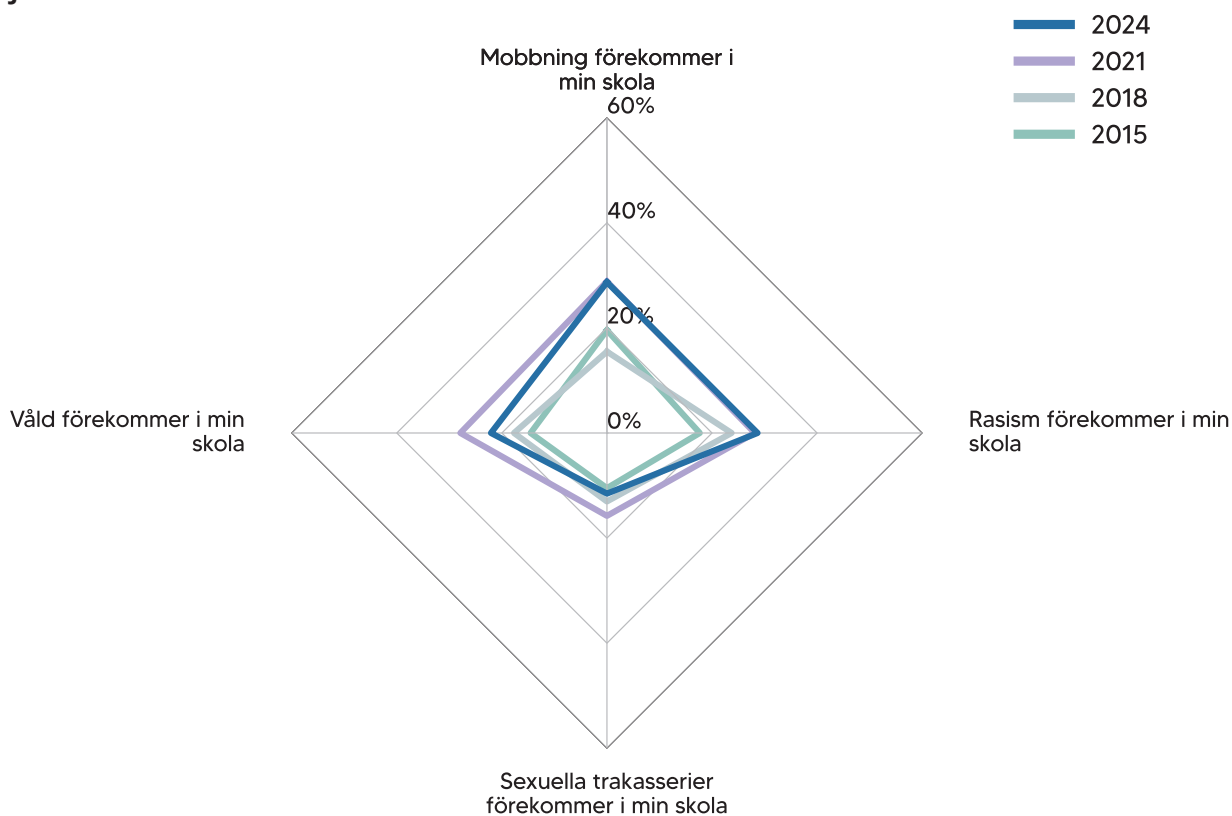
C3d. Andel som instämmer i att problem förekommer på skolan: Jämförelse med Dalarna 2024

	Mora kommun högstadiet	Dalarna 2024 högstadiet	Mora kommun gymnasiet	Dalarna 2024 gymnasiet
Sexuella trakasserier förekommer i min skola	12%	12%	7%	6%
Rasism förekommer i min skola	29%	32%	17%	15%
Våld förekommer i min skola	22%	24%	8%	7%
Mobbning förekommer i min skola	29%	31%	15%	13%

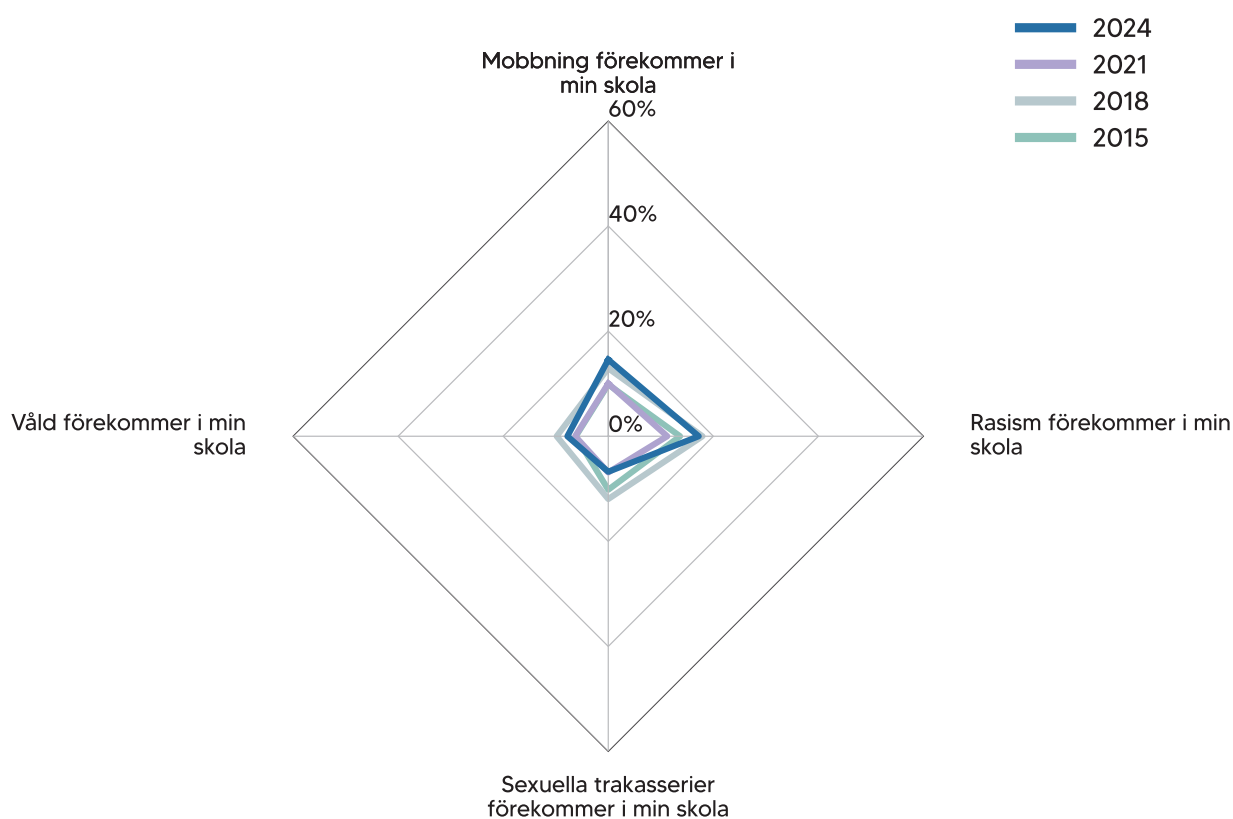
Över tid har andelen högstadieungdomar som instämmer i att våld eller sexuella trakasserier förekommer minskat sedan år 2021, se diagram C3e.

I gymnasiet syns en viss ökning av andelen som svarar att mobbning och rasism förekommer, se diagram C3f på följande sida.

C3e. Andel som instämmer i att problem förekommer på skolan: högstadiet, jämförelse över tid

C3f. Andel som instämmer i att problem förekommer på skolan: gymnasiet, jämförelse över tid

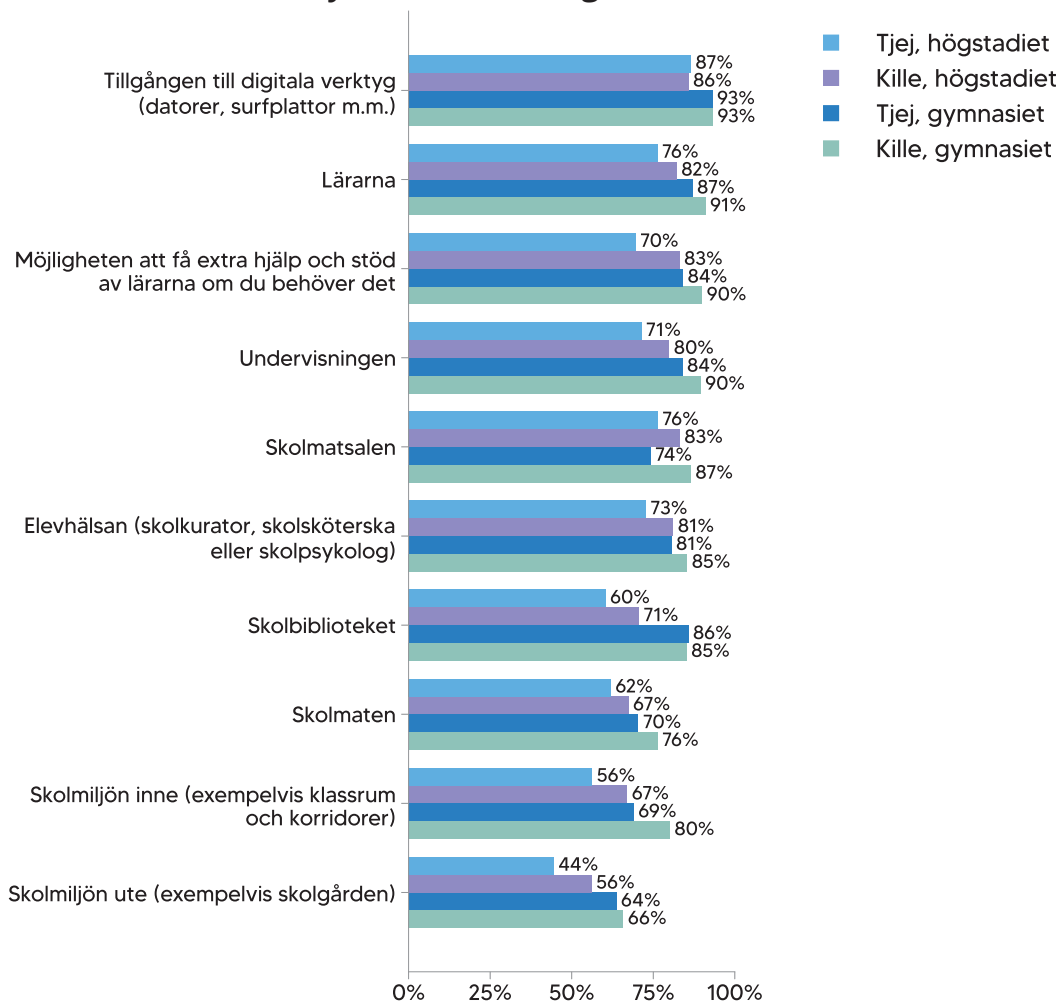
Omdöme skola

Lupp-enkäten innefattar även frågor om en rad centrala aspekter av ungdomarnas skolsituation, såsom skolbiblioteket, skolmiljön, skolmaten, undervisningen, lärarna, elevhälsovården, tillgången till digitala verktyg samt möjligheten att få extra hjälp och stöd. I diagram C4 framgår det att en hög andel både i högstadiet och gymnasiet är nöjda med bland annat lärarna, undervisningen och elevhälsan. När det kommer till skolmiljön inne och ute är nöjdheten lägre, framför allt i högstadiet. Högstadieungdomarna är generellt sett mindre nöjda än gymnasieungdomarna. Det framgår även att högstadietjejerna är mindre nöjda än högstadiekillarna, undantaget när det kommer till tillgången till digitala verktyg.

I tabell C4a görs en jämförelse med regionsnittet. Det framgår att högstadieungdomarna i Mora är mindre nöjda med skolmiljön jämfört med övriga unga i länet. Däremot är de betydligt mer nöjda med skolmatsalen och skolmaten. Även gymnasieungdomarna i Mora är mer nöjda med skolmatsalen och skolmaten än regionsnittet. De är även mer nöjda med skolbiblioteket.

I diagram C4b och C4c på sida 37 redovisas frågorna över tid. På högstadiet syns en ökad nöjdhet sedan år 2021 med skolmaten, tillgången till digitala verktyg och möjligheten att få extra hjälp och stöd av lärarna om de behöver. Andelen gymnasieungdomar som är nöjda med skolmaten, skolbiblioteket och undervisningen har istället minskat något.

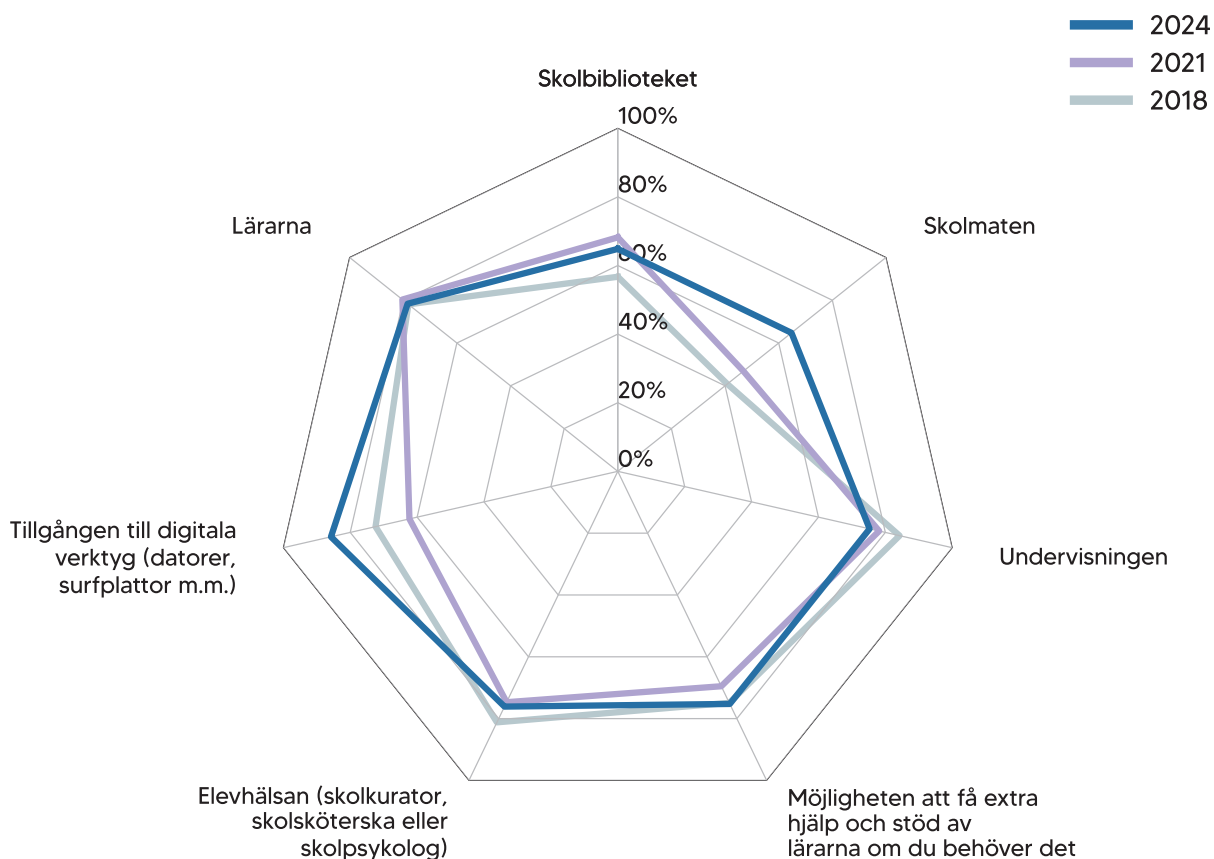
C4. Nu kommer några frågor om din skola. Vad tycker du om... Andel som svarat "mycket bra" eller "ganska bra"

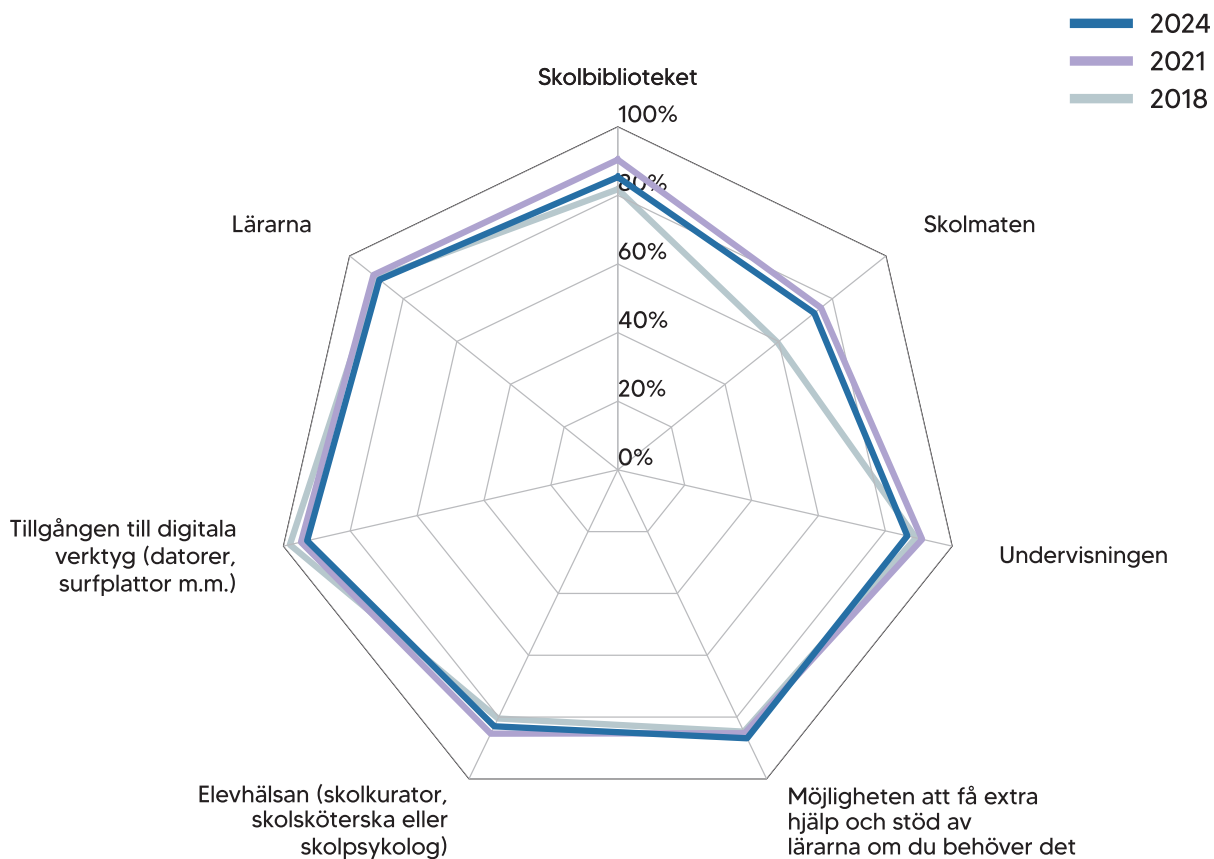
C4a. Nu kommer några frågor om din skola. Vad tycker du om... Andel som svarat "mycket bra" eller "ganska bra": Jämförelse med Dalarna 2024

	Mora kommun högstadiet	Dalarna 2024 högstadiet	Mora kommun gymnasiet	Dalarna 2024 gymnasiet
Skolmiljön ute (exempelvis skolgården)	50%	59%	65%	63%
Skolmiljön inne (exempelvis klassrum och korridorer)	60%	64%	74%	77%
Skolmatsalen	79%	71%	81%	71%
Skolmaten	65%	41%	73%	57%
Skolbiblioteket	65%	69%	85%	80%
Undervisningen	75%	75%	87%	89%
Lärarna	78%	78%	89%	91%
Möjligheten att få extra hjälp och stöd av lärarna om du behöver det	75%	74%	87%	84%
Tillgången till digitala verktyg (datorer, surfplattor m.m.)	86%	88%	93%	94%
Elevhälsan (skolkurator, skolsköterska eller skolpsykolog)	76%	75%	83%	85%

C4b. Nu kommer några frågor om din skola. Vad tycker du om...: högstadiet, Andel som svarat "mycket bra" eller "ganska bra": Jämförelse över tid

C4c. Nu kommer några frågor om din skola. Vad tycker du om...: gymnasiet, Andel som svarat "mycket bra" eller "ganska bra": Jämförelse över tid

Elevinflytande

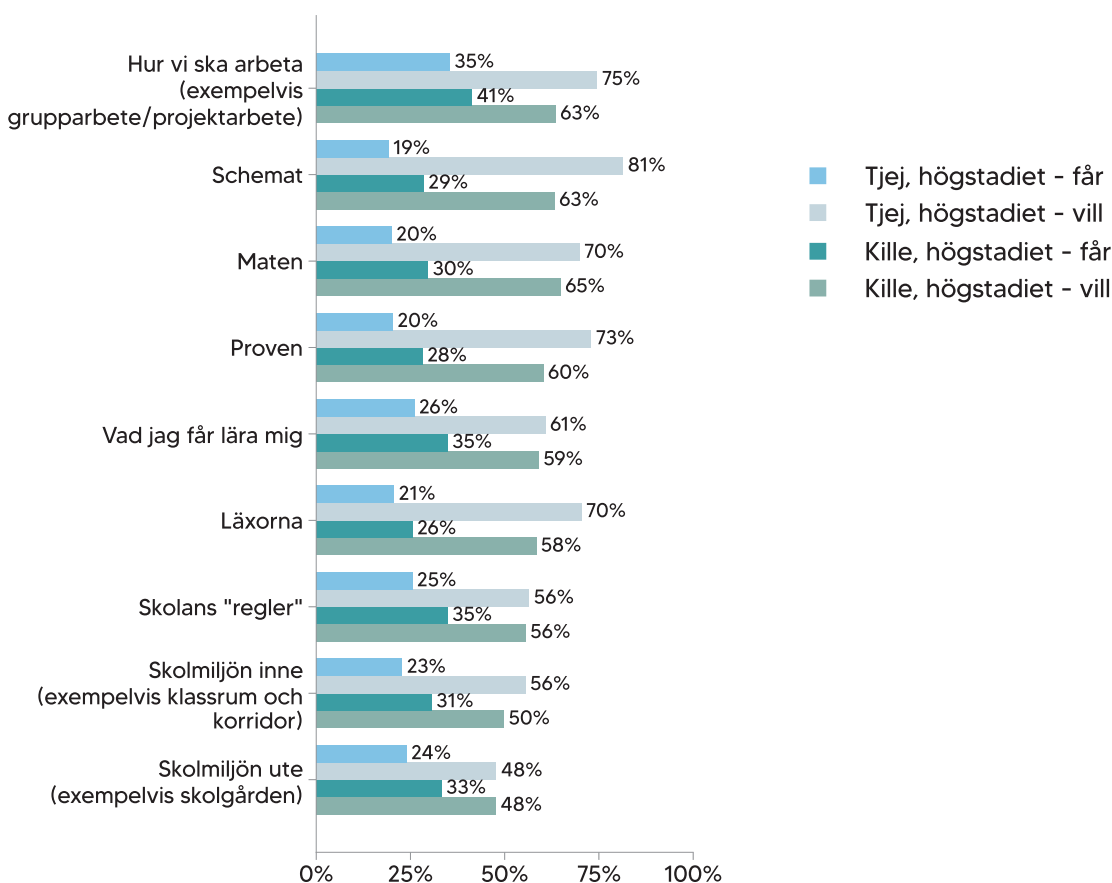
Lupp-enkäten innehåller ett antal frågor som rör elevinflytande. Ungdomarna svarade på frågor om hur mycket de skulle vilja vara med och bestämma i skolan och hur mycket de anser att de får bestämma i dagsläget. Delaktighet i skolan är centralt för alla elevers lärande och utveckling, och bidrar även till bland annat trygghet och motivation.¹

I Mora ser vi att andelen unga som vill påverka är relativt hög både i högstadiet (se diagram C5a) och gymnasiet (se diagram C5b på följande sida). Andelen som anser att de får vara med och påverka är lägre. Högstadiekillarna svarar i högre grad än högstadietjjeerna att de får vara med och påverka olika saker.

Hur eleverna ska arbeta i skolan är det som både högstadie- och gymnasieungdomarna anser att de i högsta grad får vara med och bestämma om. Hur eleverna ska arbeta är även det som gymnasieungdomarna vill påverka i högst grad. Högstadieungdomarna vill i högst grad påverka schemat.

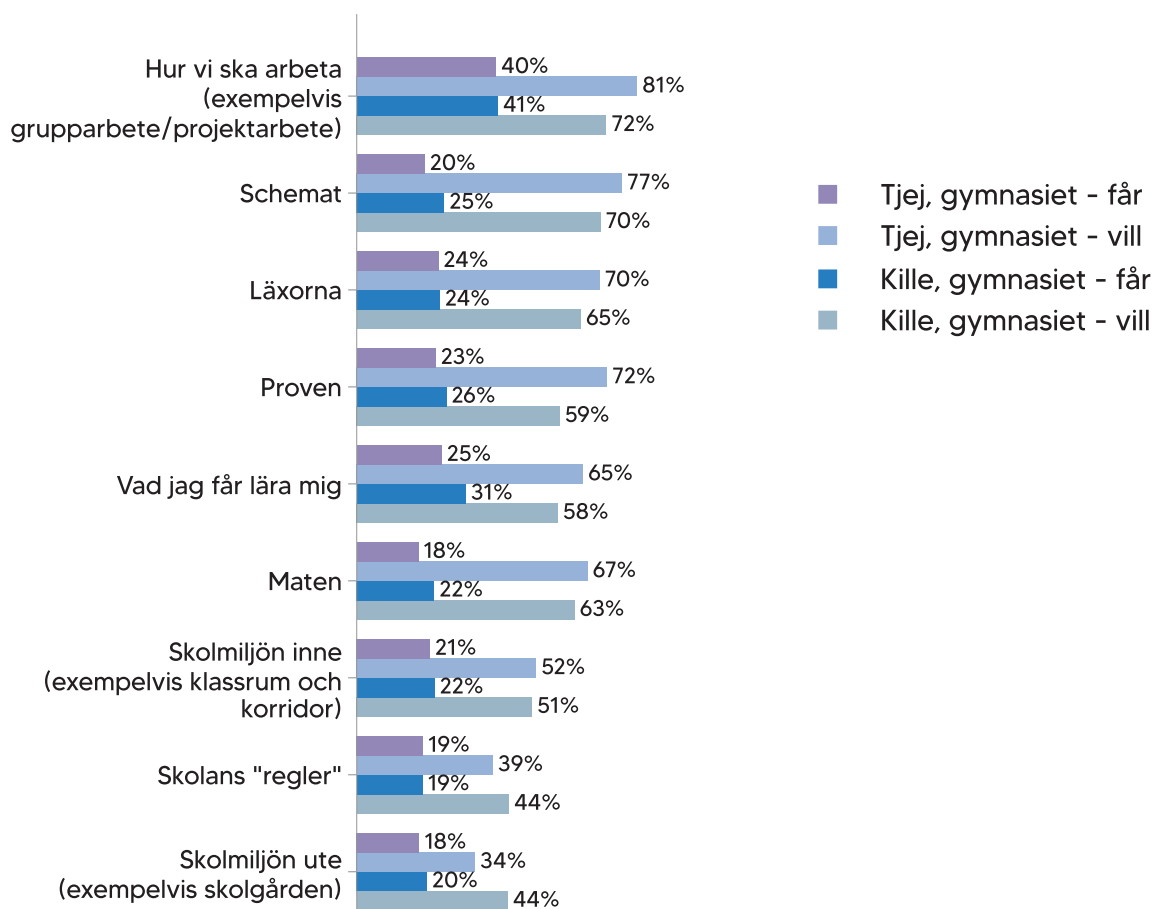
Andelen i högstadiet som upplever att de får vara med att bestämma om olika saker i skolan är högre än tidigare år i flera avseenden, se diagram C5c. Andelen som upplever att de får bestämma om skolans innemiljö har dock minskat något. På gymnasiet har det upplevda inflytandet minskat sedan år 2021 i flera av frågorna, se diagram C5d. Det upplevda inflytandet om maten har dock ökat.

C5a. Högstadiet: Hur mycket eller lite vill/får du som elev vara med och bestämma om följande? Andel som svarat "våldigt mycket" eller "ganska mycket"

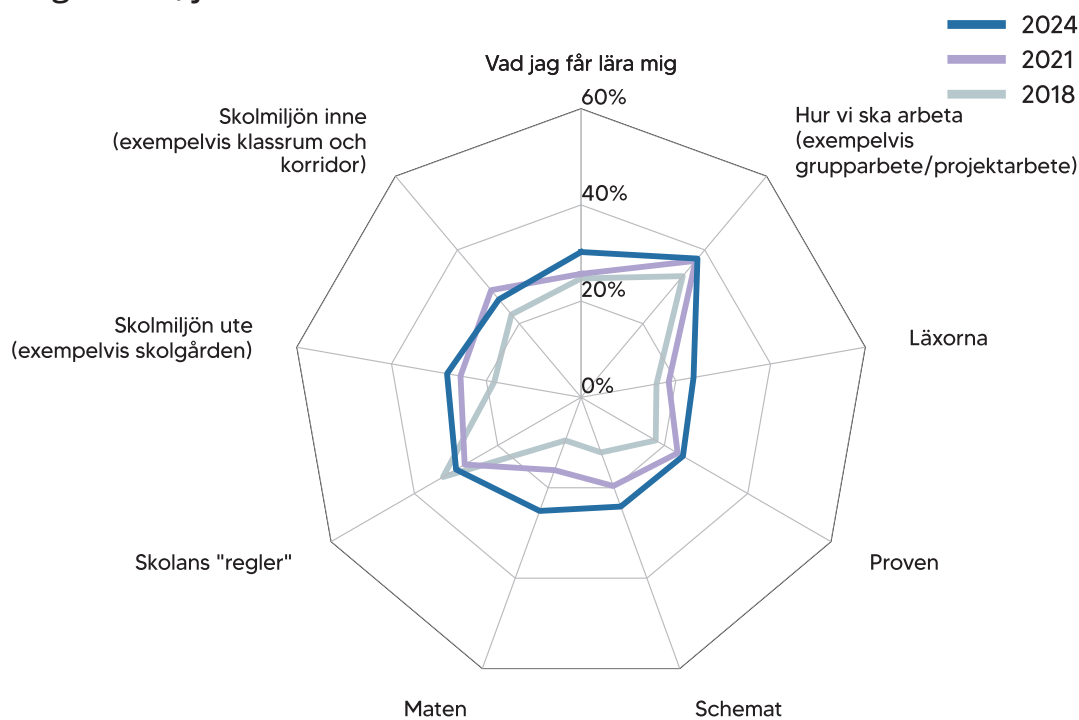

¹ Skolinspektionen 2018: Att skapa förutsättningar för delaktighet i undervisningen

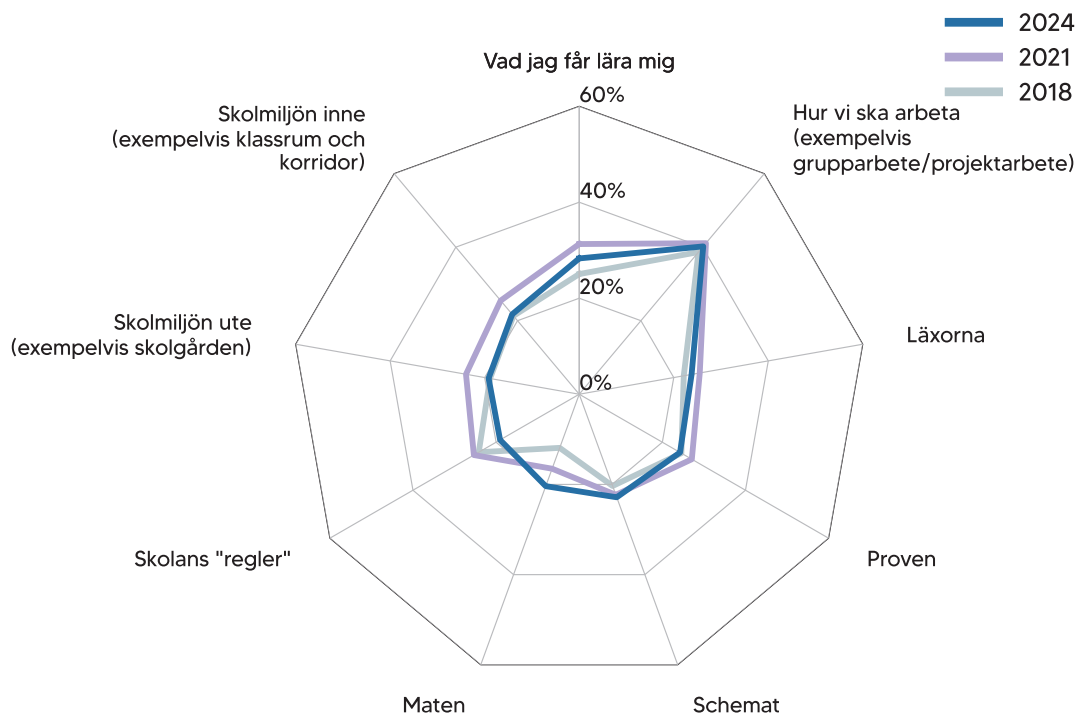
C5b. Gymnasiet: Hur mycket eller lite vill/får du som elev vara med och bestämma om följande? Andel som svarat "våldigt mycket" eller "ganska mycket"

C5c: Andel som upplever att de får vara med och bestämma om följande: högstadiet, jämförelse över tid

C5d: Andel som upplever att de får vara med och bestämma om följande: gymnasiet, jämförelse över tid

D. Politik och samhälle

I aktuell forskning både i Sverige och andra demokratier finns det oenigheter om ungas engagemang. En del menar att unga tappat både intresset och tron på möjligheten att påverka. Andra menar istället att unga förvisso väljer traditionella former för inflytande i lägre utsträckning, men att de istället engagerar sig på andra sätt.¹

I en rapport från MUCF konstateras att det finns ett högt och stabilt samhällsengagemang bland unga.² I den senaste demokratiutredningen framkom att man inte heller kan se skillnader mellan äldre och unga avseende intresse för politik och samhälle. Däremot röstar unga i lägre utsträckning än äldre, och det är mindre vanligt bland unga att vara medlemmar eller aktiva i politiska partier eller föreningar. Samtidigt är det en större andel unga än äldre som uppger att de deltar i andra politiska aktiviteter, exempelvis demonstrationer. Jämfört med äldre är ungas engagemang dock mer individualiserat och många väljer bort organiserade aktiviteter. Slutsatsen enligt flera studier är således att unga inte är mindre politiskt aktiva än äldre, däremot deltar de på andra sätt.³

Förutsättningarna för unga att delta och påverka är dock ofta sämre på grund av bland annat ålder, utbildning och erfarenhet. Trösklarna för deltagande kan därmed vara högre.⁴ För att sänka trösklarna för engagemang bland unga är det bland annat viktigt att det finns kontaktytor mellan unga och organisationer samt att unga har kunskap om olika vägar att kanalisera samhällsengagemang.⁵ Samhället och kommunen får därför en väldigt viktig roll i att stötta unga i dessa frågor.

"För att kunna nå ut till unga behöver man finnas där unga spenderar det mesta av sin tid, på sociala medier. TikTok och Instagram är de plattformar som unga använder. Om man inte använder sig av dem riskerar man att missa väldigt många unga."

Unga och arbete,
Uppdrag Kommunutvecklare 2024

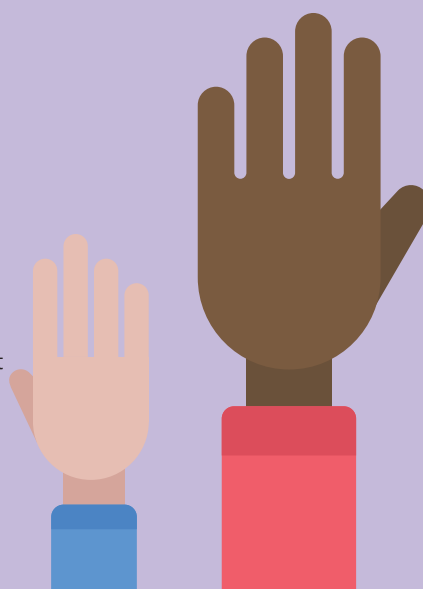
1 Forte 2022: Ungas organisering och politiska deltagande. En kunskapsöversikt

2 MUCF 2024: En fördjupad bild av ungas inflytande och delaktighet

3 MUCF 2019: Ungas möjlighet till inflytande på lokal nivå

4 MUCF 2021: Vilja att förändra

5 MUCF 2021: Fokus 21: Om ungas samhällsengagemang

Intresse för olika frågor

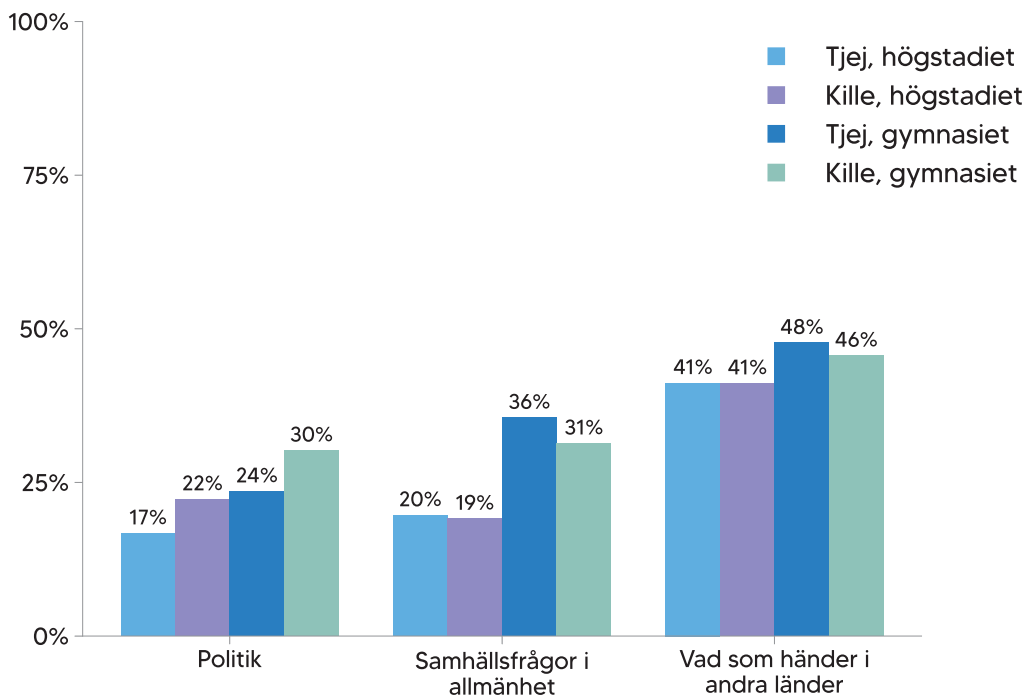
Ungdomarna i Mora svarade på frågor om hur intresserade de är av politik, samhällsfrågor i allmänhet och vad som händer i andra länder, se diagram D1 nedan. Är man intresserad är också sannolikheten större att man engagerar sig aktivt i samhället.¹

I diagram D1 framgår att intresset bland ungdomarna i Mora är högst för vad som händer i andra länder. 41 % av högstadieungdomarna och 46-48 % av gymnasieungdomarna är intresserade av vad som händer i andra länder. 19-20 % av högstadieungdomarna och 31-36 % av gymnasieungdomarna är intresserade av samhällsfrågor i allmänhet. Intresset för politik är lägre. Killar i gymnasiet är den grupp som är intresserade av politik i högst utsträckning.

Vid en jämförelse med regionsnittet framkommer det att ungdomarna i Mora är ungefär lika intresserade av de olika frågorna. Över tid syns ett minskat intresse totalt sett för samhällsfrågor i allmänhet och vad som händer i andra länder, se diagram D1b på följande sida. Intresset för politik är på en liknande nivå som år 2021, men en lägre nivå än år 2018 och 2015.

D1. Hur intresserad är du av följande?

Andel som svarat "mycket intresserad" eller "ganska intresserad"

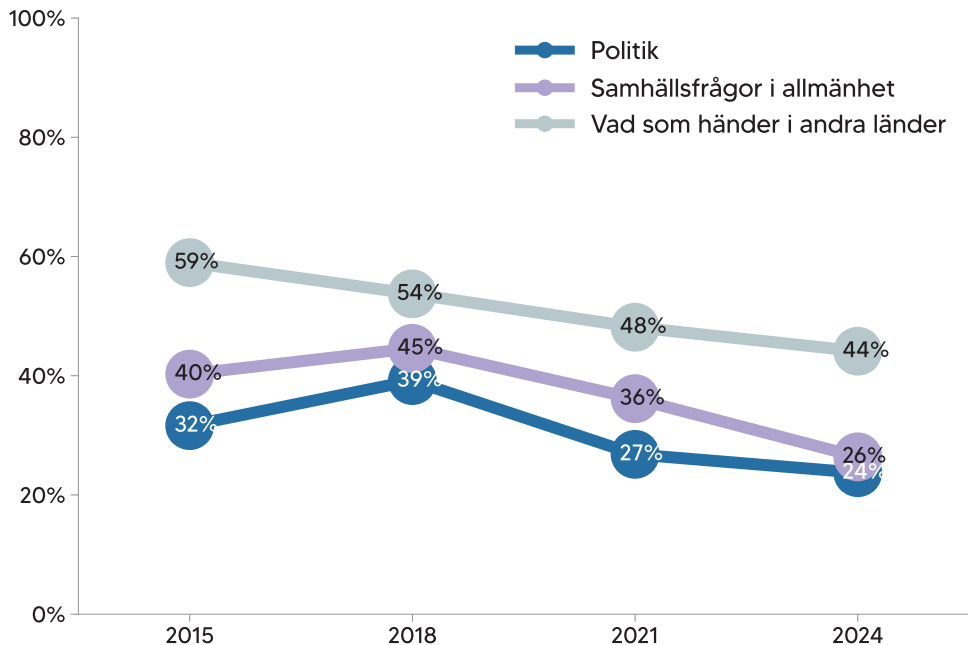

D1a. Andelen som är mycket eller ganska intresserade av följande: jämförelse med Dalarna 2024

	Mora kommun högstadiet	Dalarna 2024 högstadiet	Mora kommun gymnasiet	Dalarna 2024 gymnasiet
Politik	20%	19%	28%	30%
Samhällsfrågor i allmänhet	20%	19%	33%	36%
Vad som händer i andra länder	41%	42%	47%	47%

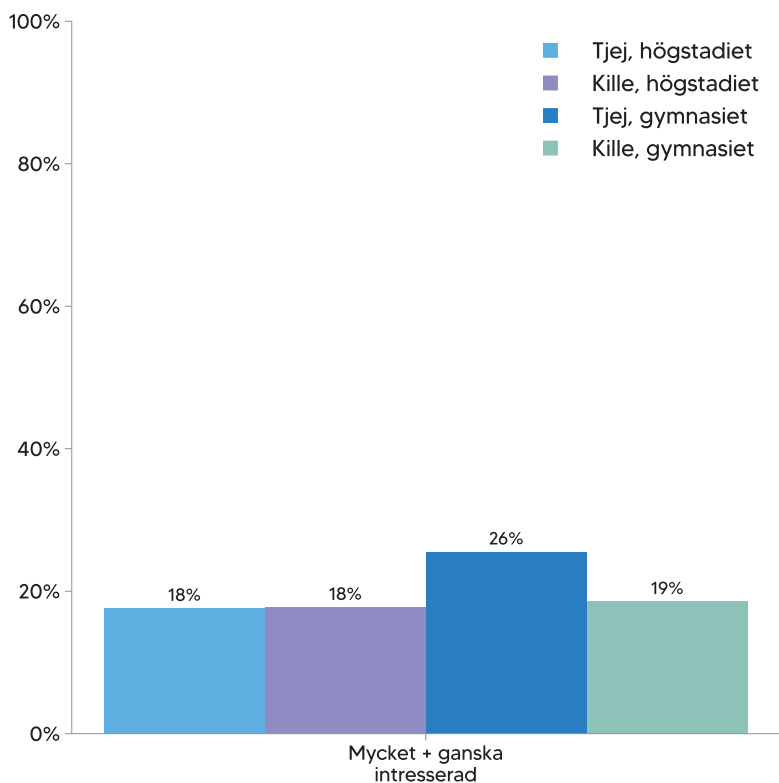
¹ MUCF 2024: En fördjupad bild av ungas inflytande och delaktighet

D1b. Andelen som är mycket eller ganska intresserade av följande: jämförelse över tid

I Dalarnas Lupp-enkät ställdes även en regional fråga om intresse för frågor som rör klimat och miljö. Bland unga i Mora är intresset störst bland tjejer i gymnasiet. Andelarna som är mycket och ganska intresserade har sjunkit sedan 2021.

D1c. När det gäller frågor som rör klimat och miljö är jag:

Vid en jämförelse med Dalarnas regionsnitt framgår det att ungdomarna i Mora är ungefär lika intresserade av frågor som rör klimat och miljö som övriga unga i länet, vilket kan ses i tabell D1d.

D1d. Andelen som är mycket eller ganska intresserade av frågor som rör klimat och miljö: Jämförelse med snittet i Dalarna

Mora högstadiet	Dalarna högstadiet	Mora gymnasiet	Dalarna gymnasiet
18%	18%	22%	24%

Aktivt samhällsengagemang

Formerna för det politiska engagemanget bland unga har som tidigare nämnts förändrats under senare år. Unga som väljer att bli medlemmar i politiska partier och som är engagerade i de traditionella folkrörelseorganisationerna har minskat. Samtidigt engagerar sig unga idag istället i andra former och på andra plattformar.¹

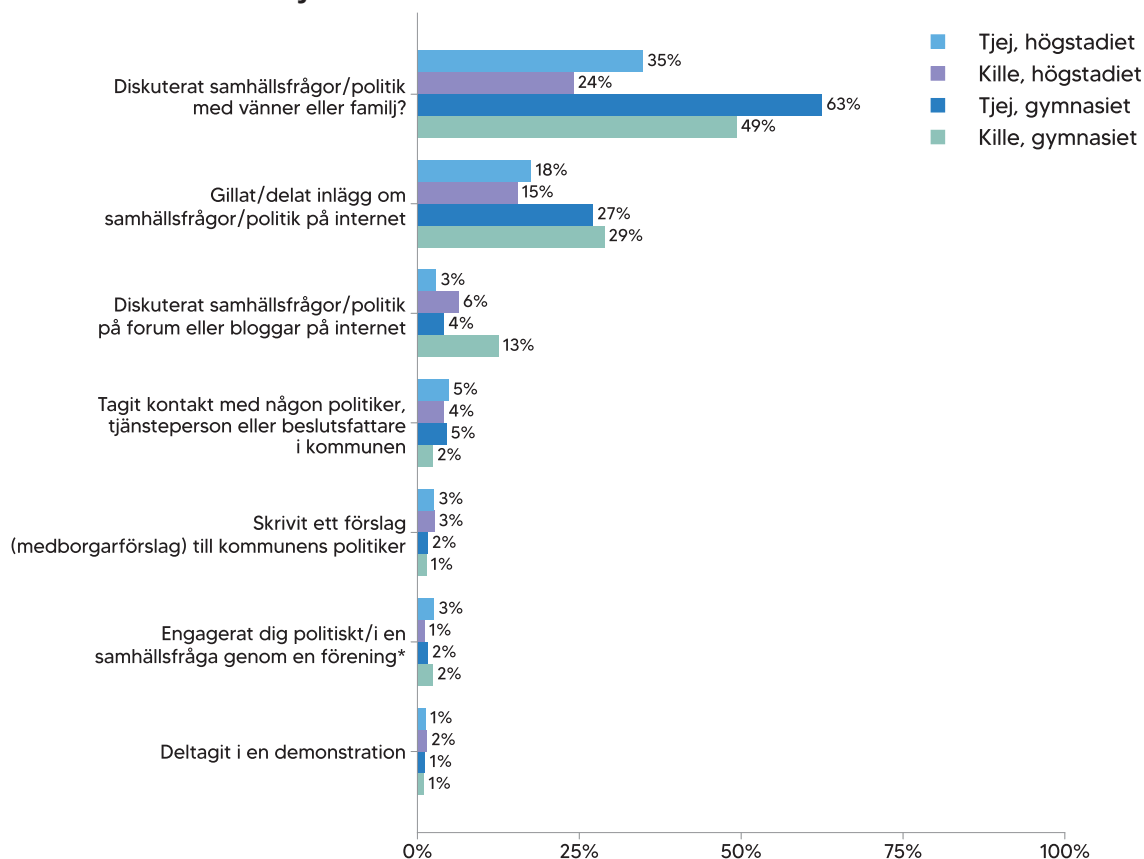
Att formerna för hur unga engagerar sig behöver inte vara något negativt. Samtidigt leder denna utveckling till att färre unga får erfarenheter av den representativa demokratins beslutsprocesser, som exempelvis gemensamt beslutsfattande. Dessa erfarenheter är viktiga och ses som bidragande till känslan av delaktighet, tillhörighet och ansvarstagande.² I Lupp-enkäten ställs inte någon fråga om politiskt engagemang i partier, men däremot finns en fråga om ungdomarna gjort någon aktiv politisk handling under det senaste året.

I diagram D2 på följande sida framgår det att 24-35 % av högstadieungdomarna och 49-63 % av gymnasieungdomarna har diskuterat samhällsfrågor med vänner eller familj. Gymnasietjejerna har gjort detta i högst grad. Näst vanligast är att ha gillat eller delat ett inlägg om samhällsfrågor eller politik på internet, vilket 15-18 % av högstadieungdomarna och 27-29 % av gymnasieungdomarna svarar att de gjort. De övriga handlingarna är klart mindre vanliga. Exempelvis svarar en andel om 1-2 % att de har deltagit i en demonstration.

¹ Forte 2022: Ungas organisering och politiska deltagande. En kunskapsöversikt.

² Kommittédirektiv 2014:111. Demokratisk delaktighet och inflytande över det politiska beslutsfattandet

D2. Under de senaste 12 månaderna, har du gjort något av följande? Andel som svarat "ja"

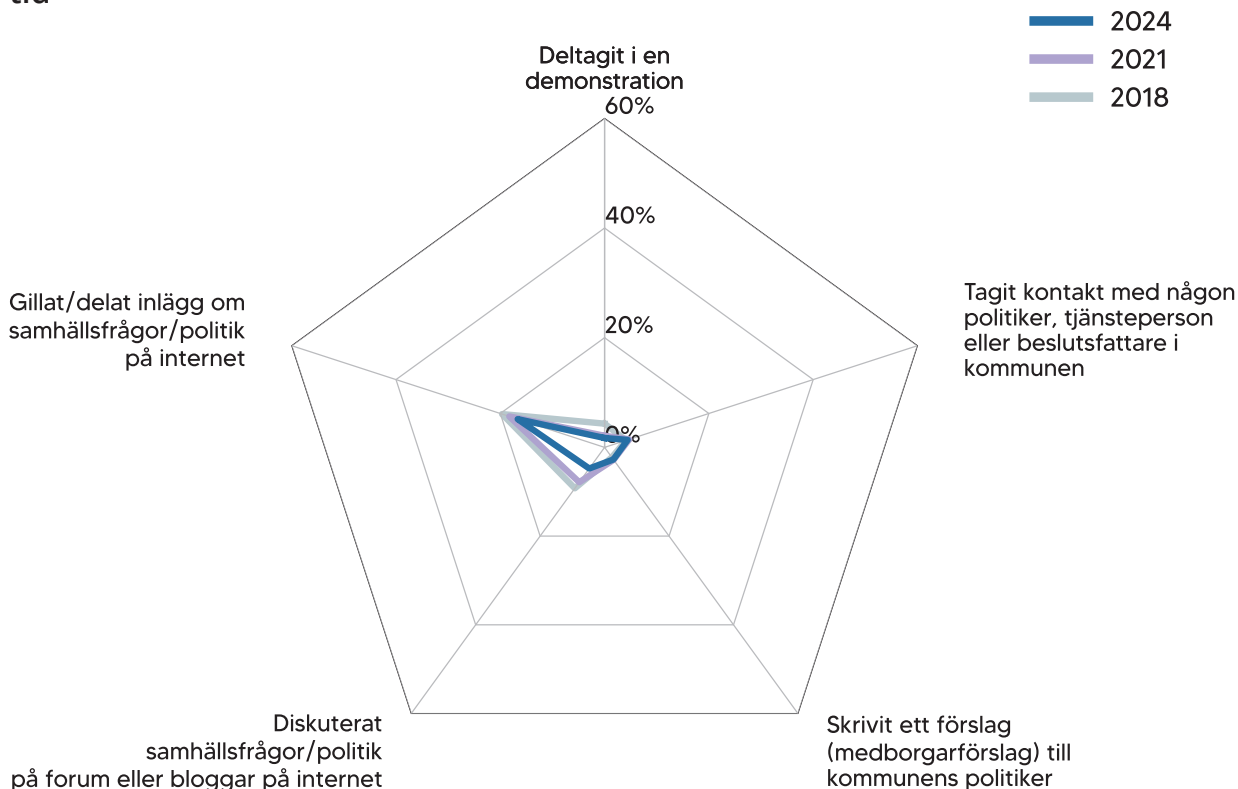
Vid en jämförelse med snittet för regionen framgår det att högstadieungdomarna i Mora har gillat eller delat inlägg om samhällsfrågor/politik på internet samt diskuterat samhällsfrågor/politik med vänner eller familj i något lägre grad. Gymnasieungdomarna i Mora har gjort de olika handlingarna i liknande grad som regionsnittet.

D2a. Andel som gjort följande de senaste 12 månaderna: Jämförelse med Dalarna 2024

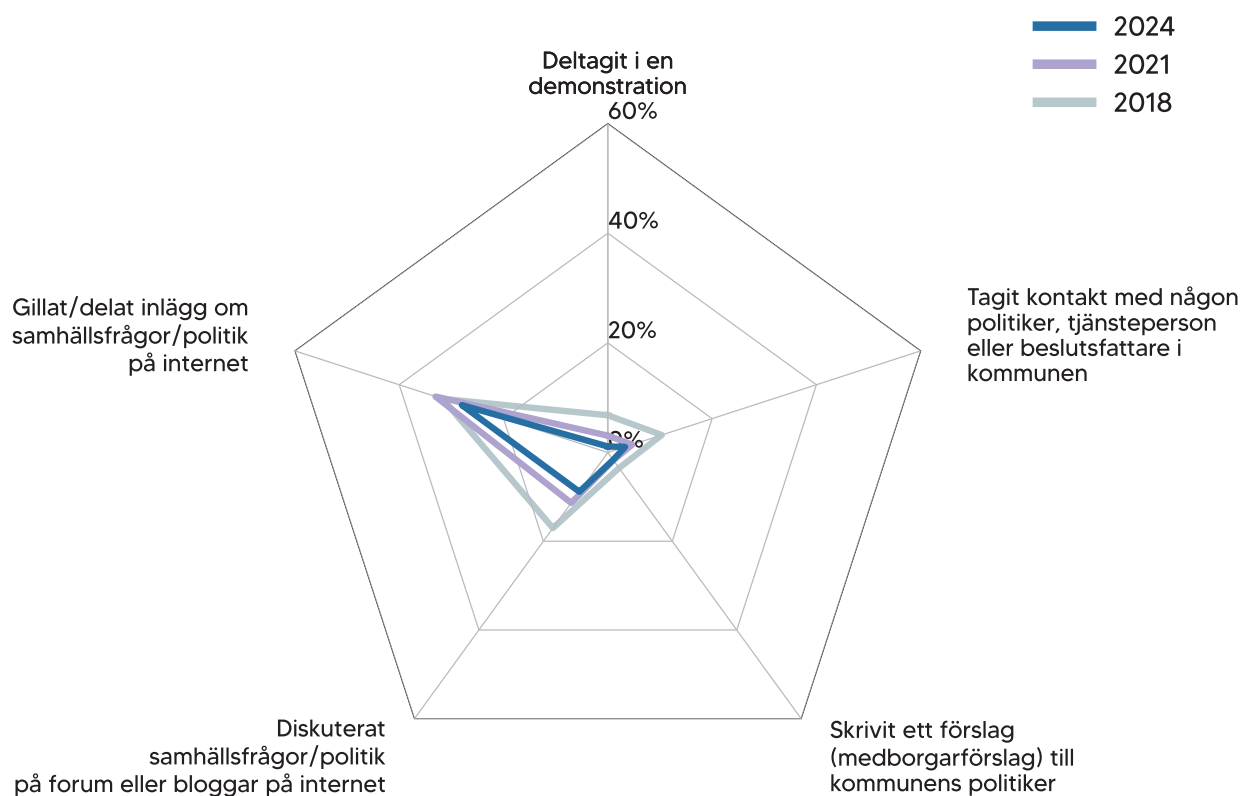
	Mora kommun högstadiet	Dalarna 2024 högstadiet	Mora kommun gymnasiet	Dalarna 2024 gymnasiet
Tagit kontakt med någon politiker, tjänsteperson eller beslutsfattare i kommunen	4%	5%	3%	6%
Skrivit ett förslag (medborgarförslag) till kommunens politiker	3%	2%	2%	2%
Deltagit i en demonstration	2%	2%	1%	2%
Diskuterat samhällsfrågor/politik på forum eller bloggar på internet	5%	6%	9%	9%
Gillat/delat inlägg om samhällsfrågor/politik på internet	17%	22%	28%	32%
Diskuterat samhällsfrågor/politik med vänner eller familj	30%	37%	55%	56%
Engagerat dig politiskt/i en samhällsfråga genom en förening*	2%	4%	2%	4%

I diagrammen nedan redovisas resultatet över tid. Andelen ungdomar som har diskuterat samhällsfrågor/politik på internet har minskat något sedan år 2021, både i högstadiet och gymnasiet. Andelen gymnasieungdomar som gillat eller delat inlägg om samhällsfrågor/politik på internet har också minskat något.

D2b. Andel som gjort följande de senaste 12 månaderna: högstadiet, jämförelse över tid

D2c. Andel som gjort följande de senaste 12 månaderna: gymnasiet, jämförelse över tid

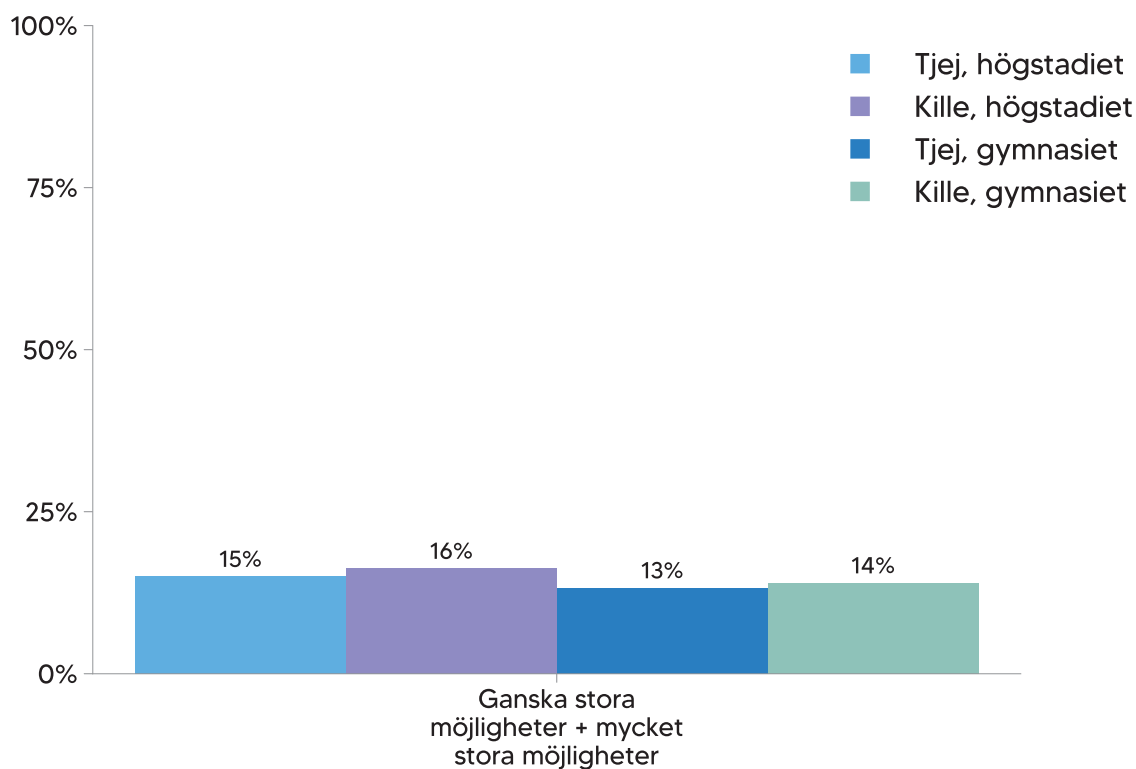
Möjligheter att påverka

En viktig faktor för att kunna öka ungas delaktighet i kommunen och samhället är att unga faktiskt ser att de har möjligheter att få sin röst hörd. När unga får inflytande över sin vardag och görs delaktiga i det lokala samhället skickas samtidigt signaler om att ungas röster tas på allvar och att det är möjligt att påverka i olika frågor, vilket främjar framtida politiskt deltagande.¹

Vad som framgår i diagrammet nedan är att 15-16 % av högstadieungdomarna och 13-14 % av gymnasieungdomarna ser positivt på möjligheterna att föra fram sina åsikter till dem som bestämmer i kommunen.

Andelen som ser ganska eller mycket positivt på sina möjligheter är på ungefär samma nivå i Mora som i regionen.

D3. Vilka möjligheter har du att föra fram dina åsikter till dem som bestämmer i kommunen? Andel som svarat "mycket stora" eller "ganska stora" möjligheter

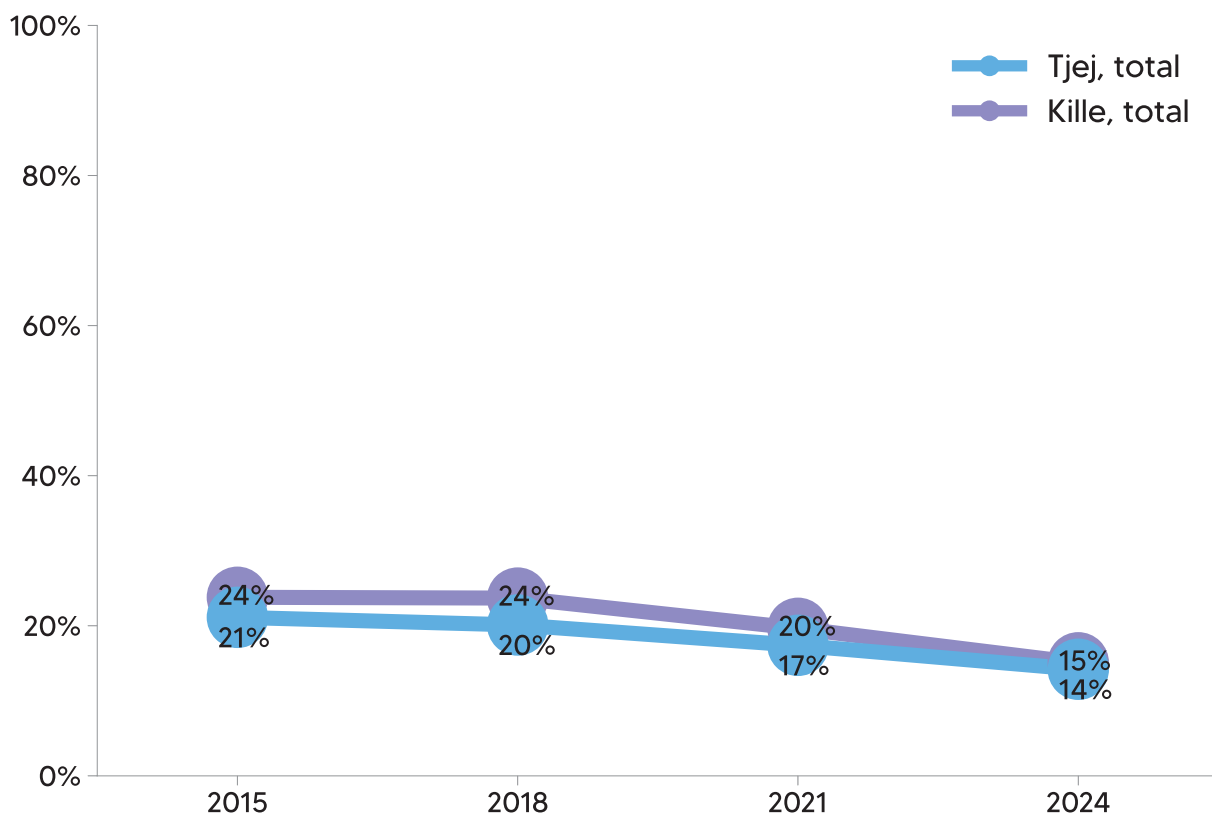
D3a. Andel som ser sig ha mycket eller ganska stora möjligheter: Jämförelse med Dalarna 2024

Mora kommun högstadiet	Dalarna 2024 högstadiet	Mora kommun gymnasiet	Dalarna 2024 gymnasiet
16%	15%	14%	17%

¹ MUCF 2019: Ungas möjlighet till inflytande på lokal nivå

Vid en jämförelse över tid framkommer det att andelen tjejer och killar som ser sig ha mycket eller ganska stora möjligheter att påverka har minskat.

D3b. Andel som ser sig ha mycket eller ganska stora möjligheter: Jämförelse över tid

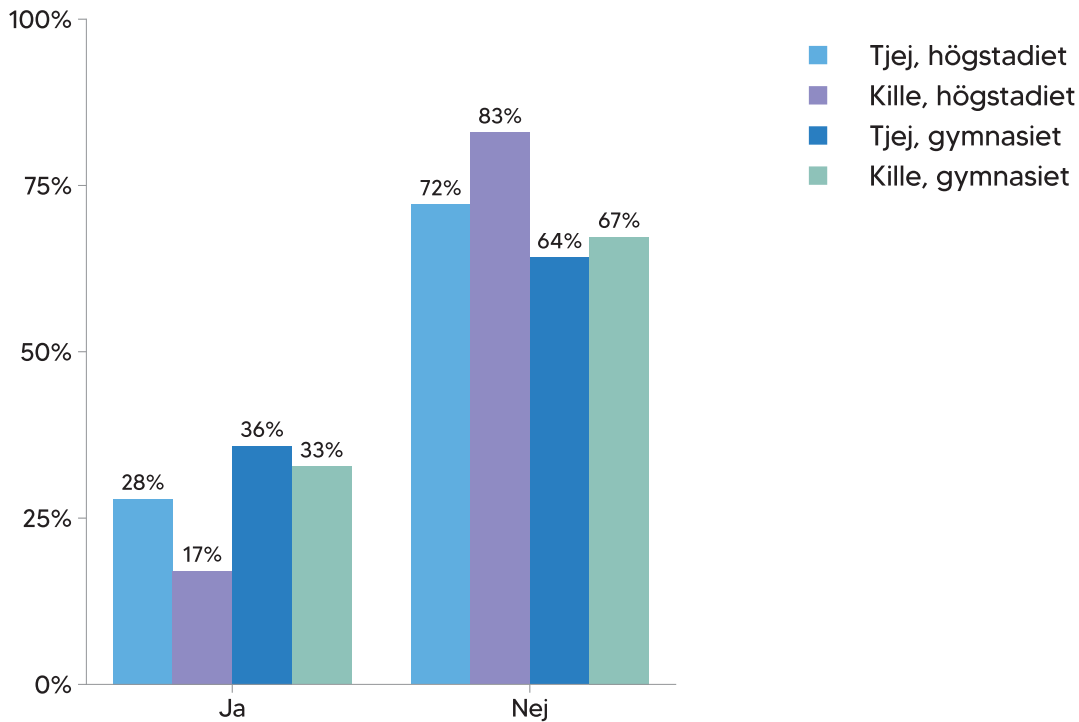
Vill vara med och påverka

Ungdomarna svarade på en fråga om huruvida de vill vara med och påverka i frågor som rör kommunen. Totalt 24 % av högstadieungdomarna och 34 % av gymnasieungdomarna i Mora svarar att de vill påverka i kommunen. Högstadietjejerna vill vara med och påverka i högre grad än högstadiekillarna. Gymnasietjejer och gymnasiekillar vill vara med och påverka i ungefär samma utsträckning.

Ungdomarna i Mora vill vara med och påverka vad som händer i kommunen i liknande grad som regionsnittet, se tabell D4a på följande sida.

I diagram D4b på följande sida framkommer det att andelen tjejer och killar som vill påverka i kommunen har minskat tydligt sedan tidigare år.

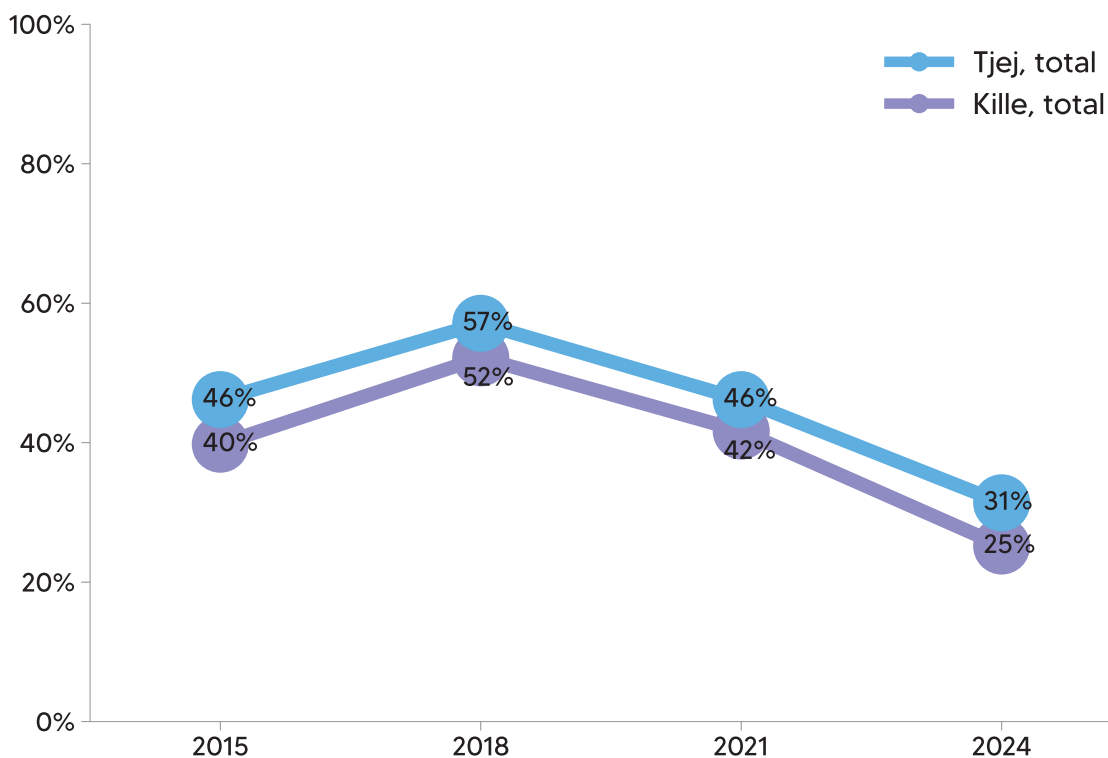
D4. Vill du vara med och påverka i frågor som rör din kommun?

D4a. Andel som vill påverka i kommunen: Jämförelse med Dalarna 2024

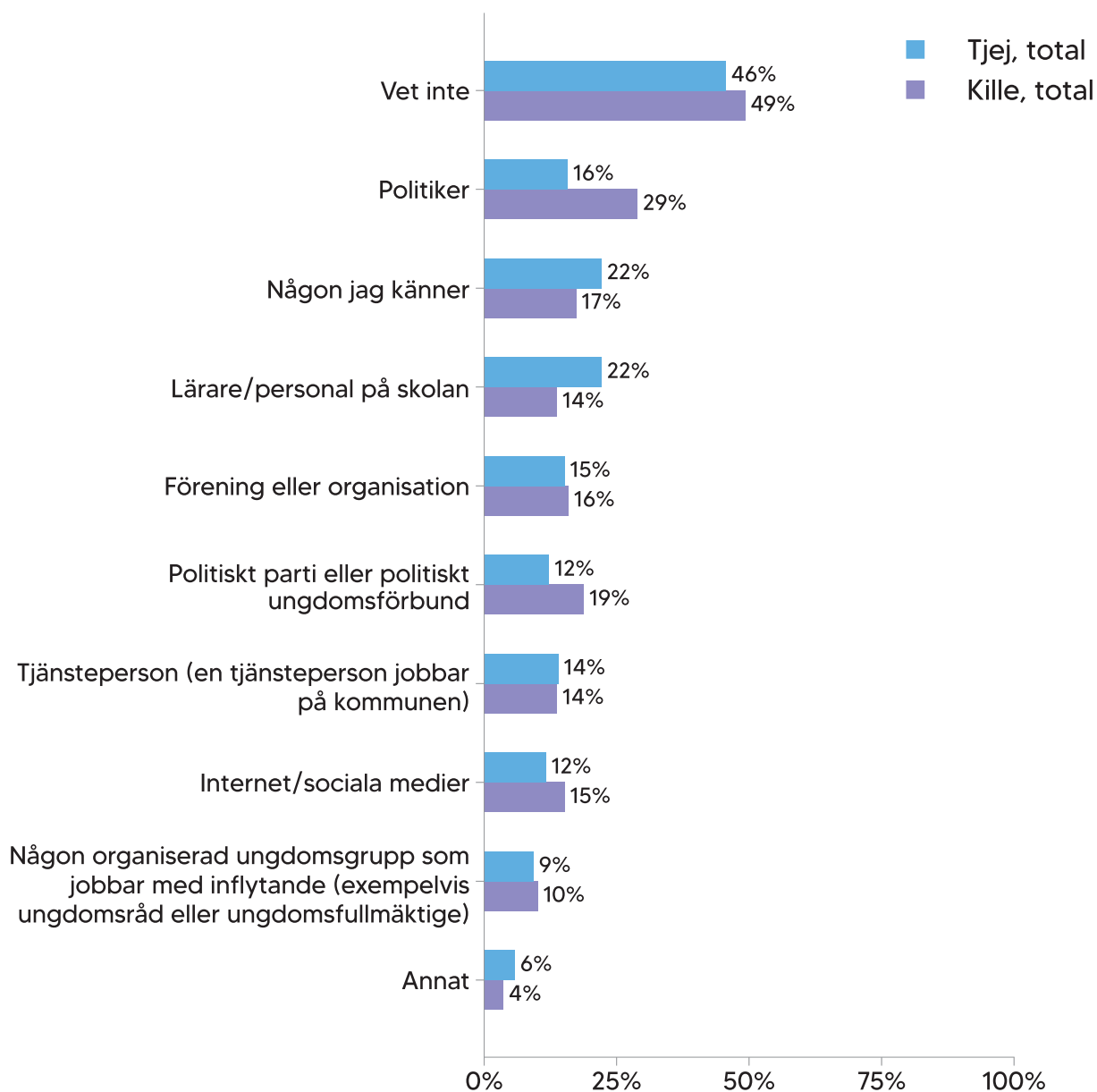
Mora kommun högstadiet	Dalarna 2024 högstadiet	Mora kommun gymnasiet	Dalarna 2024 gymnasiet
24%	23%	34%	32%

D4b. Andel som vill påverka i kommunen: Jämförelse över tid

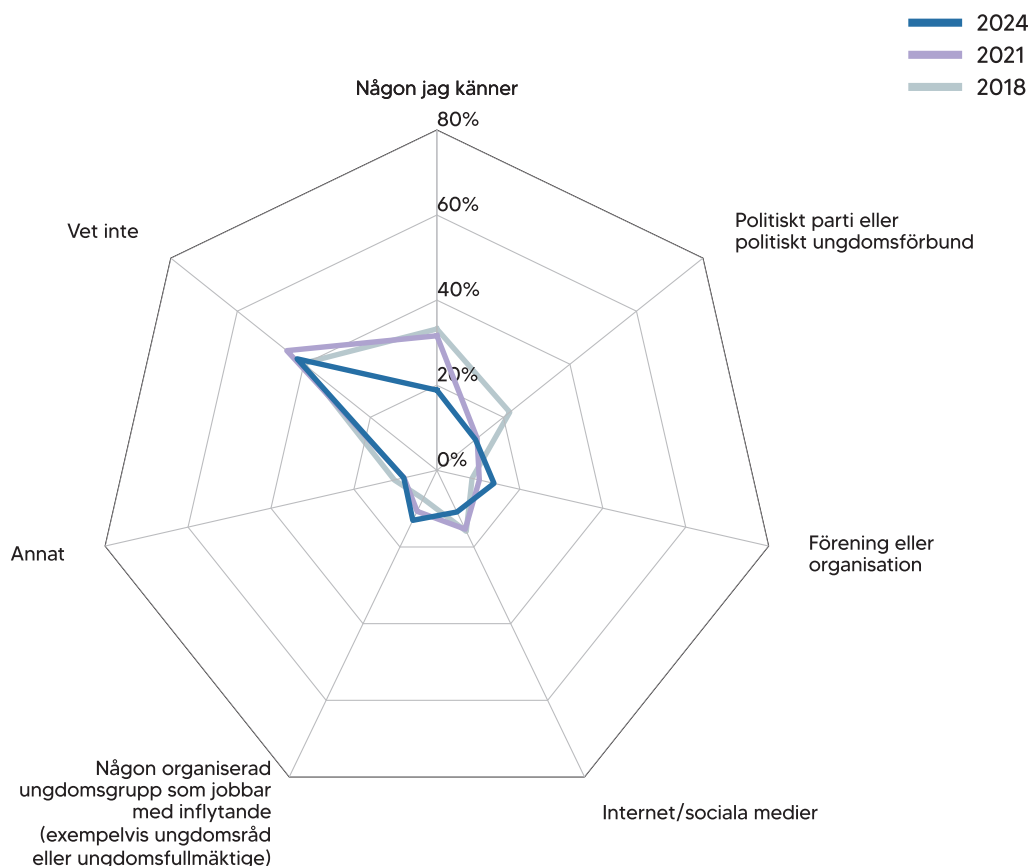
De som svarade att de vill påverka i kommunen fick en följdfråga gällande vem de skulle vända sig till om de vill påverka något. 49 % av killarna och 46 % av tjejerna svarar att de inte vet vart de skulle vända sig. Därefter svarar störst andel av killarna att de skulle vända sig till en politiker, medan tjejerna skulle vända sig till någon de känner eller till lärare/personal på skolan.

**D4c. Till vem eller vart vänder du dig om du vill påverka något i din kommun?
Besvarades endast av de som svarat att de vill påverka**

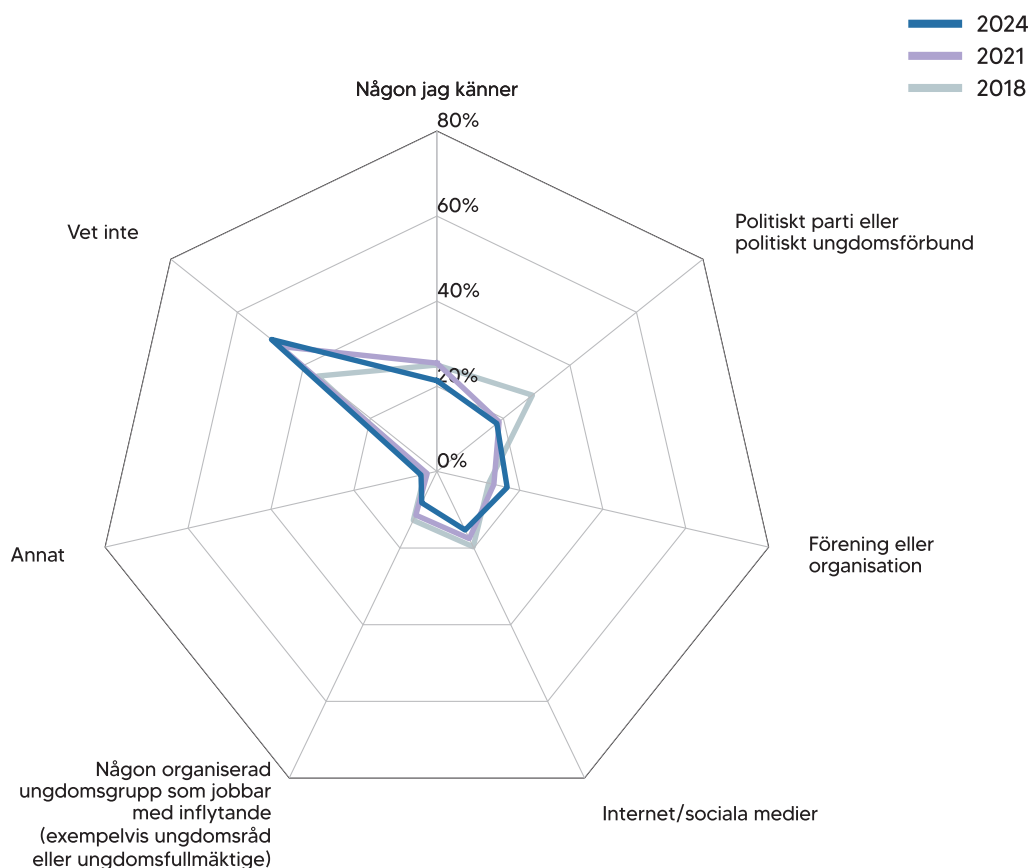

Vid en jämförelse över tid kan vi se att andelen högstadieungdomar som skulle vända sig till någon de känner har minskat, se diagram D4c1 på följande sida. Även i gymnasiet har andelen som skulle vända sig till någon de känner minskat något, se diagram D4c2. Andelen som skulle vända sig till en förening eller organisation har istället ökat något.

**D4c1. Till vem eller vart vänder du dig om du vill påverka något i din kommun?
Besvarades endast av de som svarat att de vill påverka: högskolan, jämförelse
över tid**

**D4c2. Till vem eller vart vänder du dig om du vill påverka något i din kommun?
Besvarades endast av de som svarat att de vill påverka: gymnasiet, jämförelse över
tid**

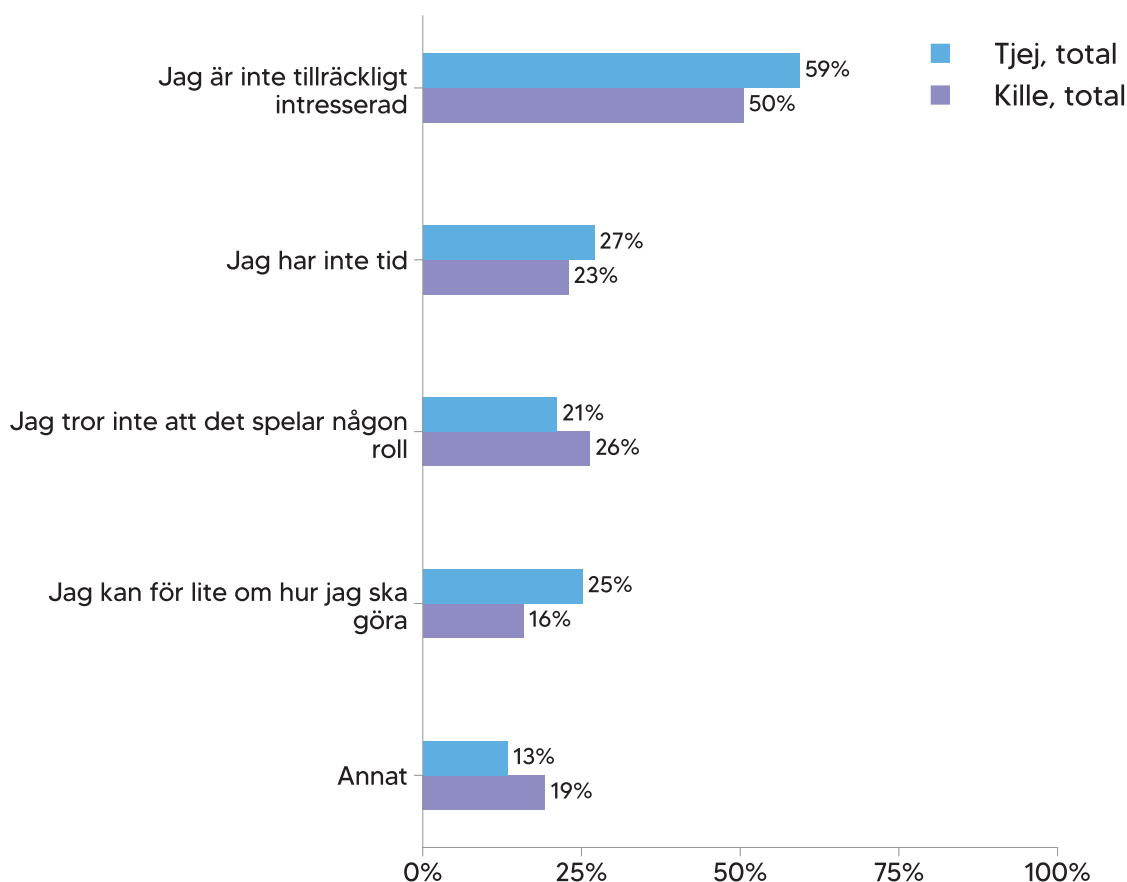

De som inte vill påverka

De som på fråga D4 svarade att de inte vill vara med och påverka i kommunen fick svara på en fråga om varför de inte vill det, se diagram D4f nedan.

59 % av tjejerna och 50 % av killarna svarar att de inte är tillräckligt intresserade. Tjejerna svarar i högre grad än killarna att de inte har tid eller att de kan för lite om hur de ska göra. Killarna svarar istället i högre grad än tjejerna att de inte tror det spelar någon roll.

D4e. Vilken eller vilka är anledningarna till att du inte vill vara med och påverka? Besvarades endast av de som svarat att de inte vill påverka

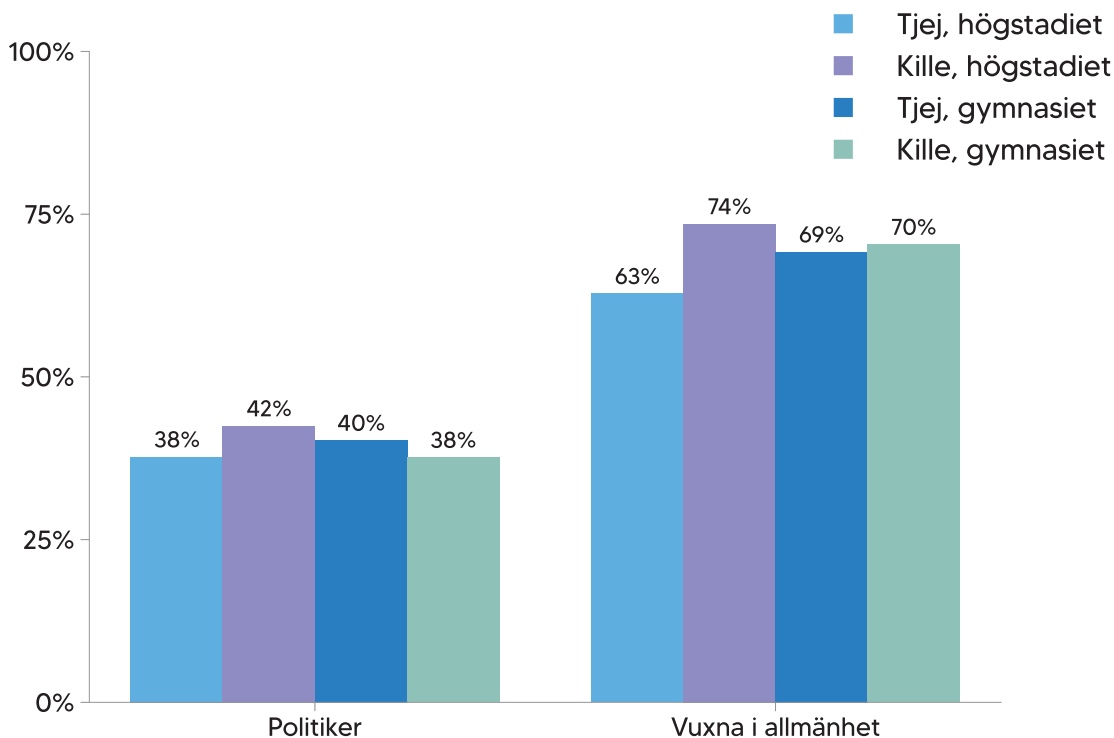

Förtroende för vuxna och politiker

Ungdomarna svarade på en fråga om hur stort förtroende de har för vuxna i allmänhet och en fråga om hur stort förtroende de har för politiker. 63-74 % av högstadieungdomarna och 69-70 % av gymnasieungdomarna svarar att de har mycket eller ganska stort förtroende för vuxna i allmänhet. Förtroendet för politiker är lägre, mellan 38-42 %. Högstadikillarna har högst förtroende för både vuxna i allmänhet och politiker.

Vid en jämförelse med regionsnittet framgår det att högstadieungdomarna i Mora har förtroende för vuxna i allmänhet och politiker i liknande grad som unga i övriga länet. Andelen ungdomar totalt sett med stort eller ganska stort förtroende för vuxna i allmänhet och politiker är även stabil över tid, se diagram D5b.

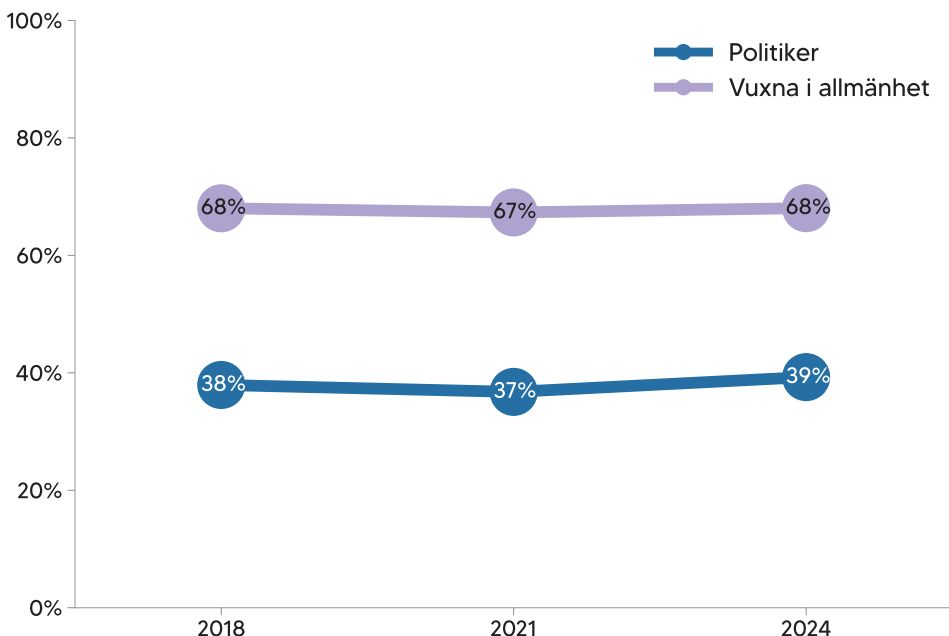
**D5. Hur stort eller litet förtroende har du för följande vuxna personer?
Andel som svarat "mycket stort" eller "ganska stort"**

**D5a. Andel med stort eller ganska stort förtroende för vuxna och politiker:
Jämförelse med Dalarna 2024**

	Mora kommun högstadiet	Dalarna 2024 högstadiet	Mora kommun gymnasiet	Dalarna 2024 gymnasiet
Politiker	40%	41%	39%	35%
Vuxna i allmänhet	67%	67%	69%	69%

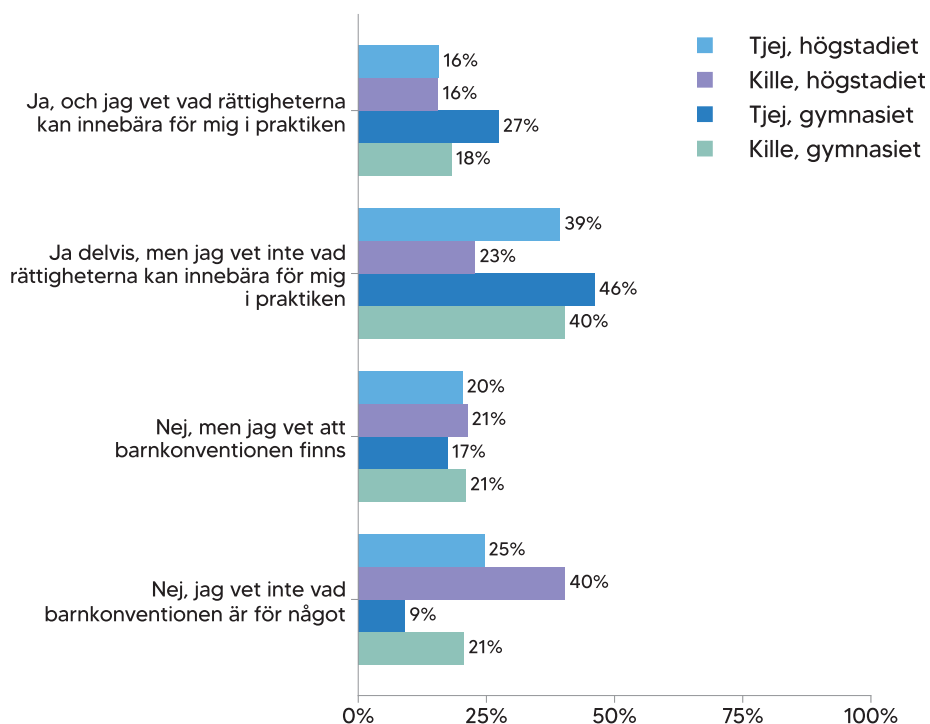
**D5b. Andel unga i Mora med stort eller ganska stort förtroende för vuxna och poli-
tiker: Jämförelse över tid**

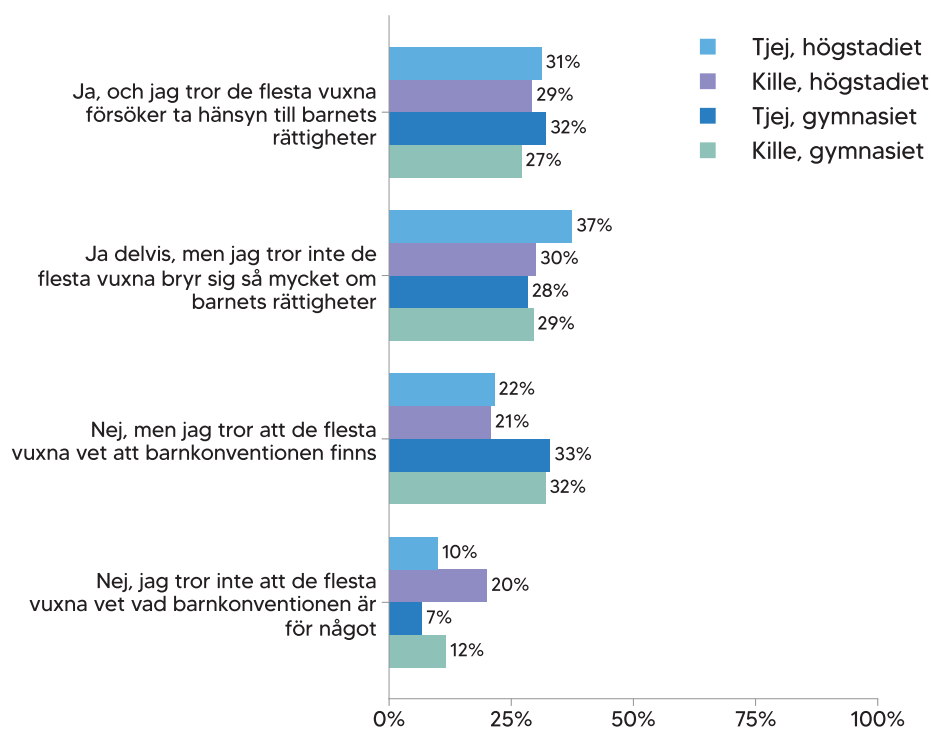
Barnkonventionen

I Lupp-enkäten ställdes även två frågor om barnkonventionen. De flesta ungdomarna i Mora har viss kännedom om barnkonventionen. De flesta tror även att vuxna i allmänhet i någon mån känner till barnets rättigheter enligt barnkonventionen. 40 % av högstadietkillarna svarar dock att de inte vet vad barnkonventionen är för något, och 20 % tror inte att de flesta vuxna vet vad barnkonventionen är för något.

D6a. Känner du till vilka rättigheter du har enligt barnkonventionen?

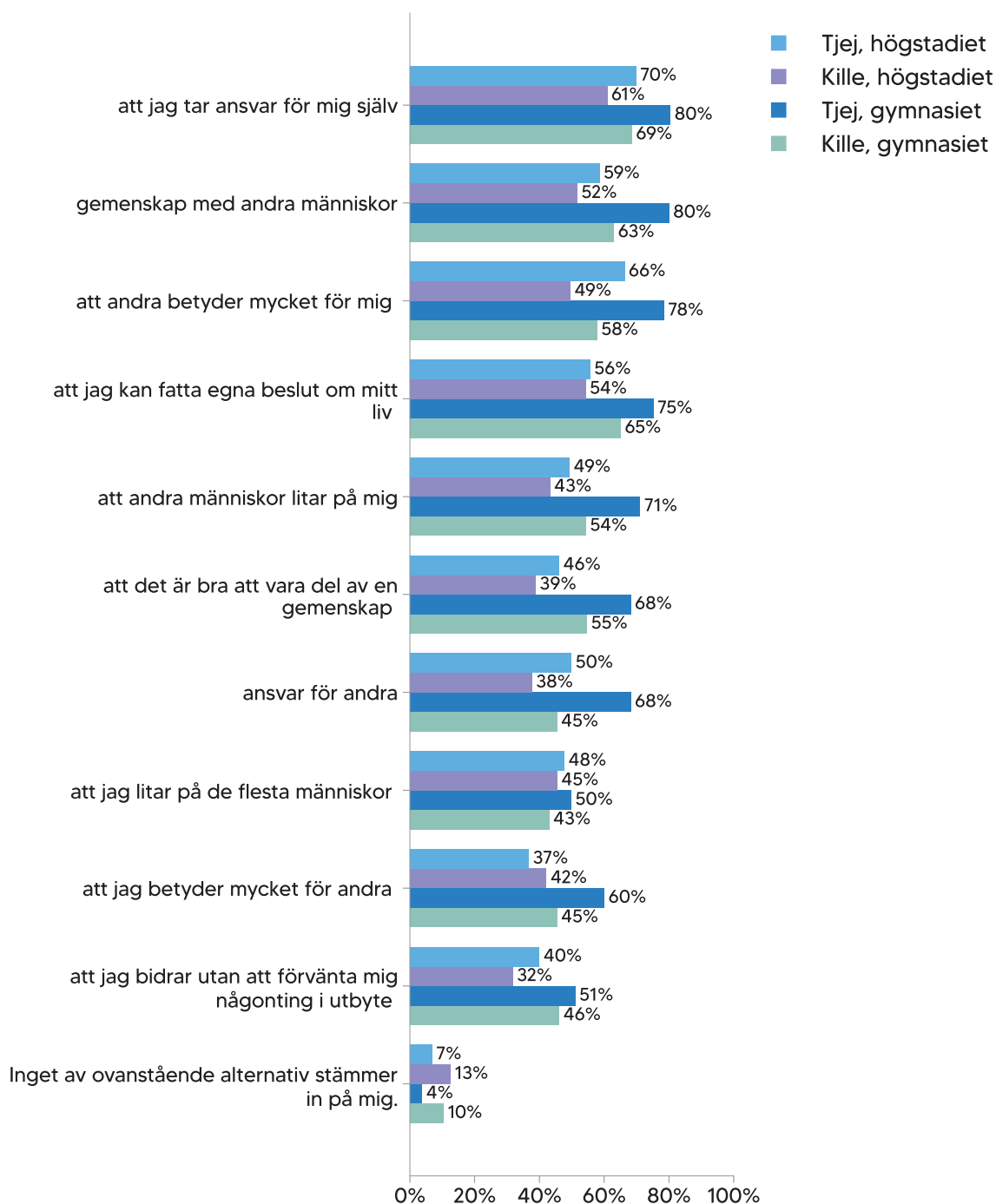
D6b. Tror du att vuxna i allmänhet känner till barnets rättigheter enligt barnkonventionen?

Ungas syn på delaktighet och gemenskap

Det ställdes även en regionspecifik fråga om ungas syn på gemenskap, möjlighet till självbestämmande, synen på sig själva och relationen till andra. En majoritet av ungdomarna i Mora känner att de tar ansvar för sig själva, känner gemenskap med andra människor samt att de kan fatta beslut om sitt liv. En högre instämmandegrad i de olika påståendena syns generellt bland gymnasietjejrna. Exempelvis uppger 68 % av gymnasietjejrna att de känner ansvar för andra, jämfört med 38-45 % av killarna och 50 % av högstadietjejrna.

D7. Nedan kommer några påstående som handlar om känslor, tankar och delaktighet. Vi vill att du berättar för oss vilka påståenden som passar in på dig.

Vid en jämförelse med regionsnittet framgår det att ungdomarna i Mora instämmer i samtliga påståenden i något högre grad än unga i övriga länet. När det gäller vissa av påståendena instämmer de i betydligt högre grad, framförallt på högstadiet.

D7a. Vi vill att du berättar för oss vilka påståenden som passar in på dig. Här kan du välja flera alternativ. Jag känner:

	Mora högstadiet	Dalarna högstadiet	Mora gymnasiet	Dalarna gymnasiet
Gemenskap med andra människor	55%	48%	69%	63%
Ansvar för andra	44%	37%	54%	51%
Att jag tar ansvar för mig själv	65%	59%	72%	69%
Att det är bra att vara del av en gemenskap	43%	36%	58%	53%
Att jag bidrar utan att förvänta mig någonting i utbyte	37%	32%	47%	45%
Att jag kan fatta egna beslut om mitt liv	55%	52%	67%	65%
Att jag betyder mycket för andra	39%	35%	50%	44%
Att andra betyder mycket för mig	58%	54%	65%	61%
Att jag litar på de flesta människor	46%	37%	44%	40%
Att andra människor litar på mig	46%	43%	60%	53%
Inget av ovanstående alternativ stämmer in på mig	10%	11%	8%	8%

E. Trygghet

Trygga uppväxtvillkor möjliggör en bra start i livet och goda möjligheter att utvecklas. Utsatthet för mobbning, kränkningar, trakasserier och våld påverkar hälsan och känslan av trygghet hos unga. Att vara utsatt för mobbning och kränkningar ökar också risken för psykisk ohälsa. Utsatthet och otrygghet i skolan är därutöver relaterat till elevers studieresultat och kunskapsutveckling, och kan således potentiellt påverka möjligheterna för individen i framtiden.¹

Flertalet studier visar att mobbningen och otryggheten i skolan ökar, exempelvis framgår detta i en rapport från Friends.² Förutom ökad mobbning och otrygghet i skolan syns även en negativ utveckling vad gäller ungas rapportering av mobbning och hot på nätet.³ Eftersom elevernas mående i skolan i hög utsträckning kan påverkas av det som sker exempelvis på sociala medier behöver skolorna även ta hänsyn till detta i sitt trygghetsarbete.⁴

"Det är inte mycket kriminalitet i Mora, måste stoppa mobbning. Mobbning kan göra så att folk flyttar från Mora."

Workshop elevrådsutbildning 2024

¹ Skolverket 2022: Skapa trygghet för lärande

² Friends 2022: Mobbningens Förekomst - Tre barn utsatta i varje klass

³ Statens medieråd: Ungar och medier 2019

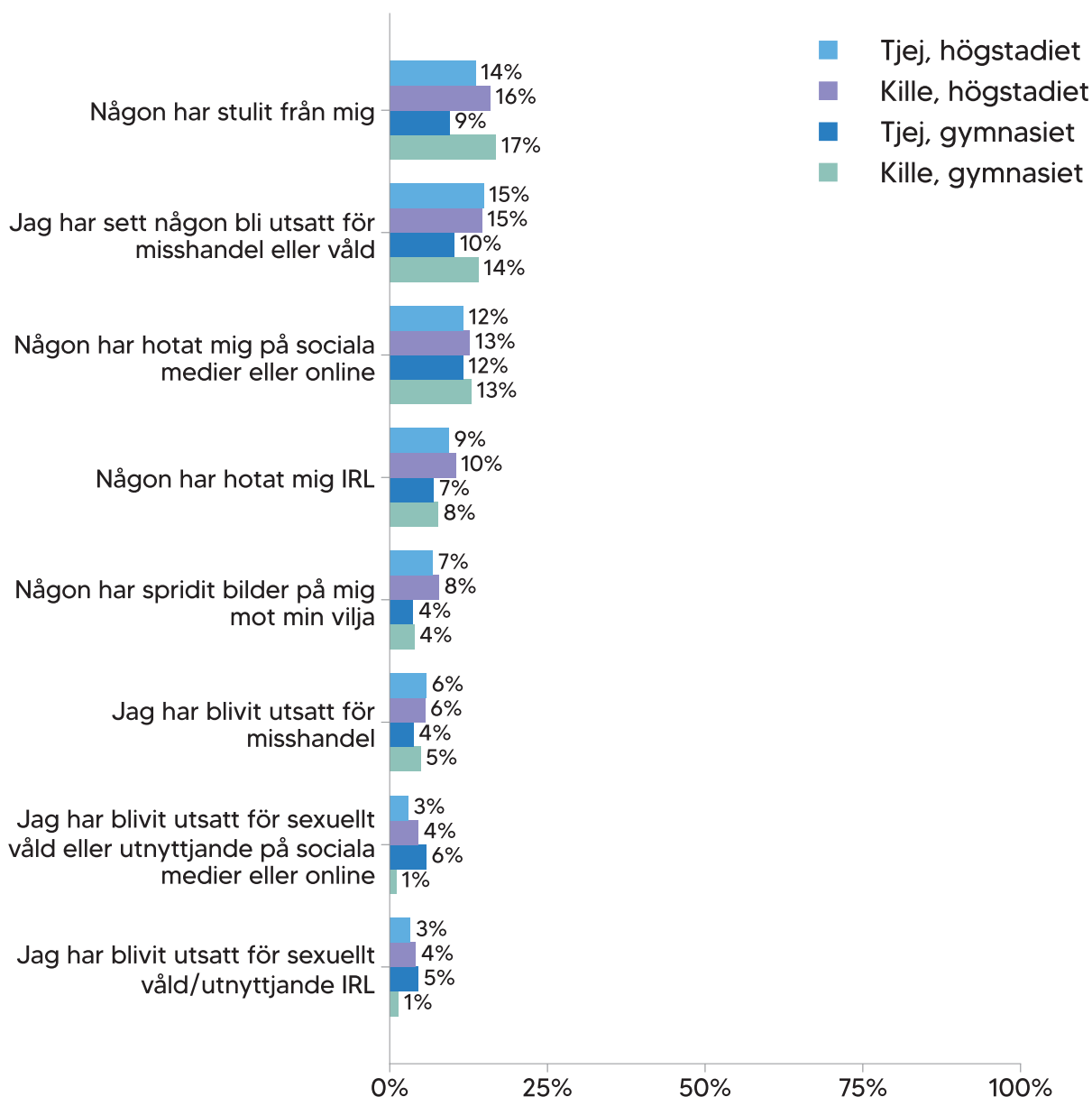
⁴ Skolinspektionen 2023: Skolors arbete för en trygg miljö på nätet, fri från kränkningar

Utsatthet för brott och otrygga situationer

I enkäten ställdes en fråga om man har blivit utsatt för någon form av brott eller otrygg situation under de senaste sex månaderna. Vanligast är att ha utsatts för stöld, hot på sociala medier eller online eller att ha sett någon annan bli utsatt för misshandel eller våld. Gymnasietjejerna svarar dock i lägre grad än övriga unga att de utsatts för stöld eller har sett någon annan utsättas för misshandel eller våld.

Jämfört med regionsnittet har ungdomarna i Mora utsatts för de olika brotten och otrygga situationerna i liknande grad som övriga unga i länet, se tabell E1a.

E1. Nu vill vi att du tänker tillbaka på de senaste sex månaderna. Har något av detta hänt dig? Andel som svarat "ja"

E1a. Har något av detta hänt dig? Andel som svarat "ja": Jämförelse med Dalarna 2024

	Mora kommun högstadiet	Dalarna 2024 högstadiet	Mora kommun gymnasiet	Dalarna 2024 gymnasiet
Någon har stulit från mig	15%	14%	13%	11%
Jag har blivit utsatt för misshandel	6%	5%	4%	3%
Jag har sett någon bli utsatt för misshandel eller våld	15%	14%	12%	10%
Någon har hotat mig på sociala medier eller online	13%	13%	12%	11%
Någon har hotat mig IRL	10%	10%	8%	8%
Någon har spridit bilder på mig mot min vilja	8%	7%	4%	4%
Jag har blivit utsatt för sexuellt våld eller utnyttjande på sociala medier eller online	4%	3%	3%	3%
Jag har blivit utsatt för sexuellt våld/utnyttjande IRL	4%	3%	3%	4%

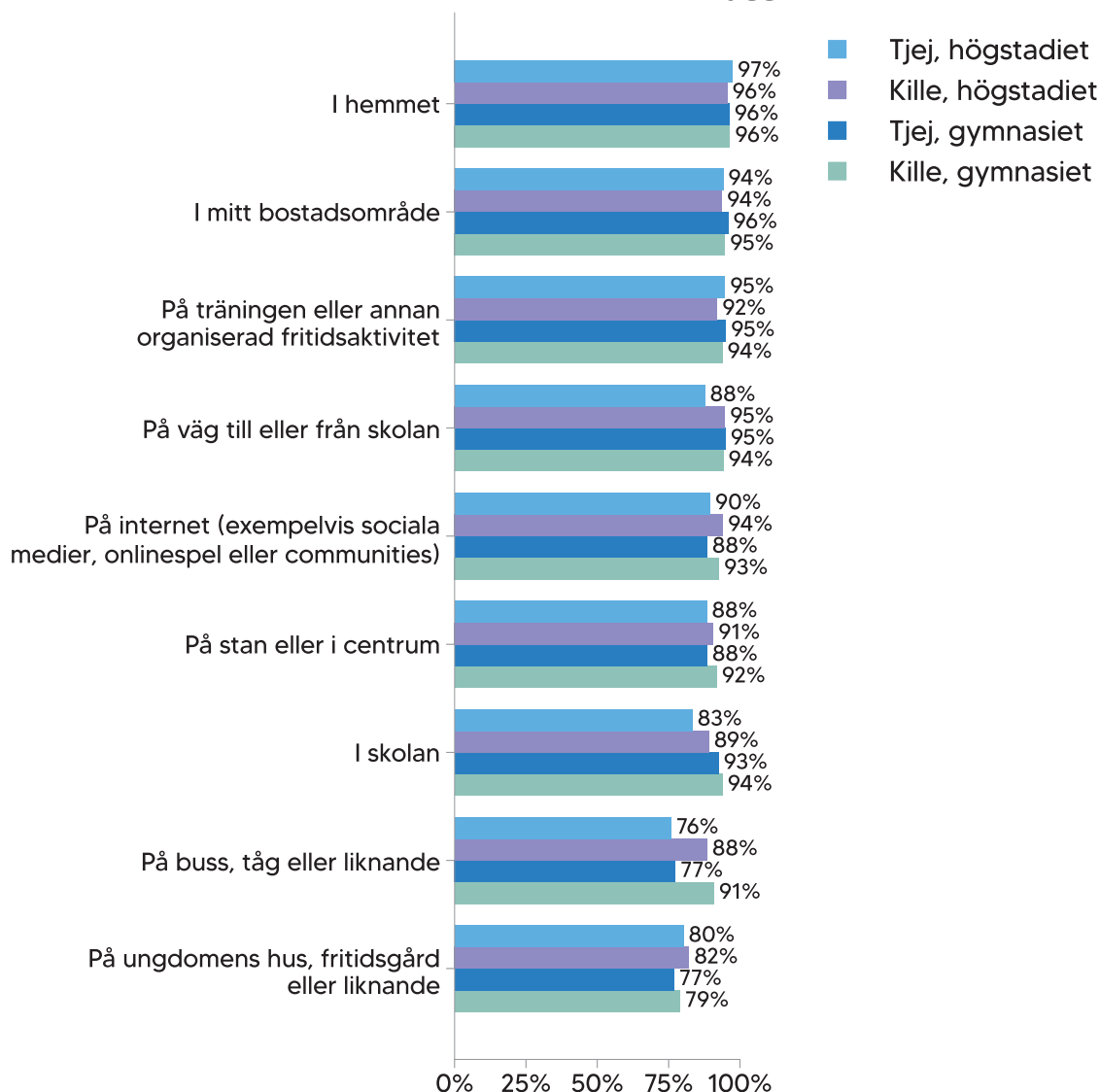
Trygghet på olika platser

Ungdomarna fick svara på en fråga om hur trygga de upplever att de är på olika platser i kommunen och på internet. Som framgår i diagram E2 på följande sida svarar en stor majoritet av ungdomarna att de alltid eller oftast känner sig trygga bland annat i hemmet, i sitt bostadsområde, på träningen eller annan fritidsaktivitet och på väg till eller från skolan. En lägre trygghet syns bland tjejer än bland killar i kollektivtrafiken, och högstadietjejerna känner sig i lägre grad än övriga trygga i skolan.

Jämfört med regionsnittet, se tabell E2a på nästa sida, känner sig ungdomarna i Mora mer trygga i på stan/i centrum än övriga unga i länet. Däremot känner de sig något mindre trygga än snittet på ungdomens hus, fritidsgård eller liknande. I övrigt känner sig ungdomarna trygga på de olika platserna i liknande grad som snittet i Dalarna.

E2. Hur ofta känner du dig trygg på följande ställen?*

Andel som svarat att de "alltid" eller "oftast" är trygga

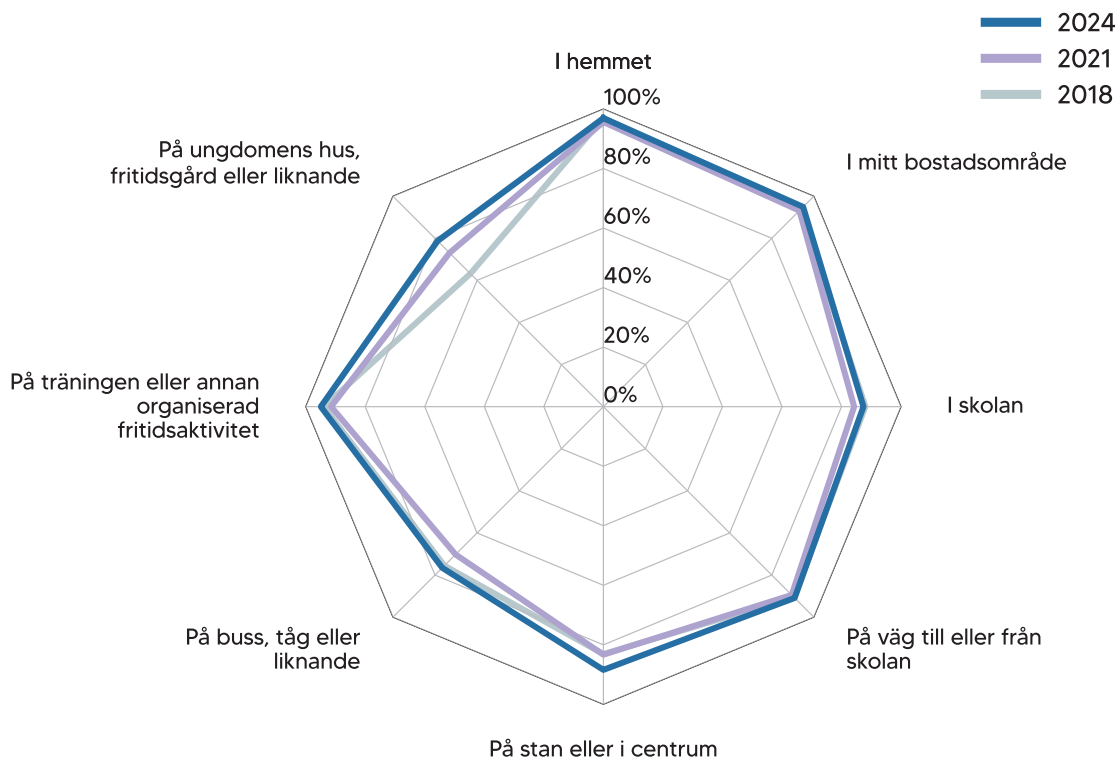
E2a. Andel som svarat att de oftast eller alltid känner sig trygga: Jämförelse med Dalarna 2024*

	Mora kommun högstadiet	Dalarna 2024 högstadiet	Mora kommun gymnasiet	Dalarna 2024 gymnasiet
I hemmet	96%	97%	96%	96%
I mitt bostadsområde	94%	94%	95%	94%
I skolan	86%	84%	93%	93%
På väg till eller från skolan	91%	91%	94%	94%
På stan eller i centrum	90%	82%	90%	82%
På buss, tåg eller liknande	81%	81%	84%	81%
På internet (exempelvis sociala medier, onlinespel eller communities)	91%	92%	91%	91%
På träningen eller annan organiserad fritidsaktivitet	93%	93%	94%	94%
På ungdomens hus, fritidsgård eller liknande	81%	85%	77%	83%

*Siffrorna i diagrammet och tabellen ovan visar endast de som svarat på frågan, d.v.s. svarsalternativet "ej aktuellt" är borträknat. I gymnasiet fanns "ej aktuellt" för frågorna: "I skolan", "På väg till eller från skolan", "På träningen eller annan organiserad fritidsaktivitet", "På ungdomens hus, fritidsgård eller liknande", medan högstadiet endast hade "ej aktuellt" för "På träningen eller annan organiserad fritidsaktivitet" och "På ungdomens hus, fritidsgård eller liknande". Andel "ej aktuellt" varierar mellan 0-69 %.

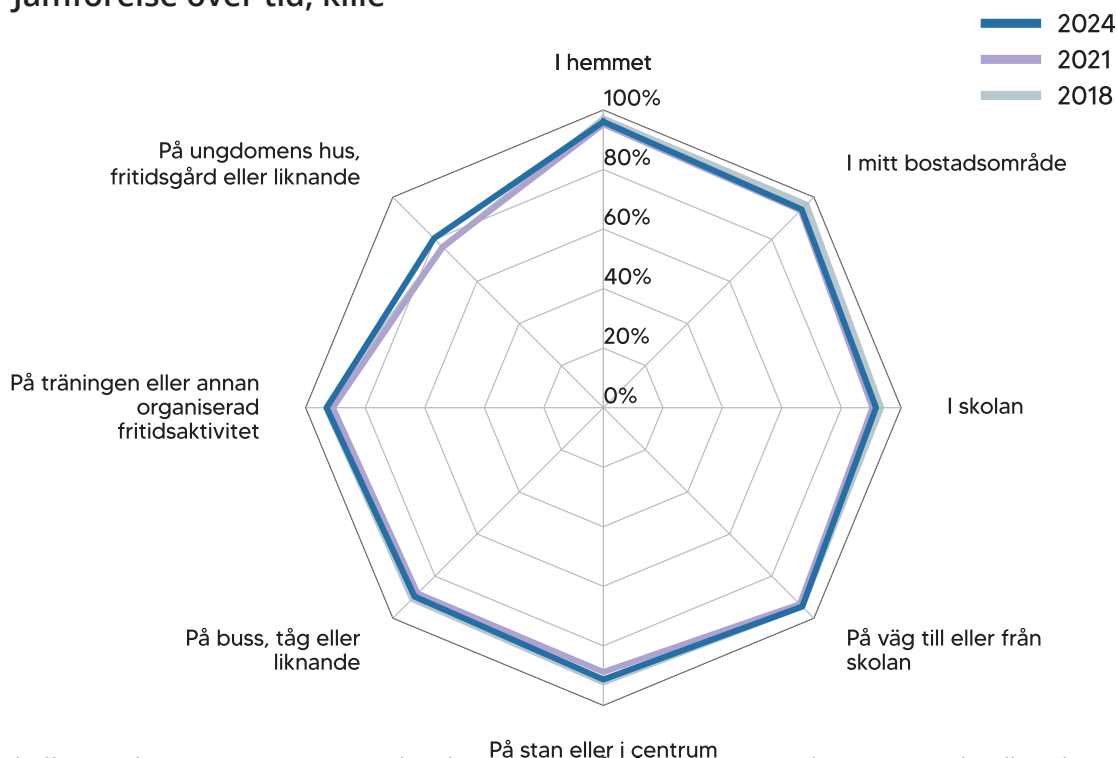
I diagram E2b framgår det andelen tjejer som känner sig trygga i kollektivtrafiken, på stan eller i centrum samt på ungdomens hus, fritidsgård eller liknande har ökat sedan år 2021. Även killarna känner sig något mer trygga på ungdomens hus, fritidsgård eller liknande i jämförelse med år 2021, se diagram E2c.

E2b. Andel som svarat att de oftast eller alltid känner sig trygga: Jämförelse över tid, tjej*

*Siffrorna i diagrammen ovan visar endast de som svarat på frågan, d.v.s. svarsalternativet "ej aktuellt" är borträknat. Andelen som svarat "ej aktuellt" är mellan 0-68 %.

E2c. Andel som svarat att de oftast eller alltid känner sig trygga: Jämförelse över tid, kille*

*Siffrorna i diagrammen ovan visar endast de som svarat på frågan, d.v.s. svarsalternativet "ej aktuellt" är borträknat. Andelen som svarat "ej aktuellt" är mellan 1-60 %.

Mobbning och trakasserier

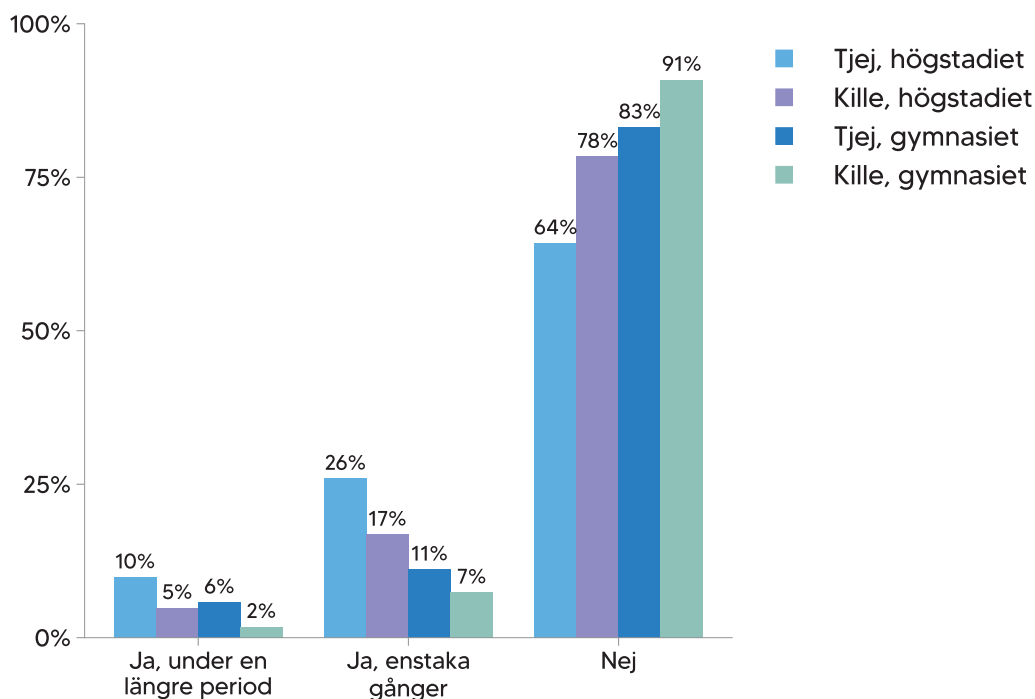
I denna del redovisas frågor som rör utsatthet för mobbning och trakasserier. Som tidigare nämnts är utsatthet för mobbning något som tydligt påverkar hälsan. Det finns även studier som visar att mobbningen bland unga i Sverige ökar.¹

En relativt hög andel av högstadietjejerna svarar att de har utsatts för mobbning enstaka gånger eller en längre period under de senaste sex månaderna. Totalt 36 % av högstadietjejerna svarar att de har utsatts. Gymnasiekillarna svarar i lägst grad att de har utsatts. Andelen ungdomar som har utsatts för mobbning i Mora ligger på liknande nivåer som regionsnittet, se tabell E3a.

Jämfört med år 2021 har andelen tjejer och killar som utsatts för mobbning minskat något, se diagram E3b.

Som framgår i diagram E3c på följande sida svarar majoriteten av de som utsatts att det skett i skolan. 77 % av tjejerna och 65 % av killarna har utsatts i skolan. En relativt hög andel, 19 % av killarna och 25 % av tjejerna, har utsatts på internet eller i mobilen.

E3. Under de senaste sex månaderna, har du blivit mobbad, trakasserad eller utfrysad?

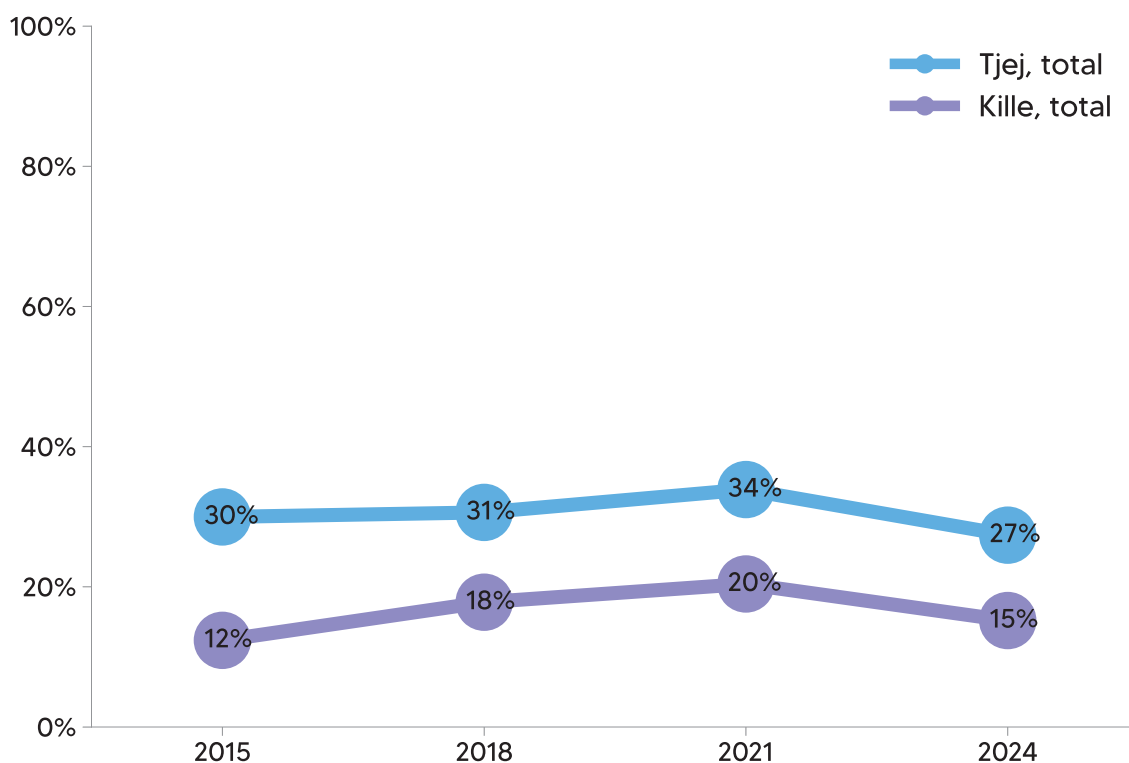

E3a. Andel som svarat "ja, längre period" eller "ja, enstaka gånger" på frågan om mobbning/trakasserier/utfrysning: Jämförelse med Dalarna 2024

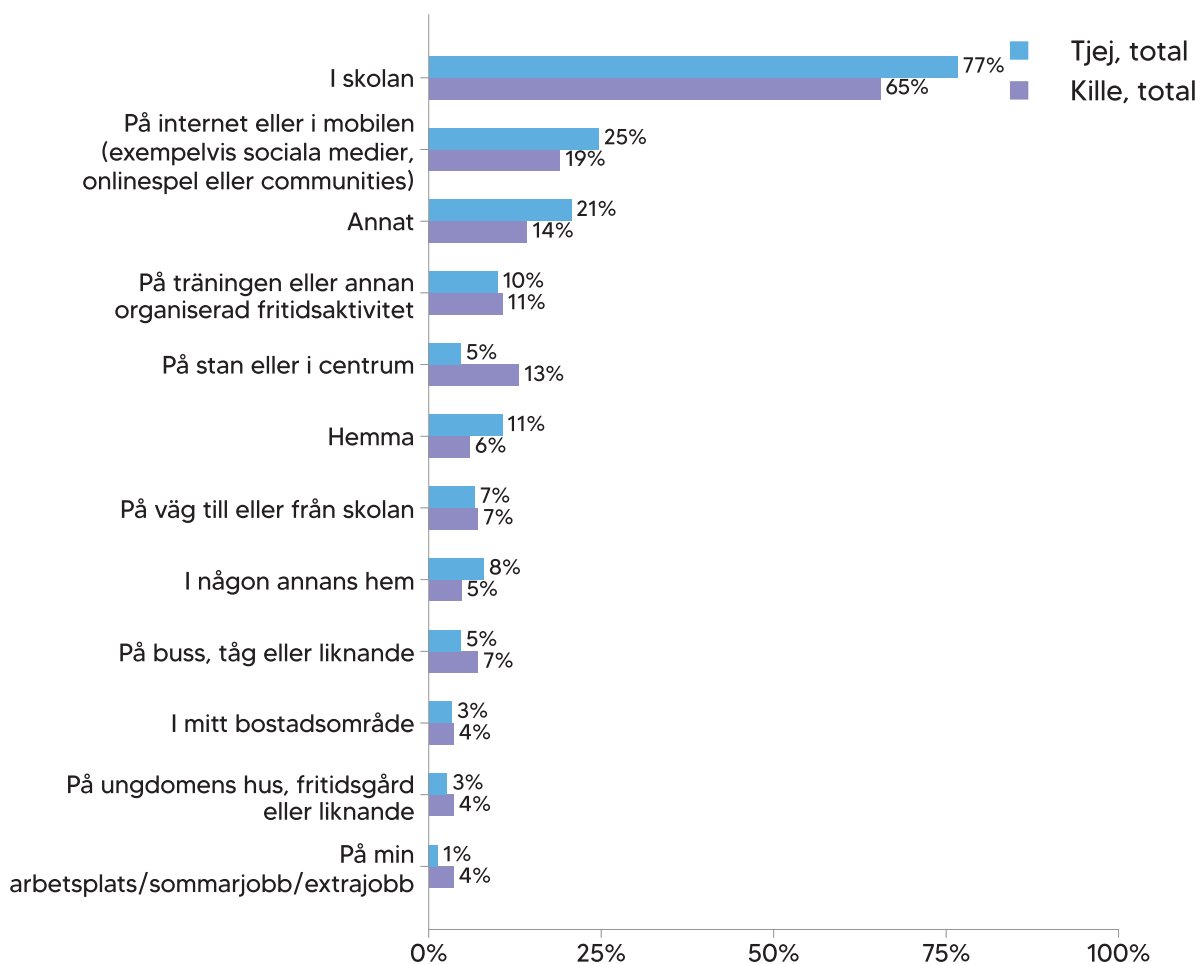
Mora kommun högstadiet	Dalarna 2024 högstadiet	Mora kommun gymnasiet	Dalarna 2024 gymnasiet
30%	27%	13%	16%

¹ SCB 2020: Genomförandet av Agenda 2030 i Sverige

E3b. Andel som svarat "ja, längre period" eller "ja, enstaka gånger" på frågan om mobbning/trakasserier/utfrysning: Jämförelse över tid

E3c. Var blev du mobbad, trakasserad eller utfrysad? Besvarades endast av de som svarat att de utsatts för mobbning/trakasserier/utfrysning

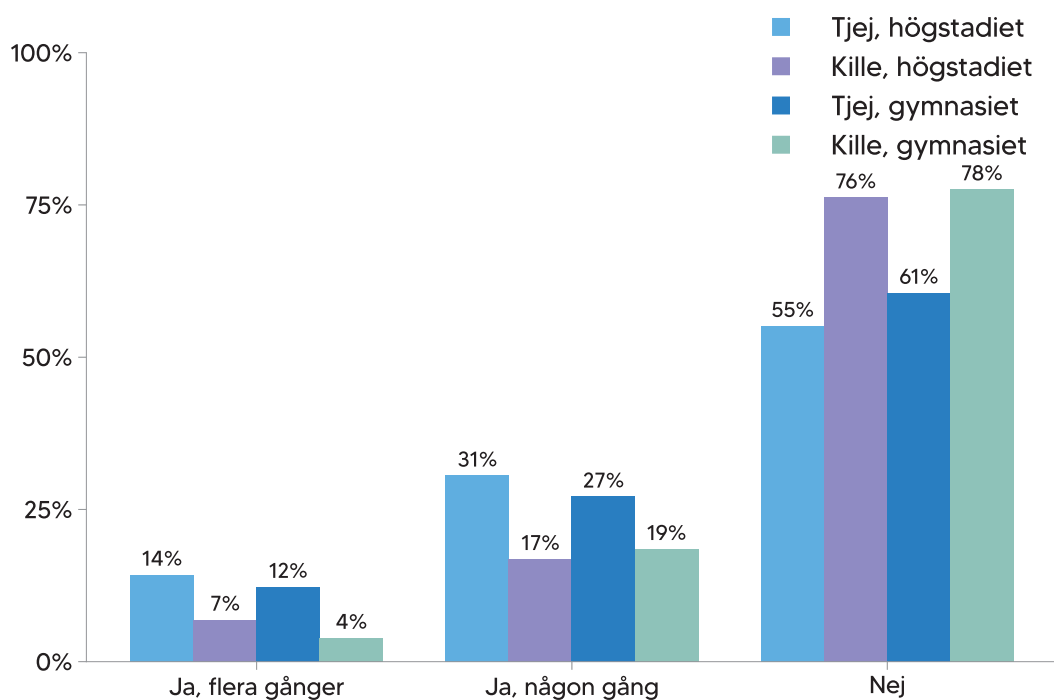

Orättvis behandling

Ungdomarna fick även ange om de har blivit orättvist behandlade på ett sätt som gjort att de har mått dåligt. Här framgår att tjejer, både i högstadiet och gymnasiet, har utsatts för orättvis behandling i högre grad än killar.

Andelen ungdomar som har utsatts för orättvis behandling i Mora ligger på ungefär samma nivå som regionsnittet, se tabell E4a.

E4. Har du under de senaste sex månaderna upplevt att du har blivit orättvist behandlad på ett sätt så att du har mått dåligt?

E4a. Andel utsatta för orättvis behandling flera gånger eller någon gång: Jämförelse med Dalarna 2024

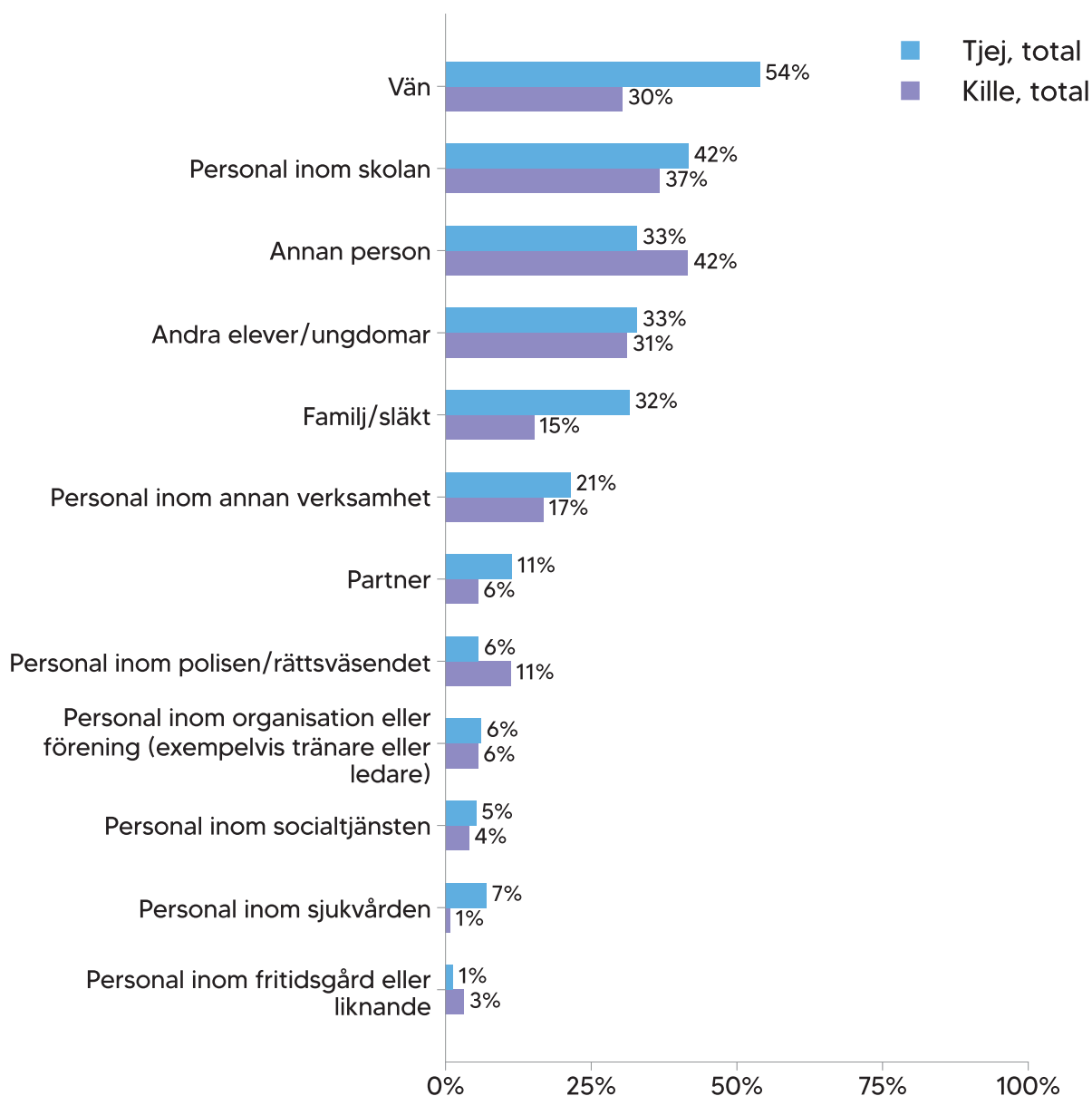
Mora kommun högstadiet	Dalarna 2024 högstadiet	Mora kommun gymnasiet	Dalarna 2024 gymnasiet
36%	36%	30%	31%

De ungdomar som utsatts fick även svara på en fråga om vem som utsatte dem för orättvis behandling. Bland tjejerna svarar störst andel att de utsatts av en vän. Bland killarna är det mest vanligt att ha utsatts av personal inom skolan eller en annan person än de som listas i frågan.

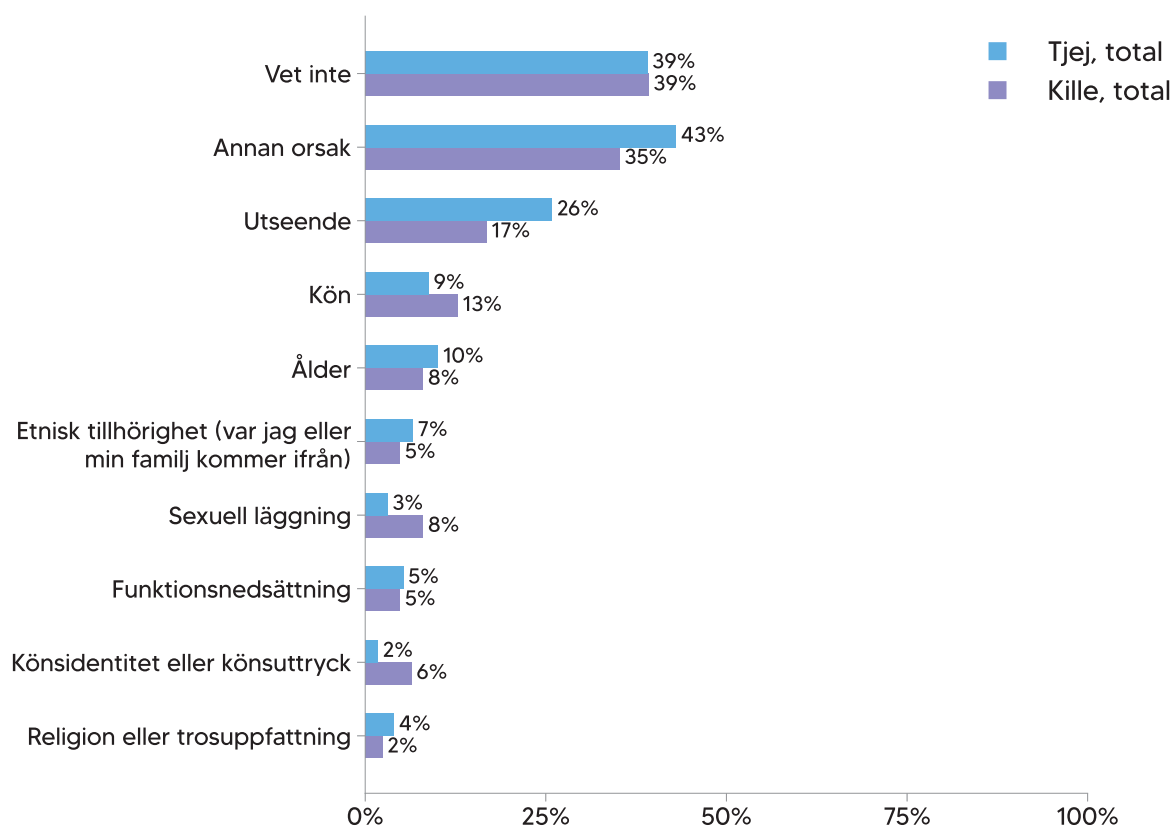
I diagram E4c på följande sida framgår det att 39 % av de som utsatts för orättvis behandling inte vet varför de blivit utsatta. 26 % av tjejerna och 17 % av killarna har blivit orättvist behandlade på grund av sitt utseende. 43 % av tjejerna och 35 % av killarna svarar att de utsatts av andra skäl än de som listas i frågan.

På följande sida i diagram E5 framgår också att en majoritet av ungdomarna vet vart de kan vända sig om de blir illa behandlade eller mår dåligt. Tjejer vet vart de kan vända sig i något högre grad än killar. Ungdomarna i Mora vet vart de kan vända sig i ungefär samma utsträckning som unga i övriga länet.

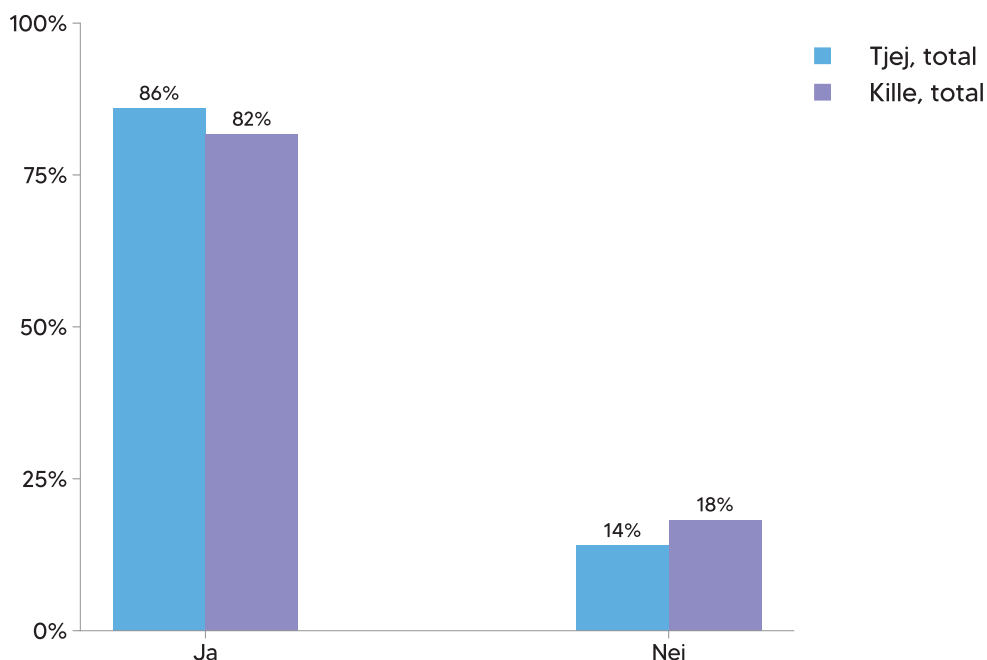
E4b. Vem eller vilka har du känt dig orättvist behandlad av? Besvarades endast av de som svarat att de utsatts för orättvis behandling

**E4c. Av vilken eller vilka orsaker tror du att du blev orättvist behandlad?
Besvarades endast av de som svarat att de utsatts för orättvis behandling**

E5. Vet du vart du kan vända dig för att få stöd om du skulle bli illa behandlad eller må dåligt?

E5a. Andel ja: Jämförelse med Dalarna 2024

Mora kommun högstadiet	Dalarna 2024 högstadiet	Mora kommun gymnasiet	Dalarna 2024 gymnasiet
80%	81%	86%	85%

Fördjupad analys om trygghet

Det strategiska målet "I Mora ska alla ges möjlighet att uppleva god livskvalitet" handlar bland annat om att Mora ska vara en trygg plats för alla. Det framgår i Moras Lupp-resultat att tryggheten på olika platser i kommunen är hög. Samtidigt känner sig tjejer trygga i kollektivtrafiken i lägre grad än killar, och tjejer i högstadiet känner sig mindre trygga i skolan än övriga grupper unga. Det är även 36 % av högstadietjejerna i Mora som uppger att de har utsatts för mobbning enstaka gånger eller oftare under de senaste sex månaderna. Därutöver uppger en relativt hög andel av högstadieungdomarna att rasism, våld och mobbning förekommer på deras skola. Utifrån sambandsanalyserna nedan framgår även att det finns flera andra faktorer som samvarierar med ungas utsatthet och upplevda trygghet, och att förutsättningarna därmed skiljer sig en del.

Det är varje elevs rätt att vara trygg i skolan, samtidigt som trygghet är en förutsättning för elevernas inläring och kunskapsutveckling. Att förhindra mobbning, trakasserier och kränkande behandling är därför en central del i att främja en likvärdig utbildning för alla elever. Att utsättas för mobbning och kränkningar i skolan kan också kopplas till en ökad risk för psykisk ohälsa, ökad skolfrånvaro, lägre studiemotivation och sämre skolresultat.¹ En rekommendation är därför att Mora arbetar vidare med att på olika sätt stärka de skyddsfaktorer som finns och minska riskfaktorerna för att bibehålla och öka tryggheten bland unga i kommunen.

Skyddsfaktorer som ses i Mora

Frånvaron av utsatthet

Sambandsanalyserna visar att olika former av utsatthet samvarierar med ungdomarnas upplevda trygghet. De ungdomar som har utsatts för mobbning eller orättvis behandling känner sig i lägre grad trygga på olika platser i kommunen och i skolan. Av de som utsatts för mobbning uppger exempelvis 73 % att de alltid eller oftast känner sig trygga i skolan, jämfört med 94 % av de som inte utsatts. Det framgår också att de ungdomar som har utsatts för någon form av brott eller otrygg situation känner sig mindre trygga på olika platser än de som inte har utsatts. Observera dock att gruppen som har utsatts för brott eller otrygg situationer består av förhållandevis få unga.

Frånvaro av problem i skolan

Det framgår även att det finns samband mellan ungas upplevda trygghet och inrapportering av problem med rasism, våld, rasism och sexuella trakasserier i skolan. De ungdomar som svarat att minst ett av dessa problem förekommer i skolan känner sig även mindre trygga i skolan. De känner sig även något mindre trygga på väg till eller från skolan, i kollektivtrafiken och i centrum eller på stan.

Nöjdhet och trivsel i skolan

Vid en analys av skolfrågorna ser vi flera tydliga samband. De som är missnöjda med skolan svarar i högre grad att problem med mobbning, rasism, sexuella trakasserier, och våld förekommer i skolan. De känner sig även mindre trygga i skolan och på väg till eller från skolan, och på flera andra ställen i kommunen. De unga som har utsatts för brott/otrygg situationer, mobbning eller orättvis behandling är även mindre nöjda med skolan än de som inte har utsatts.

¹ Skolverket 2022: Skapa trygghet för lärande: Om skolans arbete mot mobbning trakasserier och kränkande behandling

De unga som känner sig otrygga i skolan känner sig även mindre trygga på andra platser i kommunen. Av de unga som känner sig otrygga i skolan känner sig exempelvis 50 % alltid eller oftast trygga på stan eller i centrum, medan motsvarande andel bland de som känner sig trygga i skolan är 94 %. De unga som känner sig otrygga i skolan känner sig även mindre trygga på internet.

Det framgår också att de som känner sig otrygga i skolan har utsatts för orättvis behandling av personal inom skolan och/eller av andra elever eller ungdomar i högre grad än de som känner sig trygga i skolan. Det finns även tidigare studier som visar att relationerna och gemenskapen mellan skolans användare är centralt för att öka tryggheten på skolor. Det handlar exempelvis om att stärka det sociala bandet mellan lärare och elever och att läraren bör bemöta och uppmuntra beteenden som leder till en positiv miljö i klassrummen.²

Relationen till andra och upplevelse av stöd från omgivningen

Ungas relation till andra och upplevelse av stöd från omgivningen samvarierar också med deras upplevda trygghet. Analysen visar att de unga som vet vart de kan vända sig om de skulle bli illa behandlade eller mår dåligt känner sig trygga i skolan och flera andra platser i kommunen i högre grad än de som inte vet vart de kan vända sig. Vi ser också att de unga som har förtroende för vuxna i allmänhet känner sig tryggare på olika platser. De unga som är nöjda med sina familje- och kompisrelationer känner sig också trygga på olika platser i högre grad än de som är missnöjda.

Flera bakgrundsfaktorer samvarierar med utsatthet och trygghet

Utöver att det finns vissa könsskillnader när det kommer till utsatthet och ungas upplevda trygghet ser vi även tydliga samband med ungas ekonomiska förutsättningar. De unga som oroar sig för sina föräldrars ekonomi har utsatts för mobbning och orättvis behandling i högre grad än de som inte oroar sig. De unga som oroar sig känner sig även mindre trygga i skolan och på flera andra platser i kommunen.

Det framkommer också att unga hbtqia+-personer³ samt unga som har en ned-satt funktion eller långvarig sjukdom är mer utsatta för mobbning än övriga ungdomar. Unga som har en funktionsnedsättning har även utsatts för orättvis behandling i högre grad, och de känner sig även mindre trygga i skolan och på flera andra platser i kommunen. Unga hbtqia+-personer känner sig mindre trygga i skolan än övriga, men ungefär lika trygga på andra platser i kommunen.

Unga med utländsk bakgrund⁴ har utsatts för mobbning och orättvis behandling i liknande grad som unga med övrig bakgrund. Däremot är det en betydligt högre andel av ungdomarna med utländsk bakgrund som har utsatts för orättvis behandling på grund av etnisk tillhörighet. 22 % av ungdomarna med utländsk bakgrund uppger etnisk tillhörighet som skäl till att de behandlats orättvist, jämfört med 2 % bland övriga. Unga med utländsk bakgrund svarar även i högre grad än unga med övrig bakgrund att rasism förekommer på deras skola.

² Se till exempel Stiftelsen Tryggare Sverige 2021: Trygghet i skolan och Skolforskningsinstitutet 2021 - Främja studiero i klassrummet

³ De som svarat att de har en annan könstillhörighet än kille/tjej och/eller en annan sexuell läggning än heterosexuell

⁴ De som svarat att de själva och/eller minst en förälder är född utanför Sverige

***”Upprätthålla 'treprovsregeln',
som begränsar antalet prov
och större inlämningar till 3
per vecka.”***

Workshop elevrådsutbildning 2022

F. Hälsa

I Lupp-enkäten finns ett avsnitt som rör ungas hälsa. En god hälsa tidigt i livet leder till att unga kan skapa goda sociala relationer och tillgodogöra sig utbildning. Detta påverkar i sin tur bland annat möjligheterna till trygghet, arbete och inkomst. Ungas hälsa kan därmed vara avgörande för flertalet andra aspekter senare livet.

Idag finns det dock stora skillnader i ungas hälsa, bland annat utifrån kön och familjens socioekonomiska situation. Det finns också hälsoskillnader mellan personer i särskilt utsatta situationer och övriga befolkningen. Grupper i särskilt utsatta situationer kan till exempel vara hbtqi-personer, personer med funktionsnedsättningar, migranter och nationella minoriteter.¹

Ungas hälsa, i synnerhet den psykiska hälsan, har uppmärksammats i ett flertal rapporter under de senaste åren. Det konstateras att de flesta ungdomar i Sverige mår bra, samtidigt som förekomsten av psykisk ohälsa och dagliga besvär ökar enligt flera nationella undersökningar. Varför ungas psykiska hälsa försämrats verkar bero på flera orsaker. Folkhälsomyndigheten konstaterar i en rapport att brister i skolans funktion troligen är en orsak till att psykosomatiska symtom ökat hos unga.² Egna och andras krav och förväntningar, oro för framtiden, icke-fungerande relationer och utanförskap, digitala medier och begränsande normer är några ytterligare orsaker till ohälsa bland unga som lyfts i en rapport från MUCF.³

1 Folkhälsomyndigheten 2023: Folkhälsan i Sverige - Årsrapport 2023

2 Folkhälsomyndigheten 2018: Varför har den psykiska ohälsan ökat bland barn och unga i Sverige?

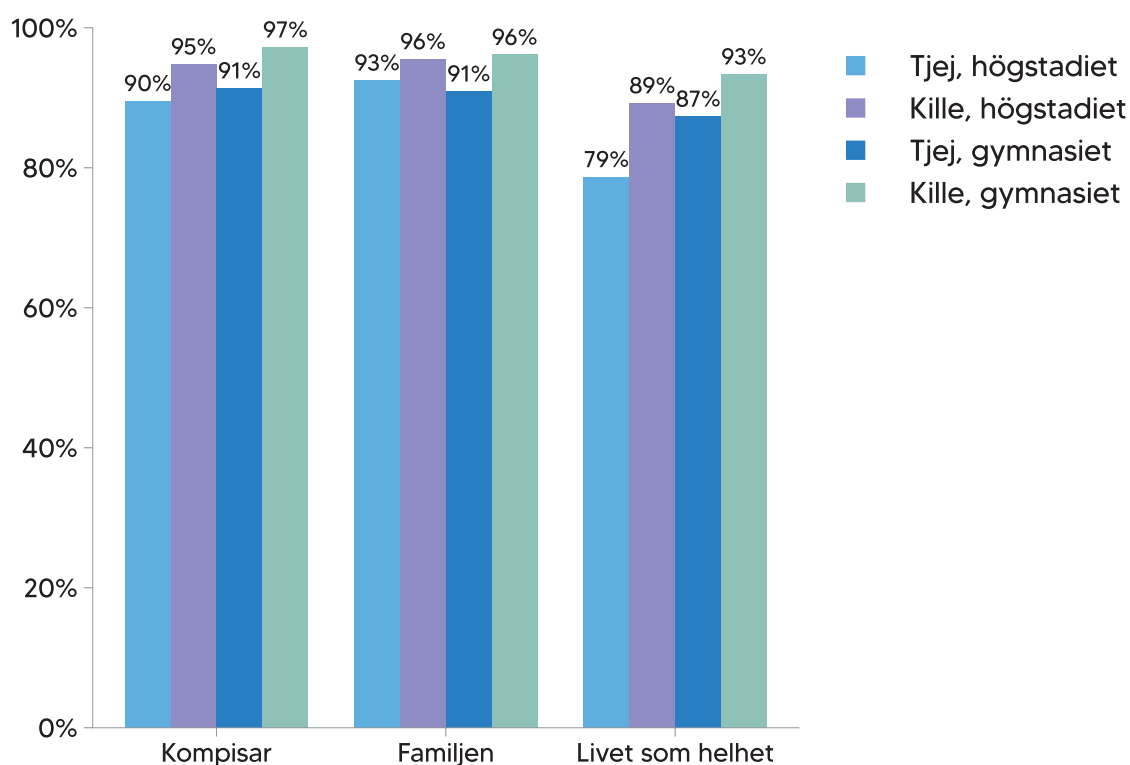
3 MUCF 2023: Att inte bara överleva, utan att faktiskt också leva - En kartläggning om ungas psykiska hälsa

Relationer och nöjdhet med livet

Familje- och kompisrelationer samt andra sociala nätverk är faktorer som påverkar en individs hälsa. Hur individen ser på livet som helhet är en fråga som ofta, med lite olika formuleringar, även används för att avspegla psykisk hälsa. En hög andel, över 90 %, av ungdomarna i Mora är nöjda med kompisarna och familjen. När det gäller livet som helhet är nöjdheten något lägre, framför allt bland högstadietjerna.

Jämfört med regionsnittet är ungdomarna i Mora ungefär lika nöjda med kompisarna, familjen och livet som helhet som unga i övriga länet, se tabell F0a.

F0. Hur nöjd är du med ditt liv när det handlar om följande? Andel som svarat "mycket nöjd" eller "ganska nöjd"

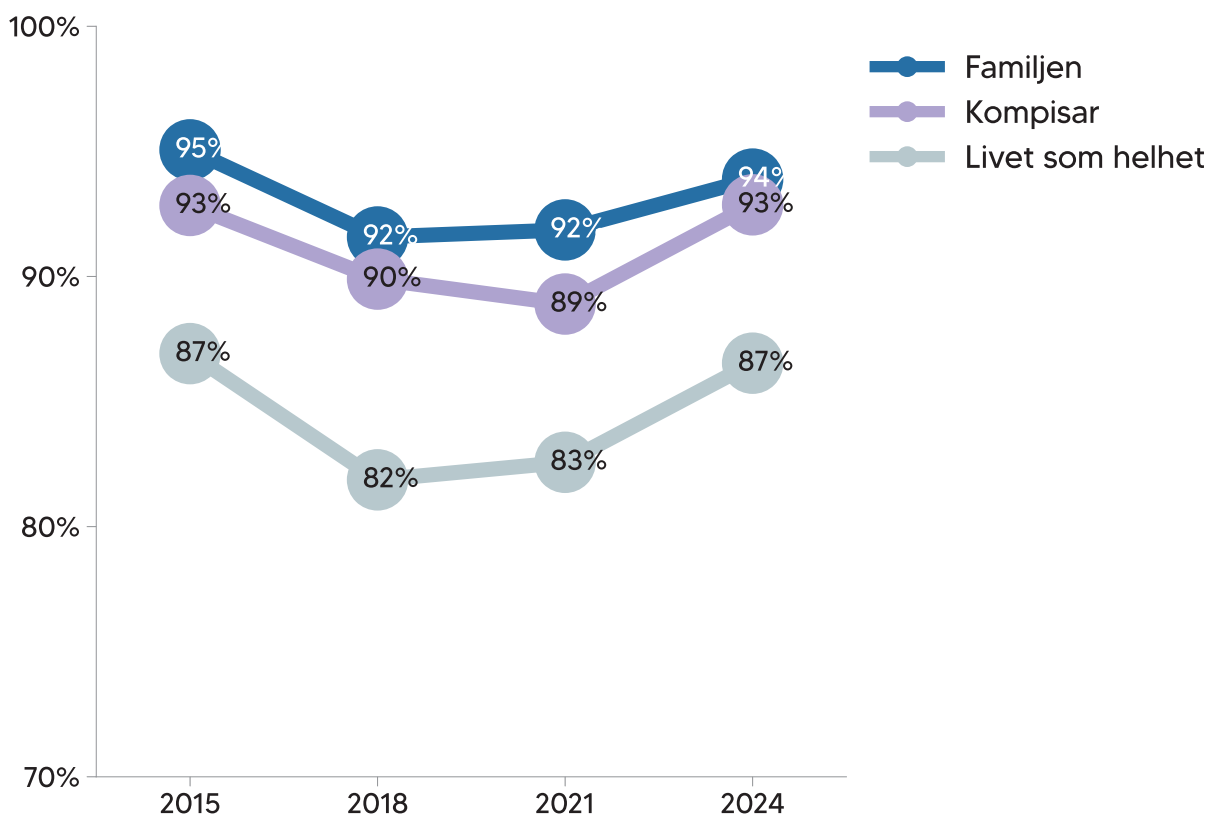

F0a. Andel nöjda med livet, familjen och kompisarna: Jämförelse med Dalarna 2024

	Mora kommun högstadiet	Dalarna 2024 högstadiet	Mora kommun gymnasiet	Dalarna 2024 gymnasiet
Kompisar	92%	93%	94%	93%
Familjen	94%	95%	94%	95%
Livet som helhet	83%	85%	90%	88%

I diagram F0b nedan framgår det att det totalt sett skett en viss positiv utveckling avseende samtliga tre aspekter sedan år 2021.

F0b. Andel nöjda med livet, familjen och kompisarna: Jämförelse över tid

Självskattad hälsa

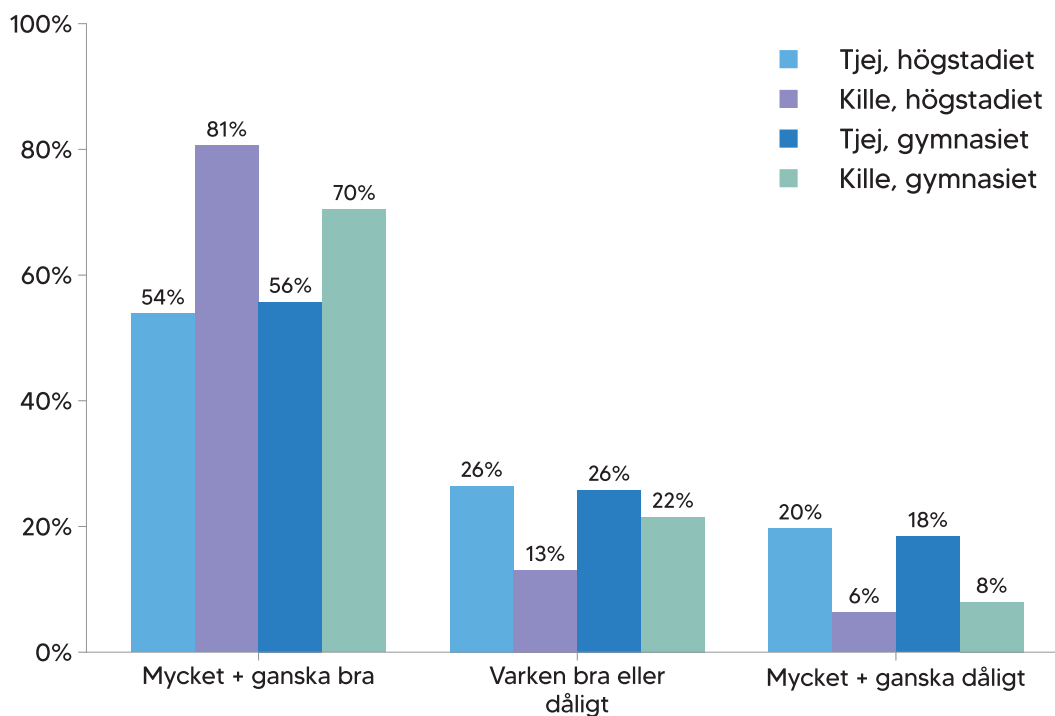
Självskattad hälsa innebär att individer ombeds att själva skatta sitt allmänna hälsotillstånd på en skala. Den självskattade hälsan är med andra ord ett subjektivt mått. Resultat av detta slag ifrågasätts ibland på grund av det subjektiva inslaget, men har visat sig stämma väl överens med mer objektiva och medicinska mått på hälsa.¹ Forskning visar att det är vanligare att tjejer upplever ohälsa och psykosomatiska besvär än killar. I Mora ser vi att andelen som svarar att de mår mycket eller ganska bra är lägre bland tjejer än bland killar. Totalt svarar 75 % av killarna och 55 % av tjejerna att de mår mycket eller ganska bra. Tjejerna svarar i högre grad än killarna att de mår mycket eller ganska dåligt.

Vid en jämförelse med regionsnittet framgår det att ungdomarna i Mora bedömer sin hälsa som mycket eller ganska bra i liknande grad som unga i övriga länet, se tabell F1a.

I diagram F1b framgår att andelen unga som mår bra i Mora är på en liknande nivå som år 2021, både bland killar och tjejer. Andelen unga som mår bra är dock på lägre nivåer än år 2015 och 2018.

¹ Folkhälsomyndigheten: Skolbarns hälsovanor i Sverige 2017-2018

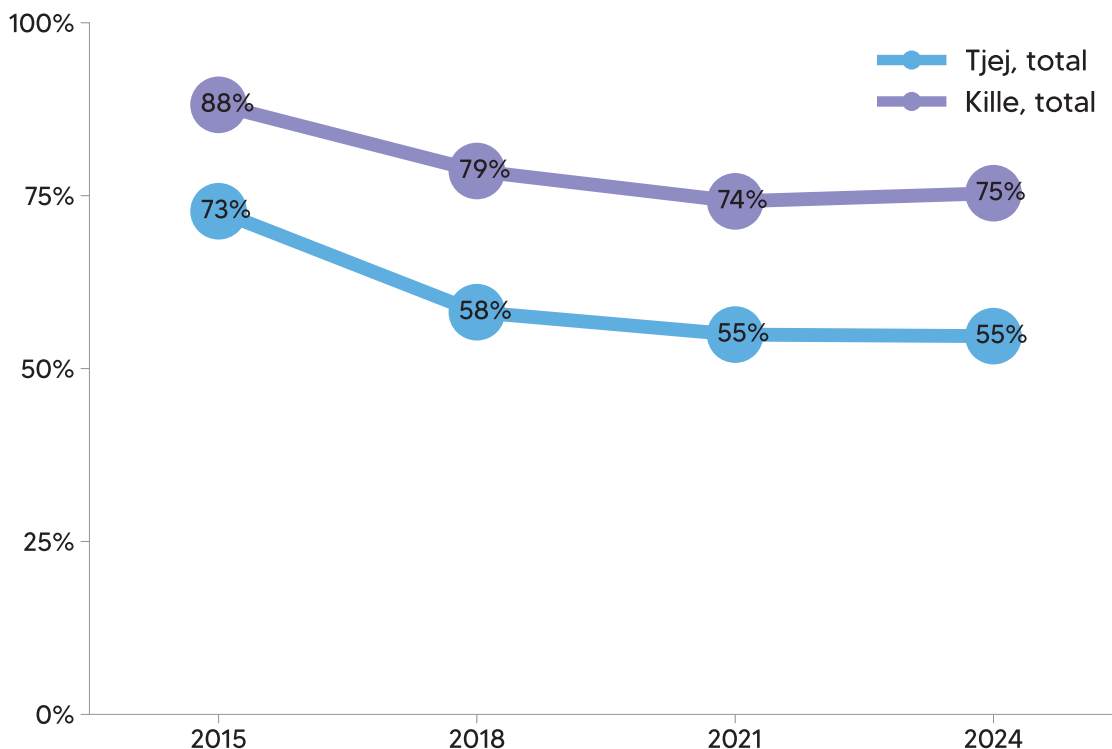
F1. Under de senaste sex månaderna, hur bedömer du din hälsa, hur du mår eller känner dig?

F1a. Andel som bedömer sin hälsa som mycket eller ganska bra: Jämförelse med Dalarna 2024

Mora kommun högstadiet	Dalarna 2024 högstadiet	Mora kommun gymnasiet	Dalarna 2024 gymnasiet
66%	64%	64%	61%

F1b. Andel som bedömer sin hälsa som mycket eller ganska bra: Jämförelse över tid

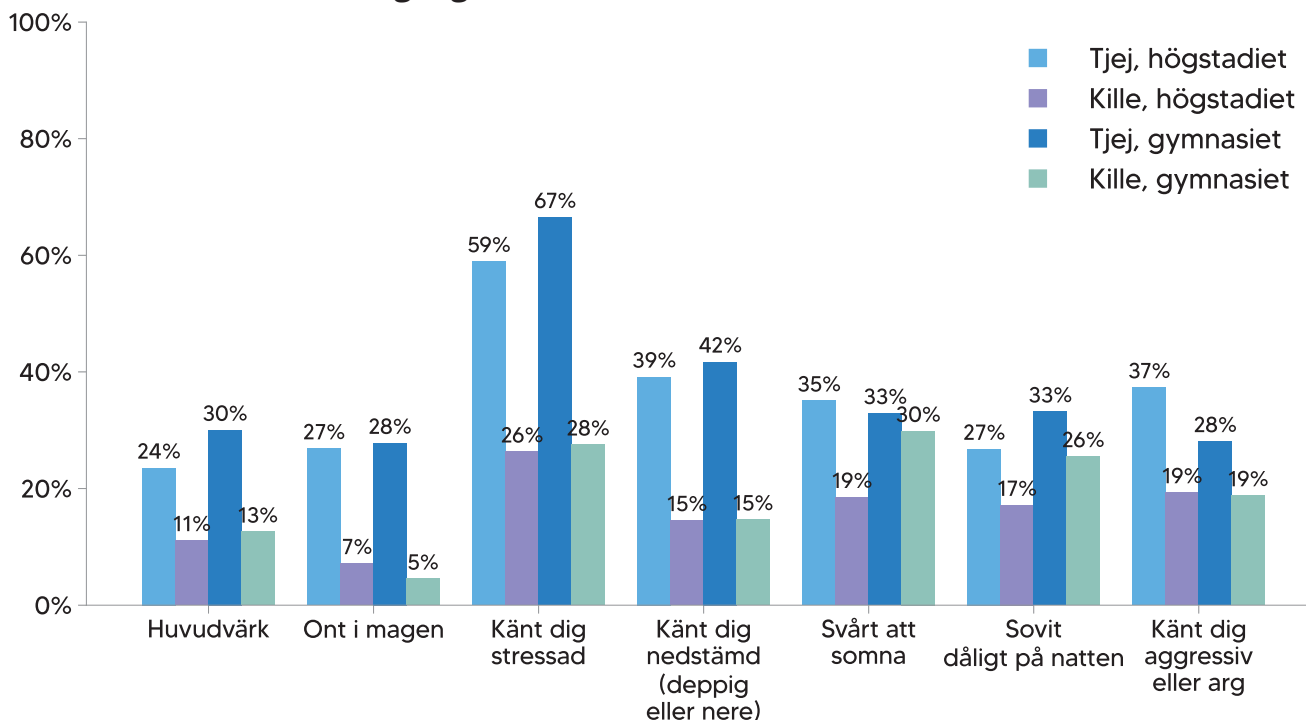
Psykiska och somatiska besvär

Ungdomarna fick svara på frågor om hur ofta de upplever olika psykiska och somatiska besvär, som stress, huvudvärk, ont i magen, sömnsvårigheter och nedstämdhet. Enligt MUCF indikerar förekomsten av besvär ohälsa om de förekommer flera gånger i veckan eller oftare under en längre period. Liknande kategorisering görs i Folkhälsomyndighetens undersökning "Hälsa på lika villkor".

I diagram F2 redovisas andelen ungdomar som har de listade besvären regelbundet, det vill säga flera gånger i veckan eller oftare. Samtliga besvär upplevs i högre grad av tjejer än av killar. En stor andel av tjejerna, 59 % av högstadietjejerna och 67 % av gymnasietjejerna, svarar att de känner sig stressade flera gånger i veckan eller oftare. Andelen killar som gör detsamma är 26-28 %. Vad gäller nedstämdhet svarar runt 40 % av tjejerna att de känner sig nedstämda/deppiga flera gånger i veckan eller oftare. Bland killarna svarar 15 % detsamma.

Vid en jämförelse med regionsnittet framgår det att ungdomarna i Mora har de olika besvären regelbundet i liknande utsträckning som unga i övriga länet, se tabell F2a på följande sida.

F2. Hur ofta har du haft följande besvär under de senaste sex månaderna?
Andel som svarat "flera gånger i veckan" eller oftare

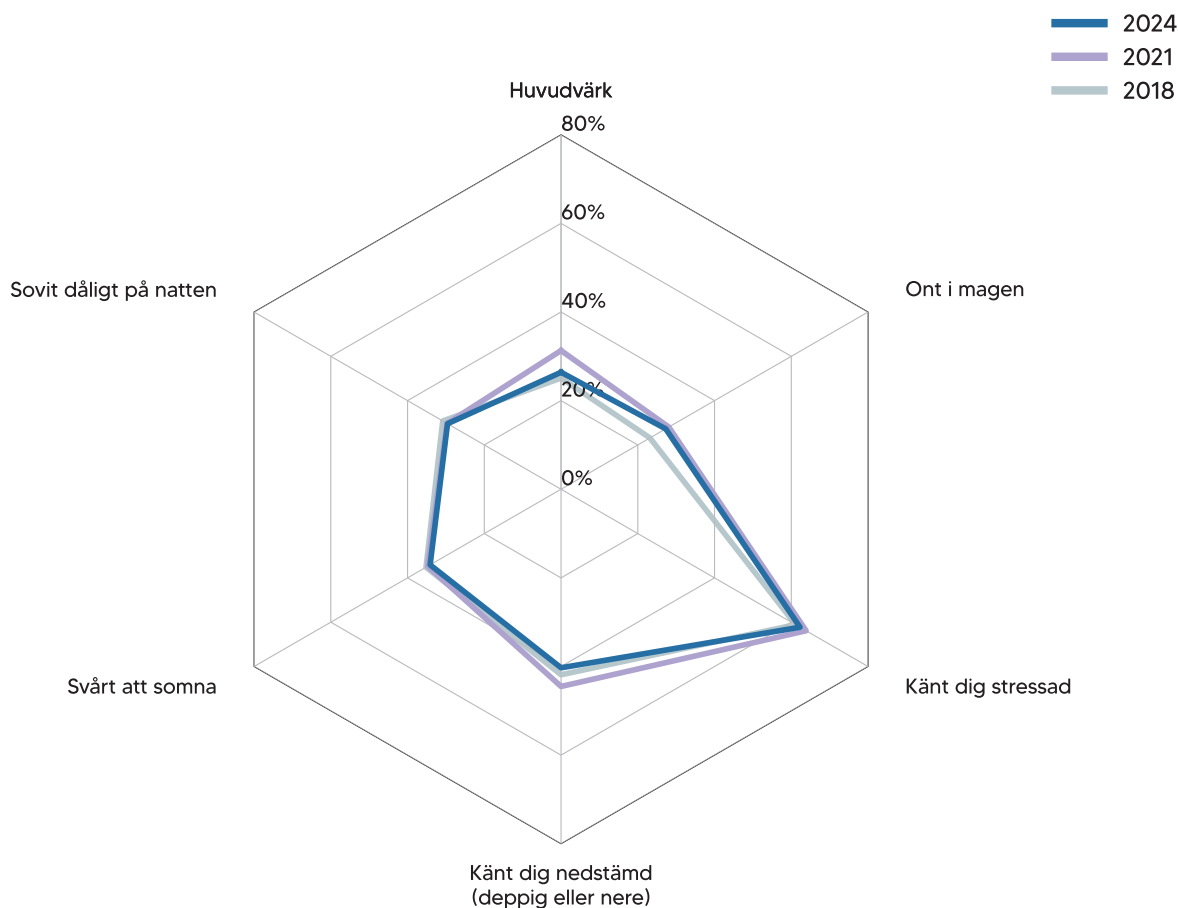

F2a. Andel som svarat att de har besvär flera gånger i veckan eller oftare: Jämförelse med Dalarna 2024

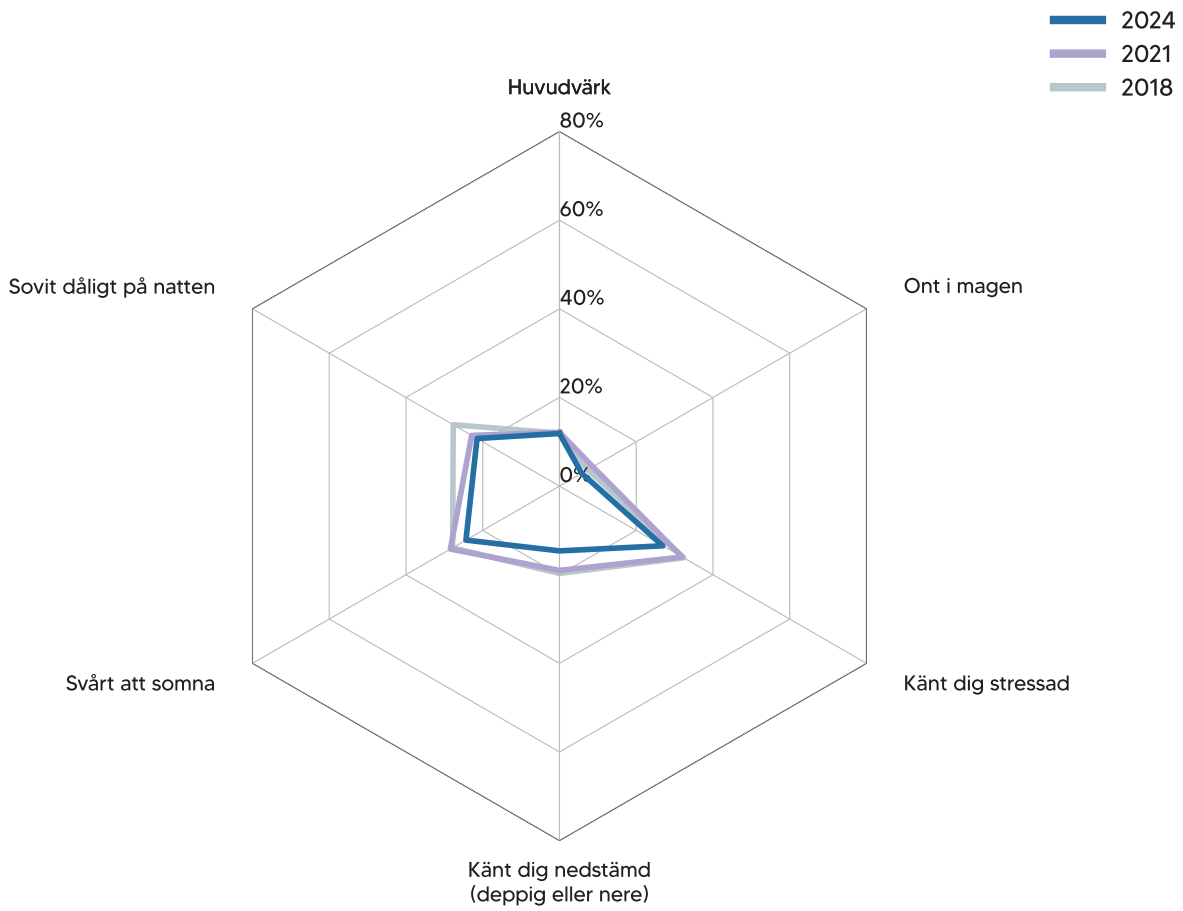
	Mora kommun högstadiet	Dalarna 2024 högstadiet	Mora kommun gymnasiet	Dalarna 2024 gymnasiet
Huvudvärk	18%	21%	20%	23%
Ont i magen	18%	18%	15%	19%
Känt dig stressad	44%	41%	45%	45%
Känt dig nedstämd (deppig eller nere)	28%	27%	27%	29%
Svårt att somna	28%	31%	31%	32%
Sovit dåligt på natten	22%	26%	29%	28%
Känt dig aggressiv eller arg	29%	32%	23%	25%

Andelen tjejer som har regelbundna besvär med huvudvärk och nedstämdhet har minskat något sedan år 2021, se diagram F2b nedan. Andelen killar som känner sig nedstämda/deppiga, stressade och har svårt att somna har också minskat sedan år 2021, se diagram F2c på följande sida.

F2b. Hur ofta har du haft följande besvär under de senaste sex månaderna? Andel som svarat "flera gånger i veckan" eller oftare: Jämförelse över tid, tjej

F2c. Hur ofta har du haft följande besvär under de senaste sex månaderna?
Andel som svarat "flera gånger i veckan" eller oftare: Jämförelse över tid, kille

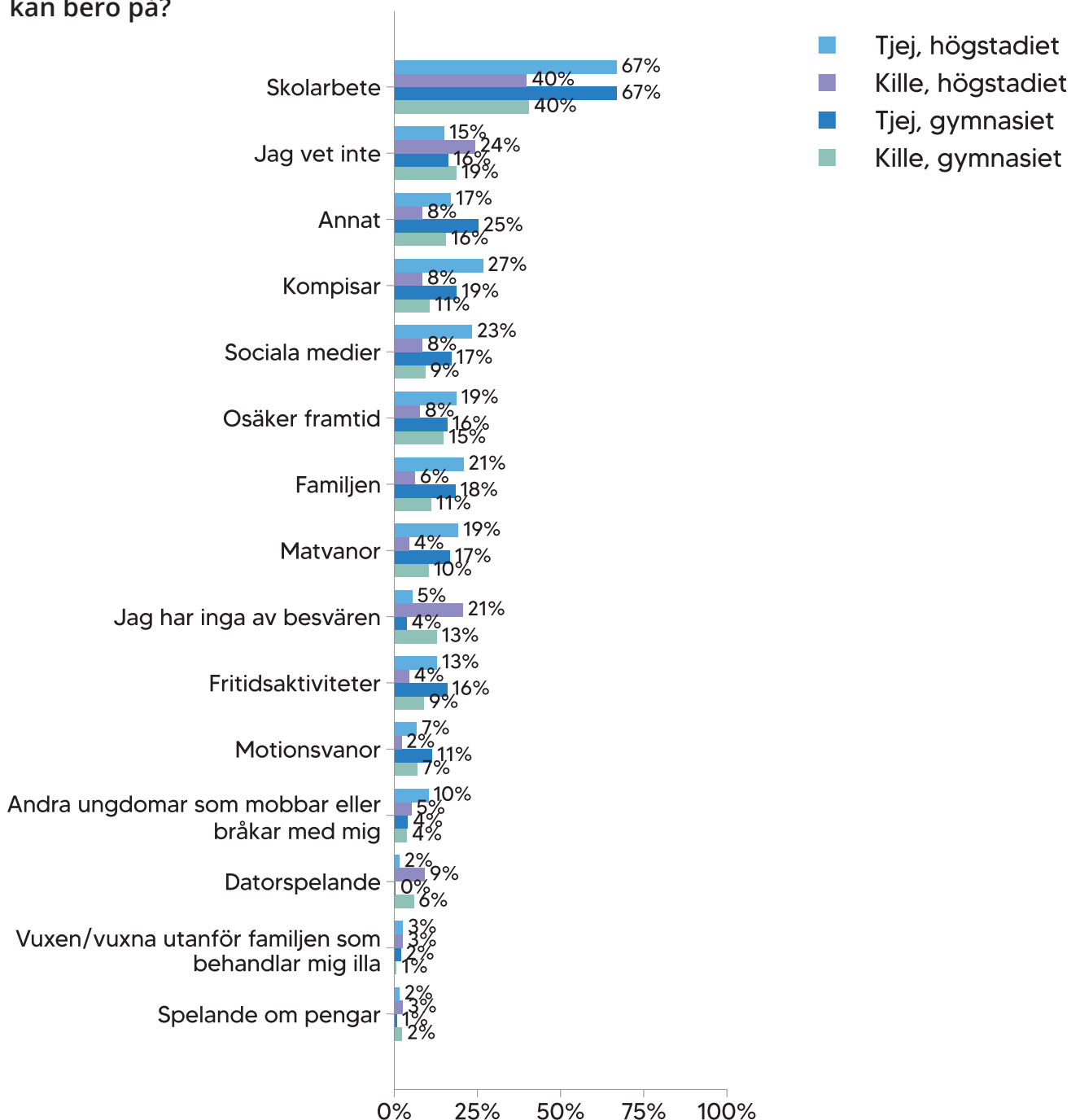

Orsaker till besvären

Ungdomarna fick även svara på en fråga om vad de själva tror att deras psykiska och somatiska besvär beror på. Skolarbete är det som störst andel uppger vara anledning till besvären. Tjejerna uppger detta som skäl i särskilt hög grad, 67 %. Motsvarande andel bland killarna är 40 %.

Tjejer uppger även många övriga orsaker till besvären i högre grad än killar, exempelvis kompisar, sociala medier och matvanor. 17-23 % av tjejerna och 8-9 % av killarna tror exempelvis att deras besvär beror på sociala medier. Killarna svarar däremot i högre grad än tjejer att de tror besvären beror på datorspelande.

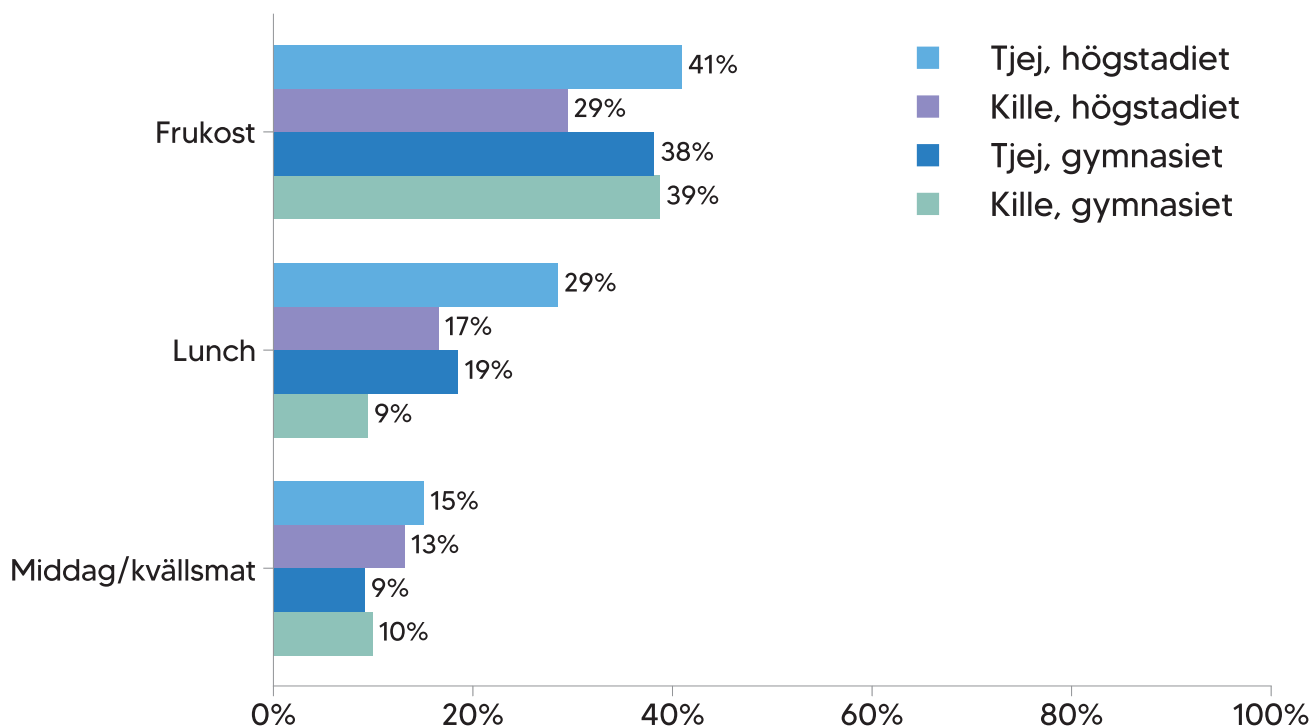
F2d Om du har något av besvären i förra frågan, vad tänker du själv att dina besvär kan bero på?

Hoppa över måltider

I diagram F3 nedan redovisas andelen ungdomar som svarat att de hoppar över måltider flera gånger i veckan eller oftare. Frukost är den måltid som störst andel av ungdomarna brukar hoppa över, 29-41 %. En relativt hög andel, 29 %, av högstadie-tjejerna brukar hoppa över lunchen. 9-10 % av gymnasieungdomarna och 13-15 % av högstadieungdomarna brukar hoppa över middagen.

F3. Hur ofta händer det att du hoppar över följande måltider? Andel som svarat "flera gånger i veckan" eller oftare

Träning och motion

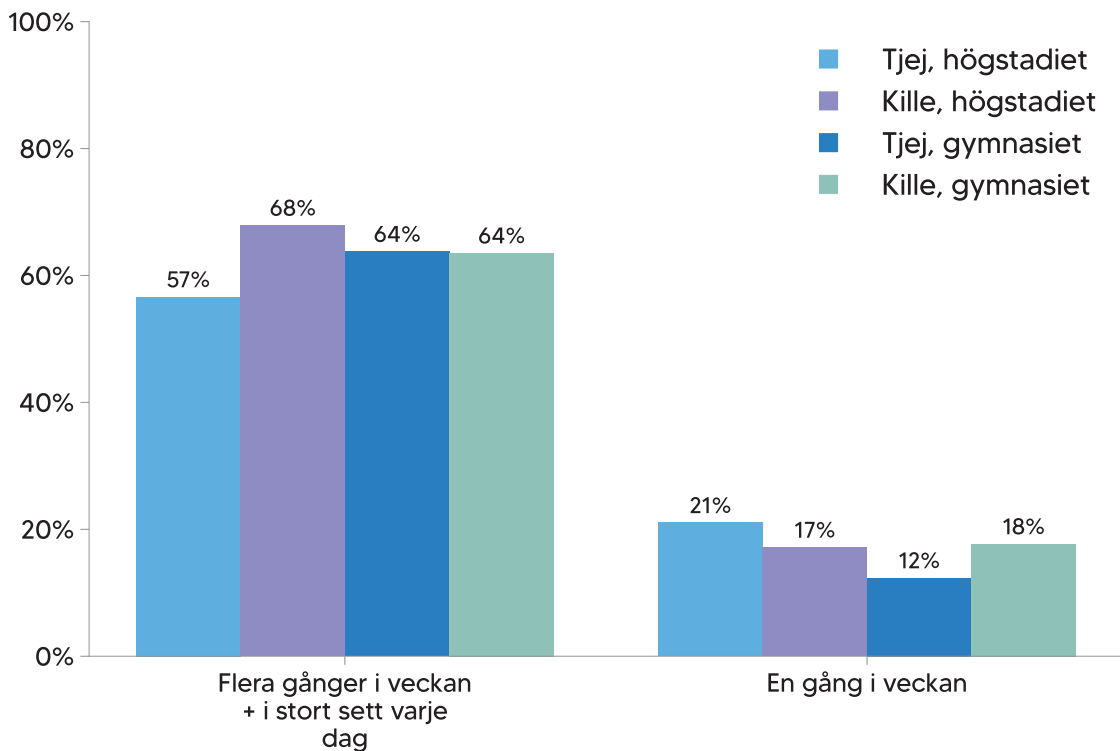
Fysisk aktivitet är relaterat både till fysisk och psykisk hälsa. Andelen skolbarn som uppnår den rekommenderade mängden fysisk aktivitet (1 timme per dag enligt WHO) är fortsatt låg i Sverige. Det är en levnadsvana som inte har förbättrats över tid, konstaterar Folkhälsomyndigheten.¹

Vad som framgår i diagram F4 på följande sida är att 64 % av både gymnasietjejer-na och gymnasiekillarna svarar att de tränar flera gånger i veckan eller oftare. Bland högstadieungdomarna svarar 68 % av killarna och 57 % av tjejerna att de brukar träna flera gånger i veckan eller oftare.

Vid en jämförelse med regionsnittet, se tabell F4a, framkommer att gymnasie-ungdomarna i Mora tränar flera gånger i veckan eller oftare i högre utsträckning, men en gång i veckan i lägre utsträckning. Högstadieungdomarna i Mora tränar i liknande grad som ungdomarna i regionen. Andelen tjejer och killar totalt sett som tränar minst en gång i veckan är relativt stabil över tid. En viss minskning sedan år 2018 syns dock bland tjejer, se diagram F4b.

¹ Folkhälsomyndigheten 2023: Skolbarns hälsovanor i Sverige 2021/2022

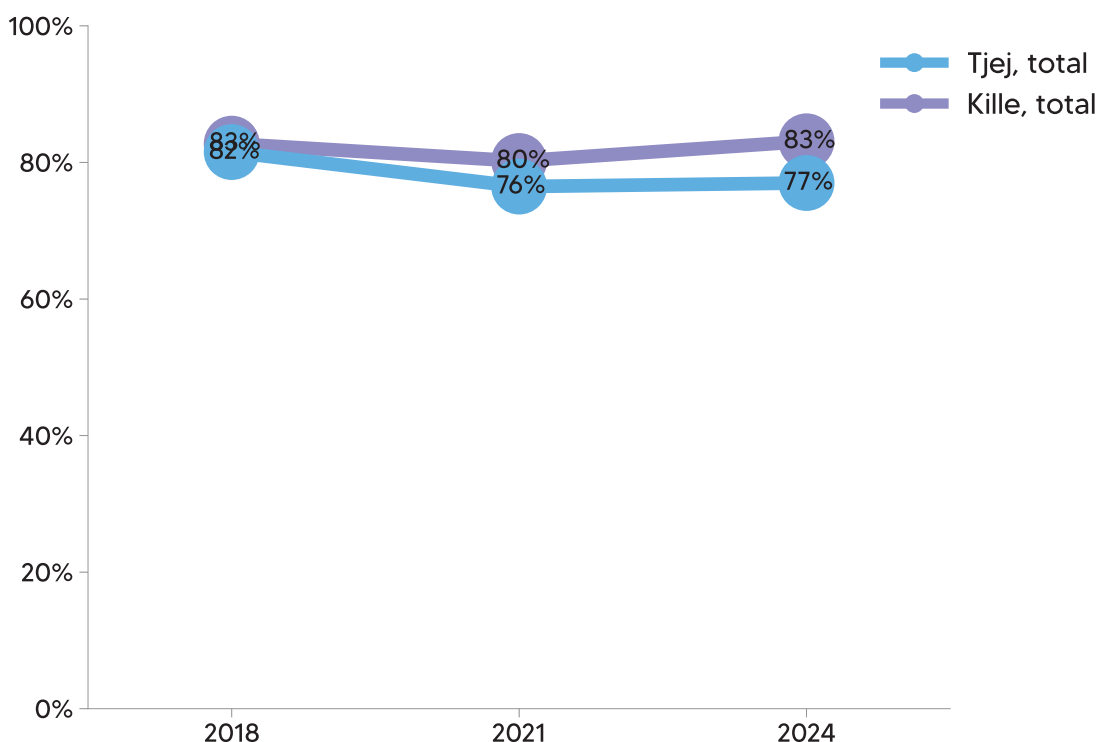
**F4. Hur ofta brukar du träna så att du blir andfådd eller svettas?
Andel som svarat "en gång i veckan" eller oftare**

F4a. Andel som tränar en gång i veckan eller oftare: Jämförelse med Dalarna 2024

	Mora kommun högstadiet	Dalarna 2024 högstadiet	Mora kommun gymnasiet	Dalarna 2024 gymnasiet
Flera gånger i veckan + i stort sett varje dag	62%	65%	64%	55%
En gång i veckan	19%	18%	15%	20%

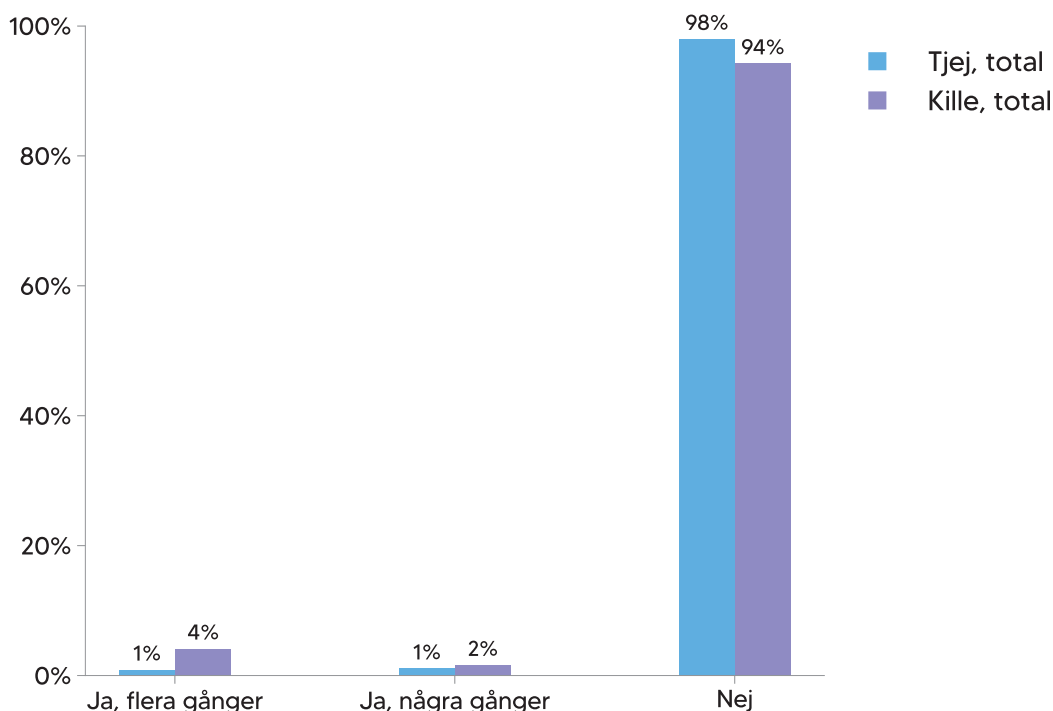
F4b. Andel som tränar en gång i veckan eller oftare: Jämförelse över tid

Prestationshöjande medel

I Lupp-enkäten ställs en fråga om användningen av anabola steroider eller motsvarande medel. 6 % av killarna och 2 % av tjejerna svarar att de någon eller flera gånger använt denna typ av medel.

F5. Har du någon gång använt anabola steroider eller andra motsvarande prestationshöjande medel?

Alkohol, tobak, spel och koffein

Lupp-enkäten innefattar också frågor om tobak, alkohol, spel och koffein. I tabell F6 på följande sida redovisas resultaten för dessa frågor. Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning (CAN) konstaterar att andelen skolelever i Sverige som röker minskat kraftigt särskilt under 2010-talet. Detta gäller dock inte vejpning. Vad gäller snusning har denna ökat under de senaste åren. Uppgången har varit särskilt påtaglig bland flickor, och är nu på historiskt höga nivåer. Det är dock fortsatt vanligare att pojkar snusar. Vad gäller alkohol konstaterar CAN att såväl andelen alkoholkonsumenter som alkoholkonsumtionen bland svenska elever minskat under en längre tid. Nedgången har nu stannat av, men alkoholkonsumtionen är fortsatt på historiskt låga nivåer.¹

I tabell F6 på följande sida framgår att snusning är relativt vanligt bland gymnasieungdomarna. 26 % av gymnasiekillarna och 18 % av gymnasietjejerna svarar att de brukar snusa minst en gång i veckan. Andelen bland högstadieungdomarna är 8 %. Det framgår också att 7-12 % av ungdomarna brukar röka e-cigaretter, och 3-7 % brukar röka cigaretter. 2-5 % av högstadieungdomarna och 6-9 % av gymnasieungdomarna brukar dricka stark alkohol minst en gång i veckan. I övrigt framgår det bland annat att runt hälften av gymnasieungdomarna och runt en tredjedel av högstadieungdomarna brukar dricka energidryck minst en gång i veckan.

¹ CAN:s nationella skolundersökning 2024

F6. Hur ofta brukar du...?

Röka cigaretter	Tjej högstadiet	Kille högstadiet	Tjej gymnasiet	Kille gymnasiet
Aldrig/Sällan/Någon eller några gånger i månaden	97%	95%	94%	93%
Minst en gång per vecka	3%	5%	6%	7%
Snusa	Tjej högstadiet	Kille högstadiet	Tjej gymnasiet	Kille gymnasiet
Aldrig/Sällan/Någon eller några gånger i månaden	92%	92%	82%	74%
Minst en gång per vecka	8%	8%	18%	26%
Dricka folköl	Tjej högstadiet	Kille högstadiet	Tjej gymnasiet	Kille gymnasiet
Aldrig/Sällan/Någon eller några gånger i månaden	99%	95%	97%	93%
Minst en gång per vecka	1%	5%	3%	7%
Dricka starköl, starkcider, alkoläsk, vin eller sprit	Tjej högstadiet	Kille högstadiet	Tjej gymnasiet	Kille gymnasiet
Aldrig/Sällan/Någon eller några gånger i månaden	98%	95%	94%	91%
Minst en gång per vecka	2%	5%	6%	9%
Röka e-cigaretter	Tjej högstadiet	Kille högstadiet	Tjej gymnasiet	Kille gymnasiet
Aldrig/Sällan/Någon eller några gånger i månaden	90%	93%	88%	90%
Minst en gång per vecka	10%	7%	12%	10%
Ta koffeintabletter	Tjej högstadiet	Kille högstadiet	Tjej gymnasiet	Kille gymnasiet
Aldrig/Sällan/Någon eller några gånger i månaden	99%	96%	98%	97%
Minst en gång per vecka	1%	4%	2%	3%
Spela om pengar	Tjej högstadiet	Kille högstadiet	Tjej gymnasiet	Kille gymnasiet
Aldrig/Sällan/Någon eller några gånger i månaden	99%	94%	98%	92%
Minst en gång per vecka	1%	6%	2%	8%
Dricka energidryck	Tjej högstadiet	Kille högstadiet	Tjej gymnasiet	Kille gymnasiet
Aldrig/Sällan/Någon eller några gånger i månaden	66%	73%	50%	48%
Minst en gång per vecka	34%	27%	50%	52%

Hur ofta dricker du så mycket alkohol att du känner dig full?*	Tjej högstadiet	Kille högstadiet	Tjej gymnasiet	Kille gymnasiet
Aldrig/Sällan/Någon eller några gånger i månaden	93%	86%	92%	86%
Minst en gång per vecka	7%	14%	8%	14%

*Obs! Av de som vid något tillfälle druckit alkohol

Jämfört med regionsnittet ligger konsumtionen av alkohol, tobak, spel och koffein på liknande nivåer i Mora som bland unga i övriga länet, se tabell F6a.

F6a. Jämförelse med Dalarna 2024

	Mora kommun högstadiet	Dalarna 2024 högstadiet	Mora kommun gymnasiet	Dalarna 2024 gymnasiet
Röka cigaretter minst en gång per vecka	4%	3%	6%	5%
Snusa minst en gång per vecka	8%	8%	22%	25%
Dricka folköl minst en gång i månaden	7%	5%	10%	11%
Dricka starköl, starkcider, alkoläsk, vin eller sprit minst en gång i månaden	9%	8%	30%	33%
Röka e-cigaretter minst en gång per vecka	9%	8%	11%	11%
Ta koffeintabletter minst en gång i månaden	5%	3%	4%	4%
Spela om pengar minst en gång i månaden	6%	5%	14%	9%
Dricka energidryck minst en gång per vecka	31%	28%	50%	52%
Dricka alkohol så att de känner sig fulla minst en gång per månad*	41%	39%	42%	46%

I tabell F6b nedan framgår att andelen unga som snusar har ökat över tid, främst bland tjejer. Andelen tjejer som röker har istället minskat, främst sedan år 2018, medan andelen killar som röker är relativt stabil över tid. Andelen som dricker stark alkohol minst en gång i månaden har minskat över tid, både bland killar och bland tjejer. Det är även mindre vanligt än tidigare att de ungdomar som någon gång druckit alkohol dricker så att de känner sig fulla minst en gång i månaden.

F6b. Jämförelse över tid

	Tjej 2024	Tjej 2021	Tjej 2018	Kille 2024	Kille 2021	Kille 2018
Röker minst en gång per vecka	4%	5%	8%	6%	7%	6%
Snusar minst en gång per vecka	13%	8%	5%	17%	16%	12%
Dricker folköl minst en gång i månaden	4%	6%	8%	12%	17%	17%
Dricker starköl, starkcider, alkoläsk, vin eller sprit minst en gång i månaden	18%	30%	36%	19%	27%	30%
Dricker alkohol så att de känner sig fulla minst en gång per månad*	40%	73%	75%	41%	73%	71%

*Obs! Av de som vid något tillfälle druckit alkohol

Hur unga får tag på alkohol

Av de som någon gång druckit alkohol är det vanligast är att få tag på det via kompisar, kompisars syskon eller partner eller på annat sätt än de som listas i frågan.

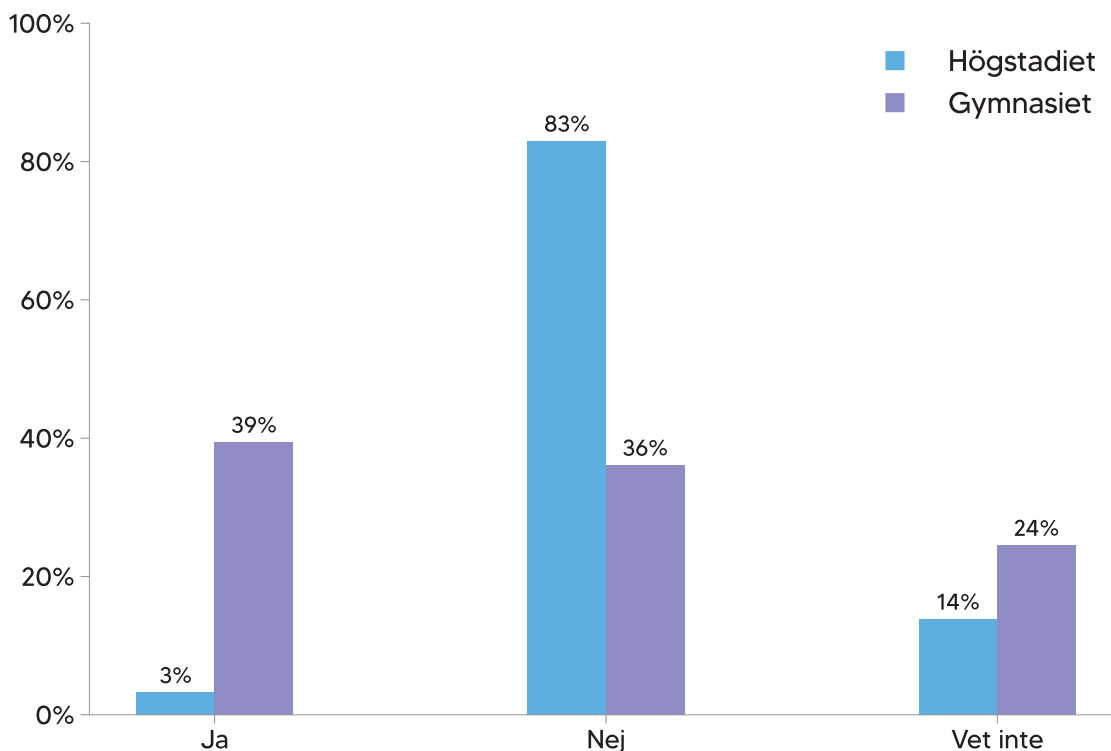
Endast en liten andel, 3 %, av högstadieungdomarna svarar att de får dricka alkohol för sina föräldrar. På gymnasiet är motsvarande andel klart högre, 39 %.

F6c. Hur får du oftast tag på alkohol?

Besvarades endast av de som någon gång druckit alkohol

Köper själv i affären	9%
Beställer på internet	2%
Handlar utomlands	4%
Tillverkar själv	5%
Får från mina föräldrar	18%
Tar från mina föräldrar utan att de vet om det	17%
Från syskon	10%
Från kompisar, kompisars syskon, flickvän/pojkvän/partner	40%
Från annan vuxen	23%
På annat sätt	41%

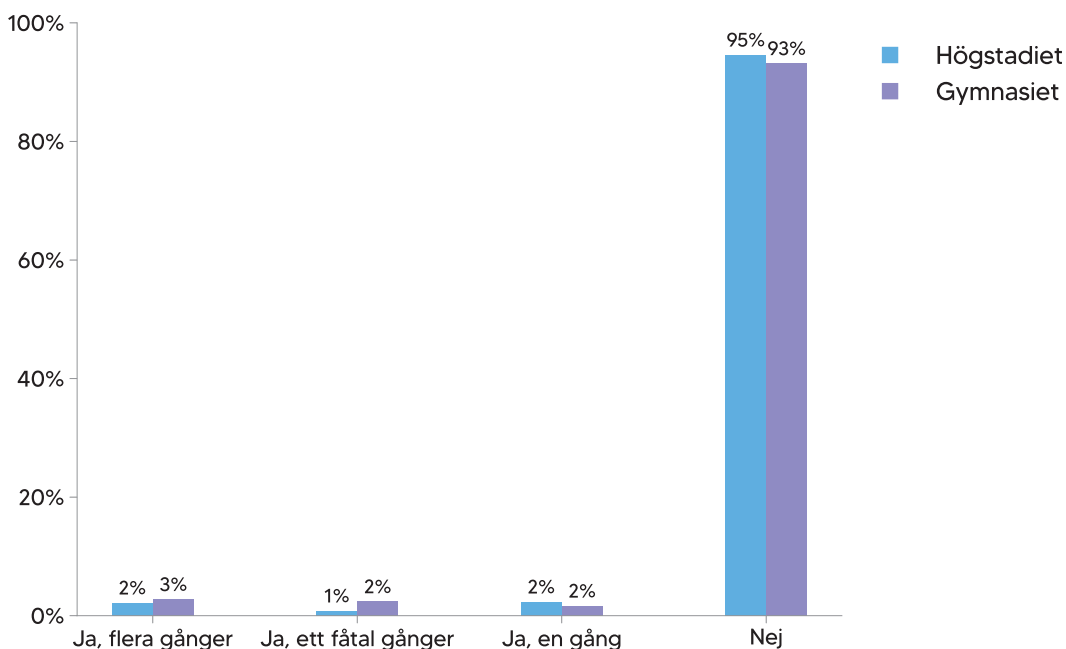
F7. Får du dricka alkohol för din/dina föräldrar?

Narkotika

Lupp-enkäten innefattar även frågor om narkotikaanvändning. CAN konstaterar att narkotikaanvändningen bland skolelever legat på en stabil nivå under de senaste 20 åren.¹ I Mora svarar 5 % av högstadieungdomarna och 7 % av gymnasieungdomarna att de en eller flera gånger har använt narkotika. Detta är likt regionsnittet. Över tid syns en minskning av andelen gymnasieungdomar som någon gång använt narkotika, medan andelen högstadieungdomar ökat något.

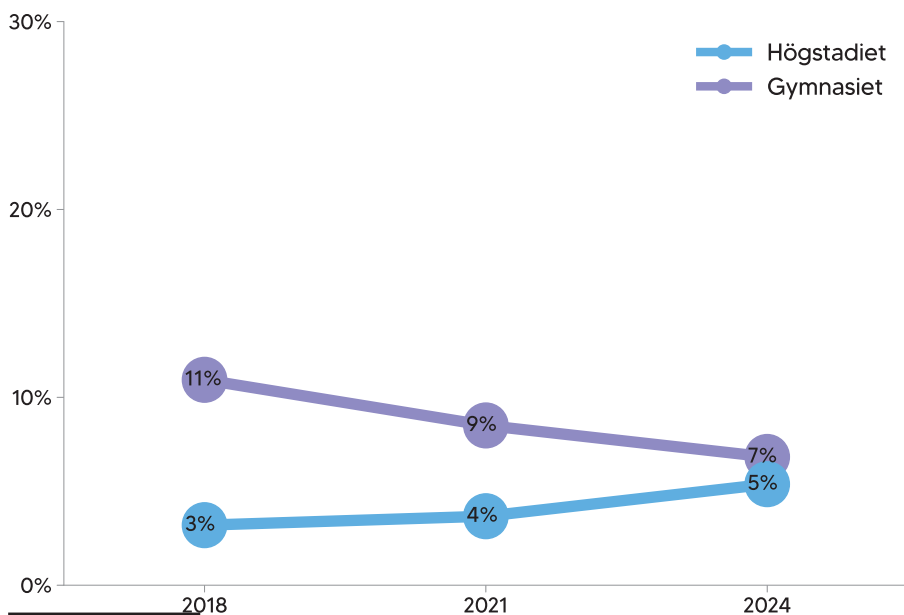
F8. Har du någon gång använt narkotika (utan läkarordination)?

F8a. Andel som använt narkotika. Jämförelse med Dalarna 2024

Mora kommun högstadiet	Dalarna 2024 högstadiet	Mora kommun gymnasiet	Dalarna 2024 gymnasiet
5%	5%	7%	8%

F8b. Andel som använt narkotika: Jämförelse över tid

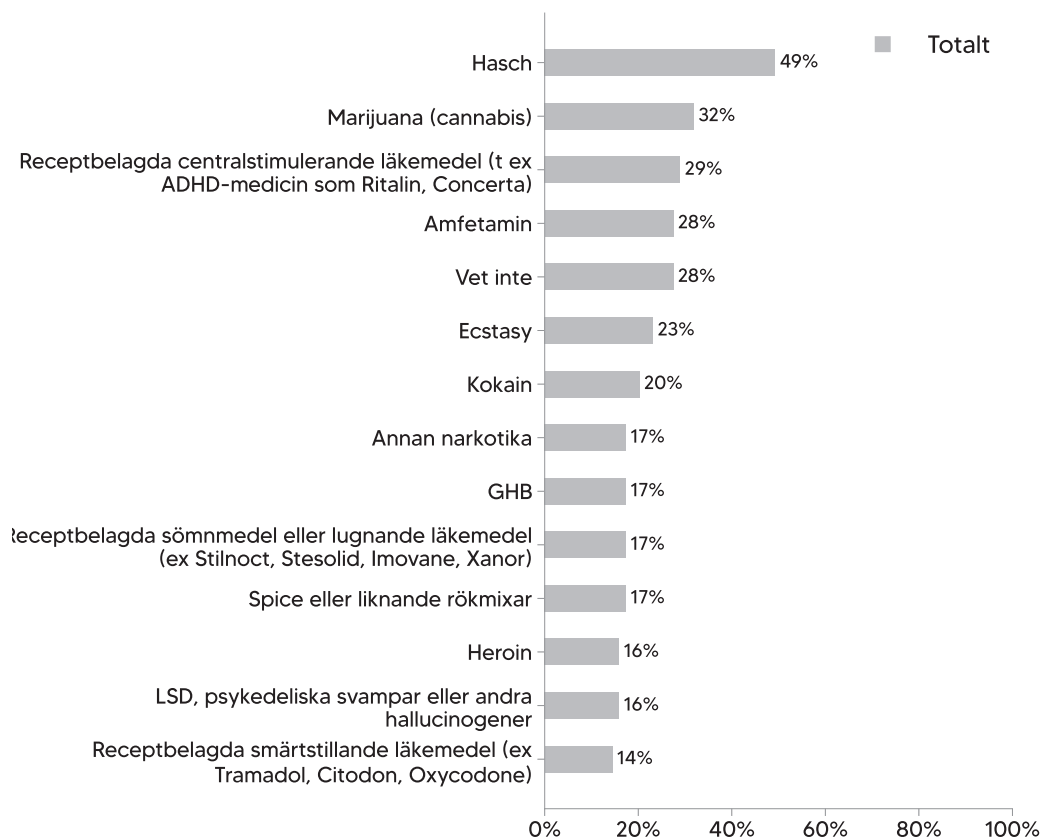

1 CAN:s nationella skolundersökning 2024

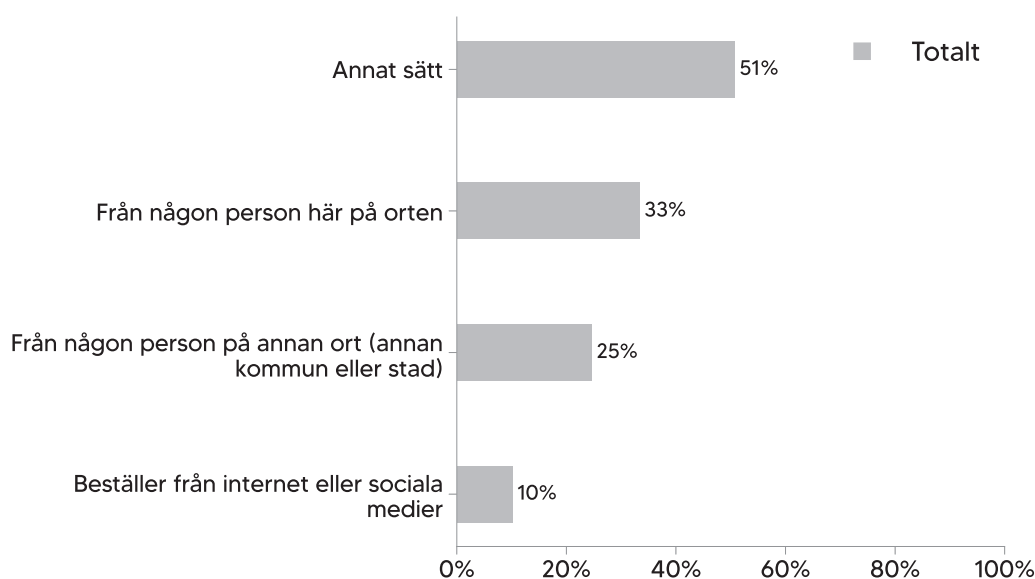
Typer av narkotika

Som det framgår i diagrammet nedan är hasch den vanligaste narkotikasorten, följt av marijuana, receptbelagda centralstimulerande läkemedel och amfetamin. Av de som använt narkotika har de flesta fått tag på det från någon person på orten eller på annat sätt en de som listas i frågan, se diagram F8d.

F8c. Vilken eller vilka typer av narkotika har du använt? Besvarades endast av de som någon gång använt narkotika

F8d. Hur fick du/får du tag på narkotika? Besvarades endast av de som någon gång använt narkotika

Fördjupad analys om ungas hälsa

Mora kommun har i årets Lupp-rapport valt att följa upp 2021 års rapports fördjupningsområde om ungas hälsa, eftersom det är ett prioriterat område i kommunen med tydlig koppling till Strategi Hållbara Mora. Strategin innehåller flertalet insatsområden som syftar till att uppnå en god och jämlik hälsa bland barn och unga. Det handlar bland annat om att skapa en god lärandemiljö i skolan, att erbjuda alla unga kultur- och fritidsaktiviteter som stödjer deras utveckling samt att stärka kommunens arbete med barnrättsfrågor. Det framgår i Moras Lupp-resultat att det liksom år 2021 finns tydliga könsskillnader när det gäller ungas hälsa. Utifrån sambandsanalyserna nedan framgår även att det i likhet med år 2021 finns flera andra faktorer som påverkar ungas hälsa och att förutsättningarna därmed skiljer sig åt en hel del. En rekommendation är därför att Mora fortsatt arbetar med att på olika sätt stärka de skyddsfaktorer som finns och minska riskfaktorerna för att möjliggöra en bättre och mer jämlik hälsa för unga.

Skyddsfaktorer som ses i Mora

Frånvaron av utsatthet

När vi analyserar frågan om självskattad hälsa framgår det liksom år 2021 att olika former av utsatthet samvarierar med hälsa. De ungdomar som utsatts för någon form av mobbning eller orättvis behandling svarar i klart lägre grad än de som inte utsatts att de mår bra. De unga som utsatts för någon form av brott eller otrygg situation har också en sämre självskattad hälsa jämfört med de som inte utsatts, men skillnaden är tydligast avseende mobbning och orättvis behandling. Sambandsanalyserna visar även att de unga som mår bra svarar att problem med rasism, våld, mobbning och sexuella trakasserier förekommer på skolan i lägre grad än de som mår sämre.

Bland de som mår ganska eller mycket dåligt svarar 46 % att de har blivit utsatta för mobbning. Bland ungdomar som mår bra är andelen utsatta betydligt lägre, 14 %. Liknande samband syntes år 2021. Att fortsatt arbeta för att minska ungas utsatthet på olika sätt skulle därav vara viktigt för att fler unga ska få förutsättningar för en god hälsa. Att utsatthet för våld och mobbning är riskfaktorer för ungas hälsa, medan frånvaron av utsatthet är en skyddsfaktor, är något som ofta nämns i forskning.¹

Nöjdhet med relationer och livet i stort

I Moras resultat framgår det att det finns tydliga samband mellan hälsa och nöjdhet med både familjerelationerna och kompisrelationerna. Unga som mår bra svarar även i högre grad att de är nöjda med livet i sin helhet. Goda sociala relationer är också något som ofta tas upp i forskningen som skyddsfaktorer för ungas hälsa.²

Nöjdhet med fritiden

Det framgår även att det finns en del samband med fritidsfrågorna. De ungdomar som tycker att det finns mycket att göra på fritiden i Mora mår bättre. De som mår bra är även nöjdare med fritiden totalt sett. Det framgår också att de som mår bra tränar minst en gång i veckan i högre grad än de som mår sämre. En meningsfull fritid och fysisk aktivitet kan således vara viktiga skyddsfaktorer för unga. Ungas möjlighet till

¹ Se till exempel: Folkhälsomyndigheten: Skolbarns hälsovanor 2021/2022

² Se till exempel: Folkhälsomyndigheten: Skolbarns hälsovanor 2021/2022

en meningsfull fritid och fysisk aktivitet är också något som ofta omnämns vara faktorer som har betydelse för ungas hälsotillstånd.³

Nöjdhet och trivsel i skolan

Vid en analys av skolfrågorna ser vi flera tydliga samband. Bland de som mår bra svarar en hög andel, 73 % att de trivs med stämningen i skolan. Bland de som mår sämre är motsvarande andel klart lägre, 44 %. Liknande samband syntes år 2021. De som svarat att de mår bra är även nöjdare med flera aspekter i skolan som till exempel skolmiljön, undervisningen, lärarna och möjligheten att få extra hjälp och stöd. De unga som mår bra är även mer nöjda med elevhälsan. Vi ser även att det finns ett visst samband med den upplevda delaktigheten i skolan. De som mår bra svarar i lägre grad än de som mår dåligt att de i "väldigt liten/ingen utsträckning" får vara med och bestämma om olika saker i skolan. En tydlig skillnad som framkommer gäller skolmiljön. Av de unga som mår dåligt svarar 50-54 % att de får bestämma väldigt lite eller ingenting om skolmiljön inne och ute. Motsvarande andelar bland de som mår bra är 34-36 %. Ett ytterligare samband är att de ungdomar som mår dåligt tror att de har psykosomatiska besvär på grund av skolarbete i klart högre grad än de som mår bra. Av de som mår mycket eller ganska dåligt svarar 70 % att de har psykosomatiska besvär på grund av skolarbete. Motsvarande andel bland de som mår bra är 47 %.

Flera bakgrundsfaktorer samvarierar med hälsan

Utöver att kön tydligt samvarierar med ungas hälsa ser vi även tydliga samband med ungas ekonomiska förutsättningar. Bland unga som svarar att de oroar sig för sina föräldrars ekonomi svarar 39 % att de mår bra eller mycket bra. Bland unga som inte oroar sig för ekonomin svarar 69 % att de mår ganska eller mycket bra. Skillnaden är något mindre än år 2021. Det framgår också att sexuell läggning och könsidentitet samvarierar med ungas hälsotillstånd. Sambandsanalyserna visar att unga hbtqia+-personer⁴ svarar att de mår mycket eller ganska dåligt i högre grad än övriga unga. En ytterligare tydlig skillnad framkommer utifrån funktionsvariation. De unga som har en funktionsnedsättning eller långvarig sjukdom svarar i klart högre grad än övriga unga att de mår mycket eller ganska dåligt. När det gäller ungas bakgrund (var man själv är född eller var föräldrarna är födda) framkommer inte några tydliga skillnader i hälsa.

Fördjupat om ungas matvanor

Goda matvanor är en viktig förutsättning för barn och ungas hälsa och utveckling. Studier visar att skollunchen delvis har en betydelse för elevers hälsa, men också för prestationer, trivsel och lärande i skolan.⁵ Vi har analyserat gruppen unga som hoppar över frukosten eller lunchen flera gånger i veckan eller oftare. Analysen visar att ungdomar som hoppar över frukosten eller lunchen regelbundet är mindre nöjda med skolmaten, skolmatsalen och skolan generellt. De som hoppar över frukosten eller lunchen har även en sämre självskattad hälsa, och i högre grad besvär med bland annat stress och nedstämdhet.

³ Se till exempel: MUCF 2020: Ung idag 2020: Ungas rätt till en meningsfull fritid - tillgång, trygghet och hinder

⁴ De som svarat att de har en annan könstillhörighet än kille/tjej och/eller en annan sexuell läggning än heterosexuell

⁵ Se till exempel Livsmedelsverket och Skolverket: Skolmåltiden - En viktig del av en bra skola

G. Arbete

I detta avsnitt ställdes några frågor om arbete. Arbetsmarknaden har de senaste åren förändrats och detta har i hög grad påverkat unga.¹ Under 2020 medförde corona-pandemin att andelen arbetslösa tillfälligt ökade bland unga, för att under de senaste åren minska igen. Även om arbetsmarknaden har haft en stark återhämtning finns tecken på att den kommer bli svagare igen och arbetslösheten bland unga förväntas öka under de kommande åren.² Andelen arbetslösa ungdomar har även ökat under 2024 års fjärde kvartal.³

Etableringsåldern på arbetsmarknaden har dessutom ökat under de senaste årtiondena. Likaså har kraven på kompetens och utbildning ökat kraftigt, och den viktigaste faktorn för att unga senare ska få ett arbete är fullföljd gymnasieutbildning. Enligt Folkhälsomyndigheten är en ökad medvetenhet bland unga om dessa krav och svårigheter något som bidrar till oro över framtiden, och som också påverkar ungas hälsa.⁴

I en rapport från Fryshuset framkommer det även att många ungdomar saknar information om arbetsmarknaden. Rapporten visar att unga vill ha en tydligare bild av hur arbetslivet fungerar, vilka arbetsuppgifter olika yrken har och vad som krävs för att komma dit.⁵

”Fler jobbmöjligheter inom olika områden. För att nå en bredare målgrupp och fler ungdomar.”

Workshop elevrådsutbildning 2024

1 MUCF 2023: Ung idag 2023

2 MUCF 2023: Ung idag 2023

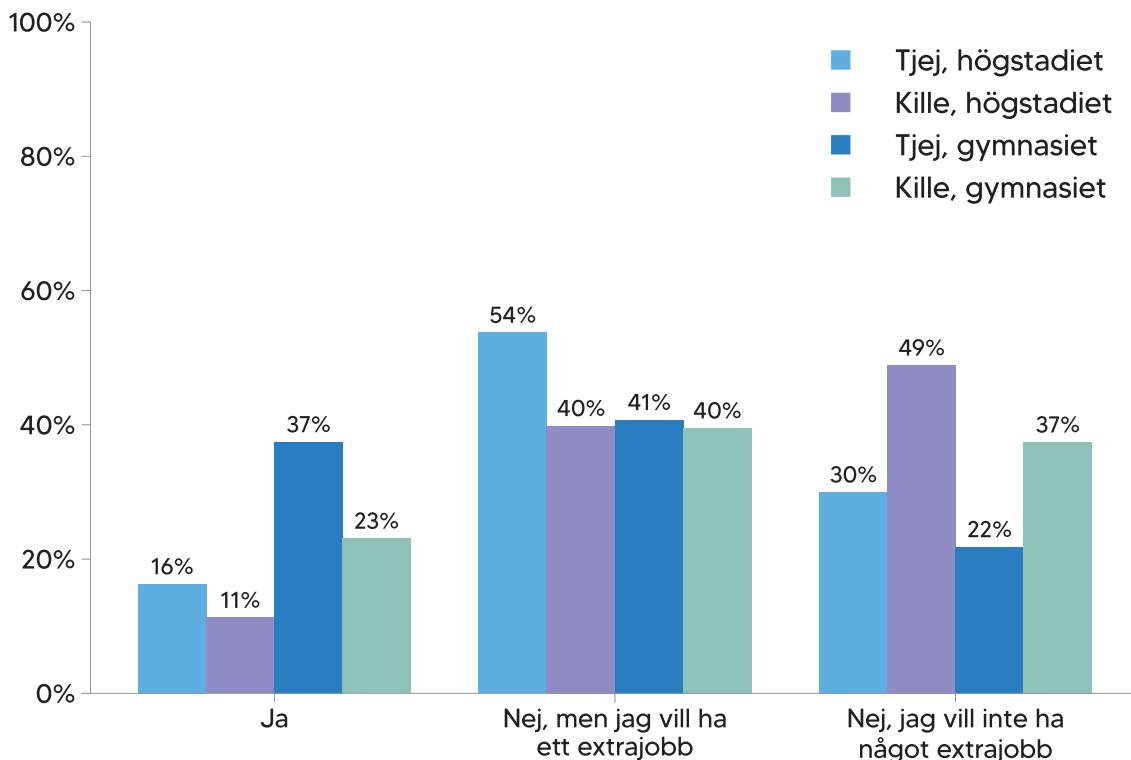
3 Arbetsförmedlingen 2024: Arbetsmarknadsläget i Sveriges län

4 Folkhälsomyndigheten 2018: Varför har den psykiska ohälsan ökat bland barn och unga i Sverige?

5 Fryshuset 2022: Ungas framtid på arbetsmarkanden

14 % av högstadieungdomarna och 30 % av gymnasieungdomarna har ett extrajobb. Tjejer i högstadiet svarar i högst grad att de skulle vilja ha ett extrajobb, medan tjejer i gymnasiet är de som högst grad redan har ett extrajobb. Vid en jämförelse med regionsnittet framgår det att andelen unga med extrajobb i Mora är på ungefär samma nivåer. Sedan år 2018 är andelen stabil över tid. Andelen gymnasieungdomar med extrajobb är dock på en högre nivå än år 2015.

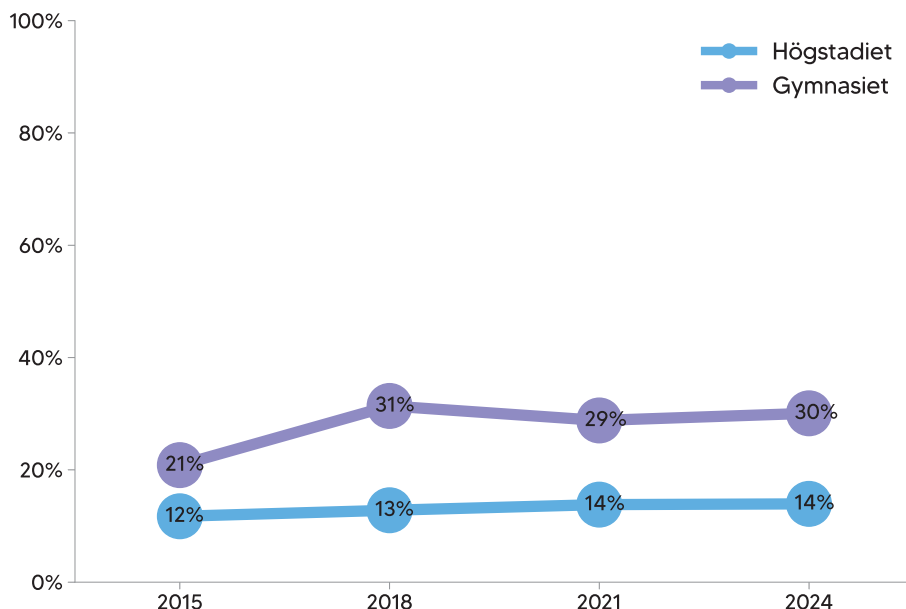
G1. Har du något extrajobb just nu?

G1a. Andel med extrajobb just nu: Jämförelse med Dalarna 2024

Mora kommun högstadiet	Dalarna 2024 högstadiet	Mora kommun gymnasiet	Dalarna 2024 gymnasiet
14%	12%	30%	29%

G1b. Andel med extrajobb just nu: Jämförelse över tid

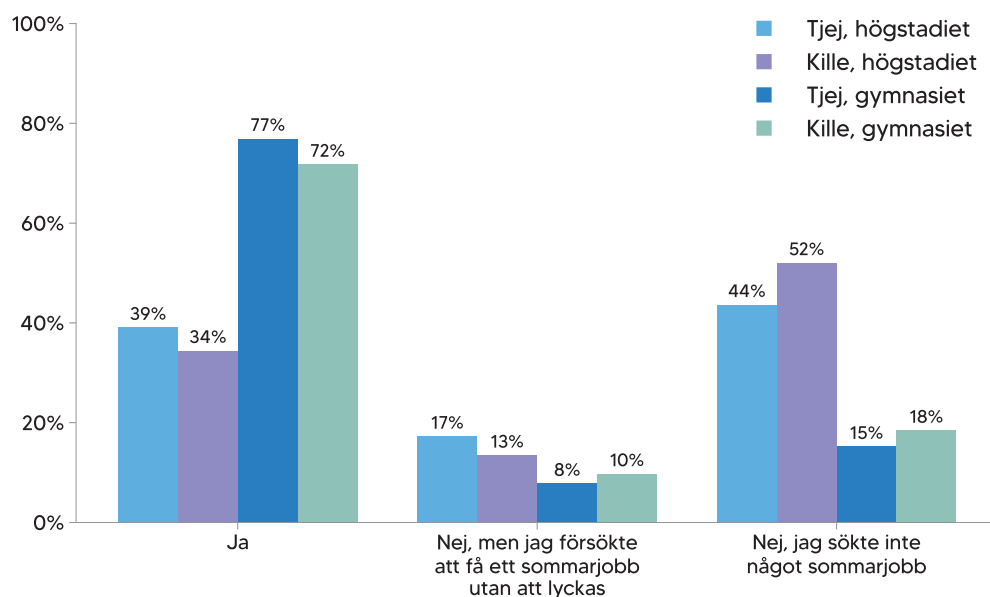

Andelen högstadieungdomar som har haft ett sommarjobb den senaste sommaren är 37%, vilket är högre än regionsnittet och en högre nivå än år 2021.

Andelen gymnasieungdomar som hade ett sommarjobb i somras, 74 %, är klart högre än för högstadieungdomarna, men mer likt regionsnittet och något lägre än år 2021.

De flesta högstadieungdomarna fick sitt sommarjobb genom någon i den egna familjen eller genom kommunen, se diagram G2c på följande sida. De flesta gymnasieungdomarna fick sitt jobb genom att själva kontakta arbetsplatsen.

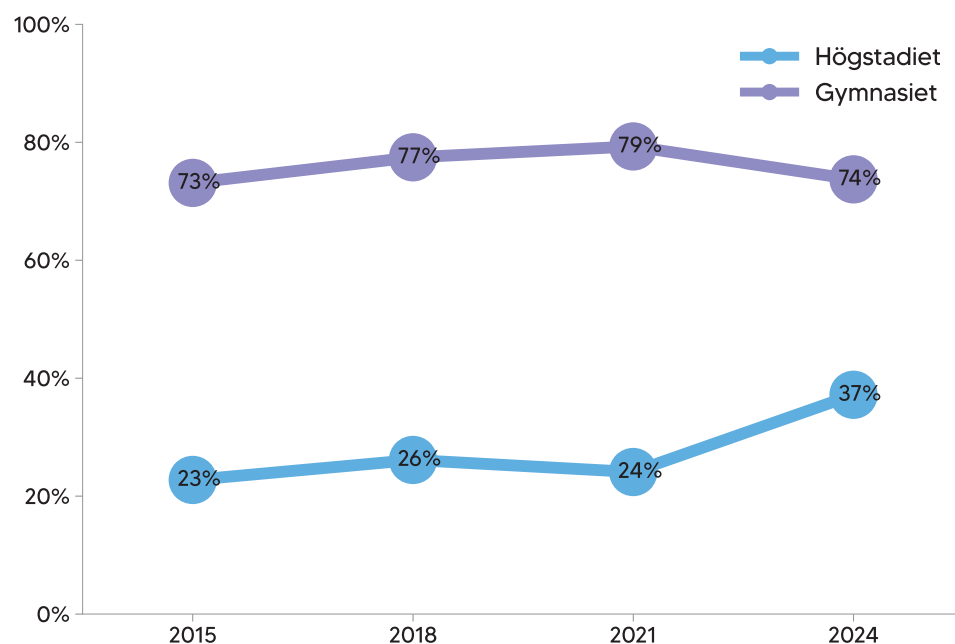
G2. Hade du ett sommarjobb i somras?

G2a. Andel med sommarjobb den senaste sommaren: Jämförelse med Dalarna 2024

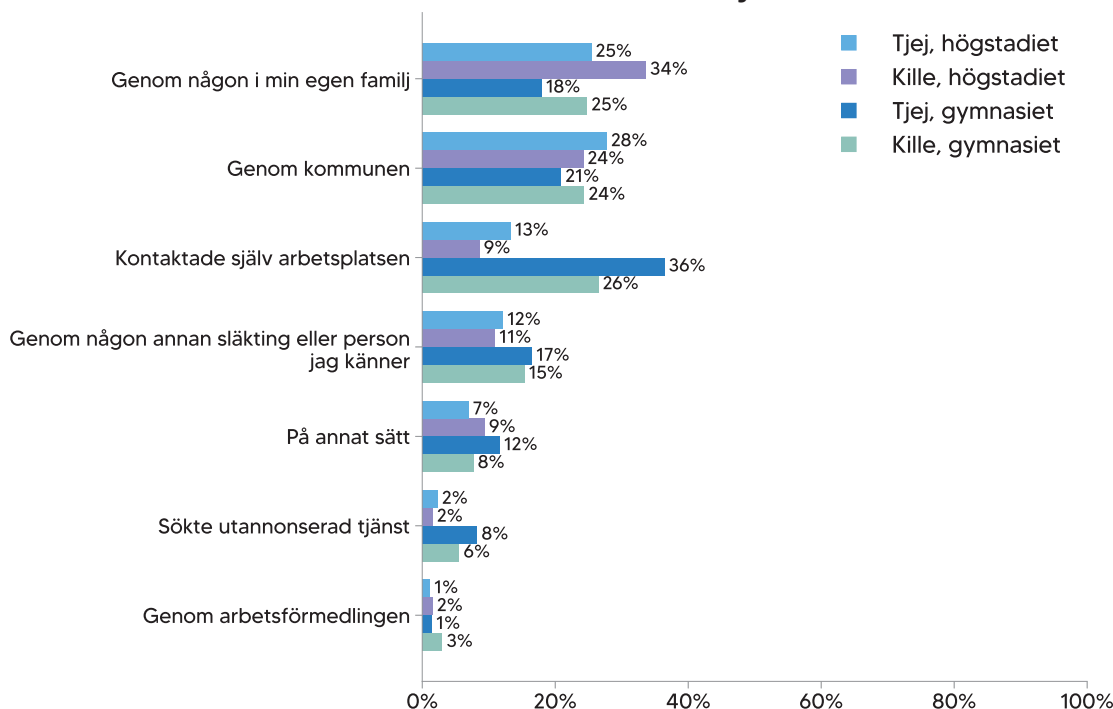
Mora kommun högstadiet	Dalarna 2024 högstadiet	Mora kommun gymnasiet	Dalarna 2024 gymnasiet
37%	28%	74%	71%

G2b. Andel med sommarjobb den senaste sommaren: Jämförelse över tid

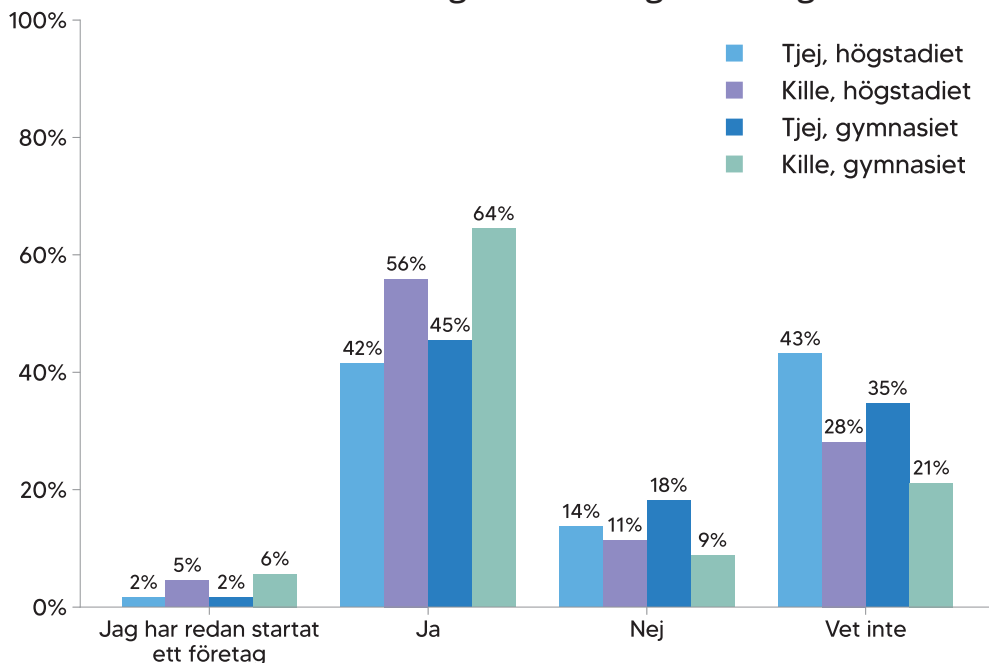
G2c. Hur fick du ditt sommarjobb?

Besvarades endast av de som hade ett sommarjobb i somras

Ungdomarna fick även svara på en fråga om deras inställning till att starta eget företag. 47 % av högstadieungdomarna och 55 % av gymnasieungdomarna svarar att de skulle kunna tänka sig att starta eget i framtiden. Gymnasiekillarna är mest positiva till att starta eget, medan högstadietjejerna är minst positiva.

G3. Skulle du kunna tänka dig att starta eget företag i framtiden?

G3a. Skulle du kunna tänka dig att starta eget företag i framtiden? Andel "Ja" jämförelse med Dalarna 2024

Mora kommun högstadiet	Dalarna 2024 högstadiet	Mora kommun gymnasiet	Dalarna 2024 gymnasiet
47%	49%	55%	52%

*“Fler linjer/utbildningar så vi inte
“förlorar” studenter till andra
städer utan håller kvar och får
fler”*

Workshop elevrådsutbildning 2024

H. Framtid

I det sista avsnittet i Lupp-enkäten ställs frågor om hur ungdomarna ser på framtiden, vad de vill göra och huruvida de planerar att flytta från kommunen.

Som tidigare nämnts i avsnittet om arbete så kan en ökad medvetenhet bland unga om krav och svårigheter på arbetsmarknaden bidra till oro över framtiden.¹ I en rapport från MUCF lyfts några ytterligare förklaringar till att unga oroar sig över framtiden: att inte klara av studier, jobb eller sin egen försörjning i framtiden. Klimatet, det politiska läget, samhällskriser och ett hårt tonläge i samhällsdebatten är ytterligare förklaringar till varför unga oroar sig över framtiden.²

Liknande förklaringar tas bland annat upp i Bris årsrapport 2023, där pågående krig, klimatförändringar och den ekonomiska utvecklingen konstateras påverka ungas mående och framtidstro.³ I en annan rapport från Bris konstateras även bland annat att relationer, existentiella frågor och identitet kan skapa oro för framtiden bland unga. Även oro över att hitta en bostad lyfts som en sak som kan bidra till att unga oroar sig för framtiden.⁴

1 Folkhälsomyndigheten 2018: Varför har den psykiska ohälsan ökat bland barn och unga i Sverige?

2 MUCF 2023: Att inte bara överleva, utan att faktiskt också leva - En kartläggning om ungas psykiska hälsa

3 Bris 2023: Osäkra tider - Barnets rättigheter i en föränderlig värld

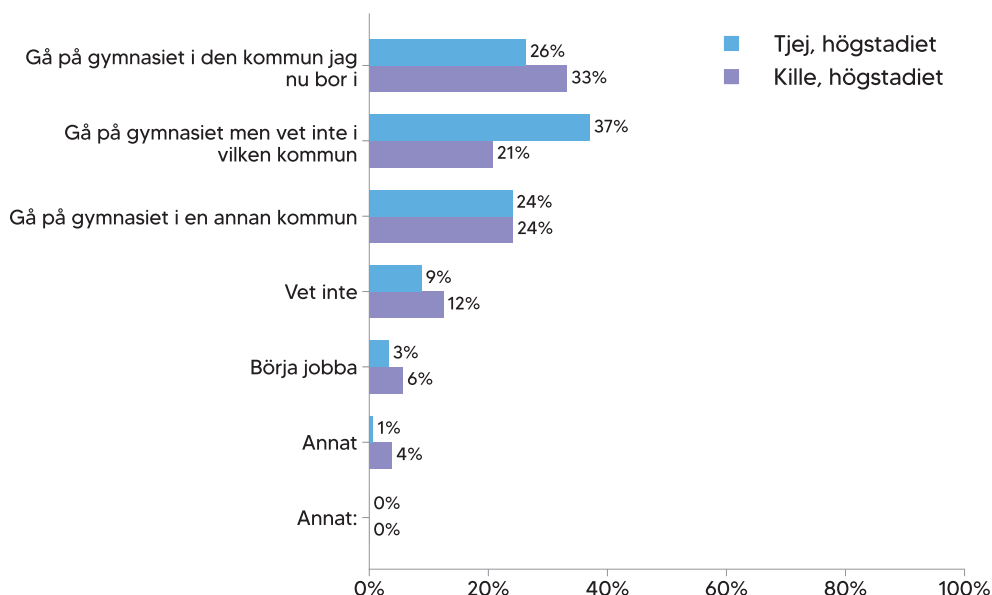
4 Bris 2020: Hållbara liv: Om barnets rättigheter, barns uppväxtvillkor och samhällets ansvar

Vad unga i högstadiet vill och tror de kommer göra

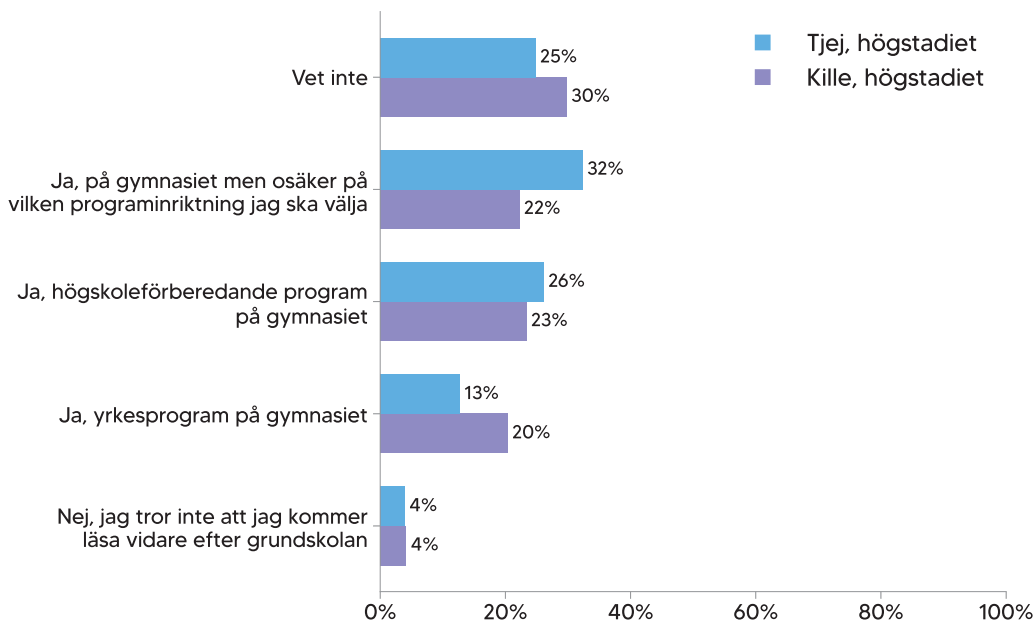
En stor majoritet av ungdomarna i högstadiet skulle helst gå en gymnasieutbildning efter grundskolan. De flesta tjejerna vet inte i vilken kommun, medan killar i högst grad vill gå i kommunen de bor i. En liten andel, 3-6 %, vill helst börja jobba.

Som det framgår i diagram H1b svarar majoriteten av högstadieungdomarna att de kommer läsa vidare på gymnasiet, direkt eller senare. De flesta tjejer är osäkra på vilken programinriktning, medan killarna svarar mer varierat. 25-30 % av ungdomarna vet inte om de kommer läsa vidare efter grundskolan.

H1a. Vad skulle du helst vilja göra direkt efter grundskolan?

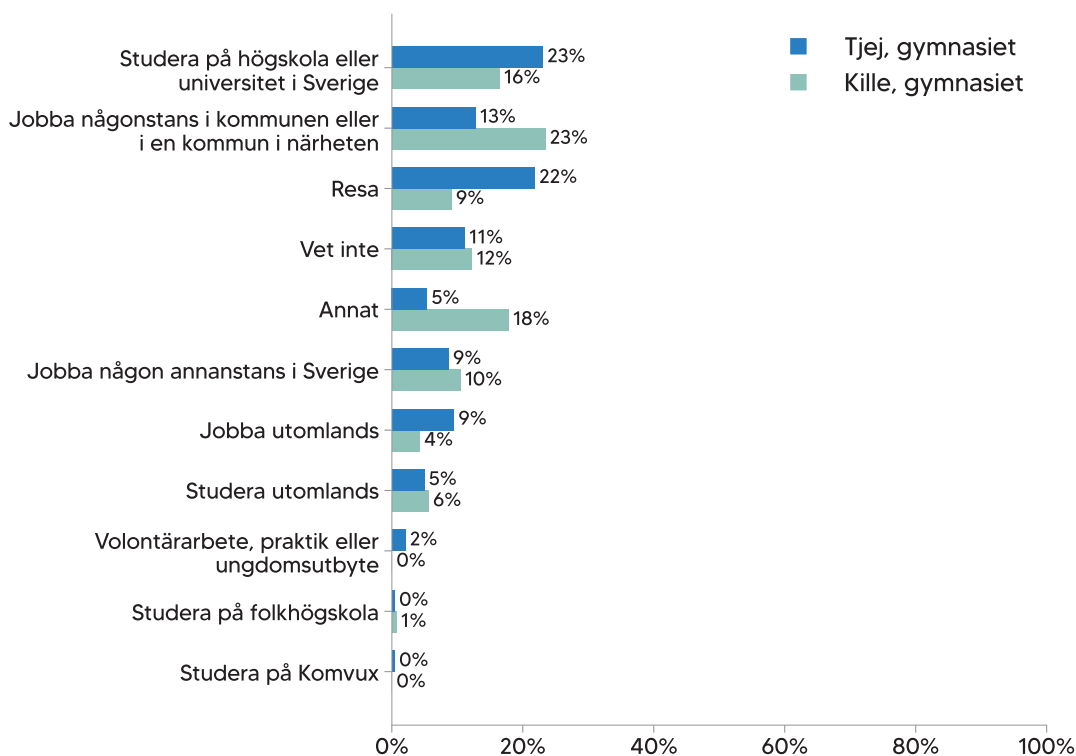
H1b. Tror du att du kommer läsa vidare efter grundskolan (direkt eller senare)?

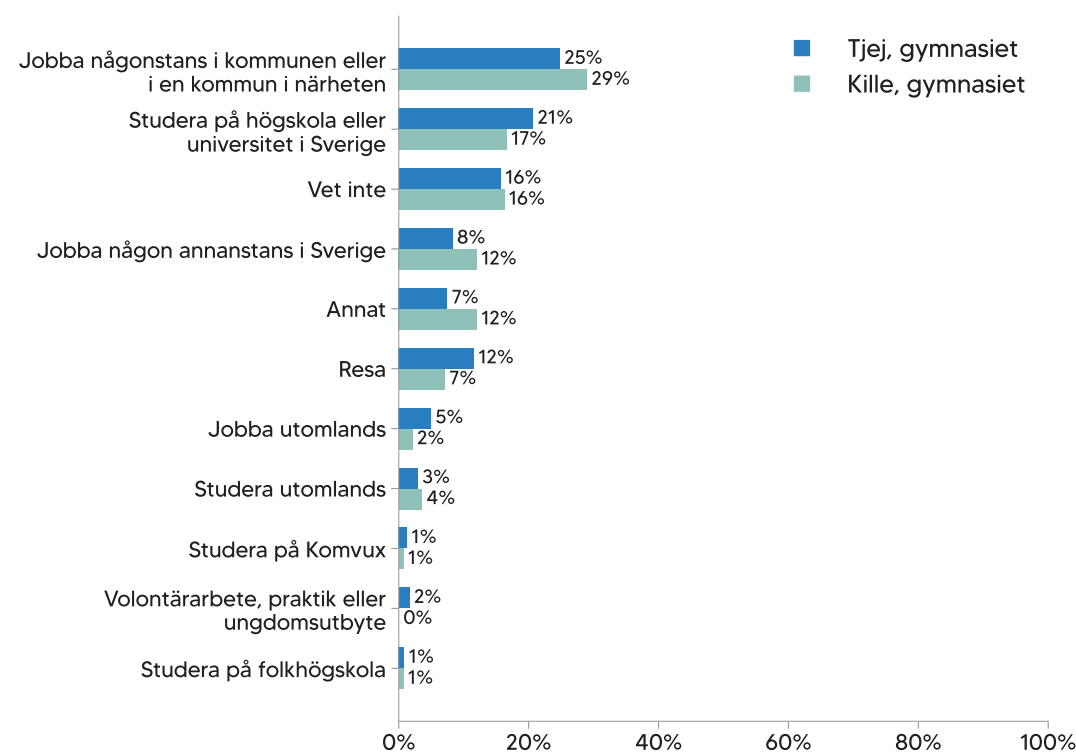
Vad unga i gymnasiet vill och tror de kommer göra

Störst andel av tjejerna, 23 %, svarar att de helst vill studera på högskola eller universitet i Sverige direkt efter gymnasiet, och en liknande andel vill helst resa. Bland killarna svarar störst andel, 23 %, att de helst vill jobba någonstans i kommunen eller i en kommun i närheten. När det kommer till vad ungdomarna tror de kommer göra direkt efter gymnasiet svarar störst andel av både killarna och tjejerna att de kommer jobba någonstans i kommunen eller i närheten.

H1c. Vad skulle du helst vilja göra direkt efter gymnasiet?

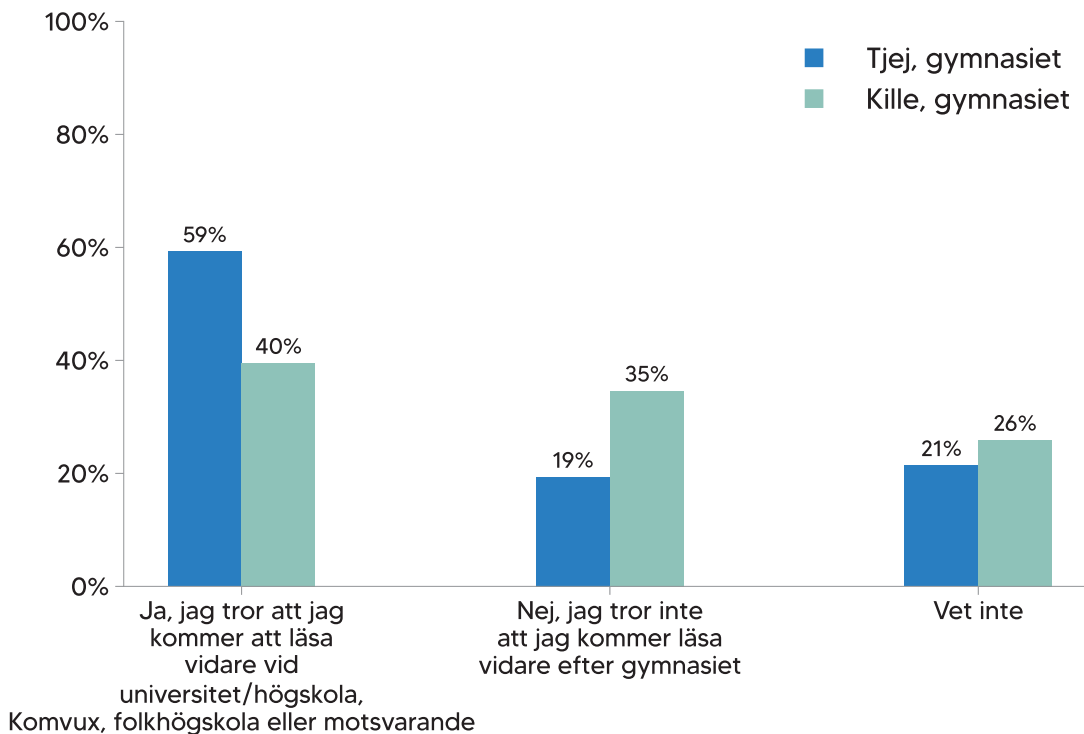

H1d. Vad tror du att du kommer göra direkt efter gymnasiet?

59 % av gymnasietjejerna och 40 % av gymnasiekillarna tror att de kommer läsa vidare efter gymnasiet, direkt eller senare. Andelen totalt sett är på en liknande nivå som regionsnittet. Över tid har andelen tjejer och killar som vill läsa vidare minskat, se diagram H2b.

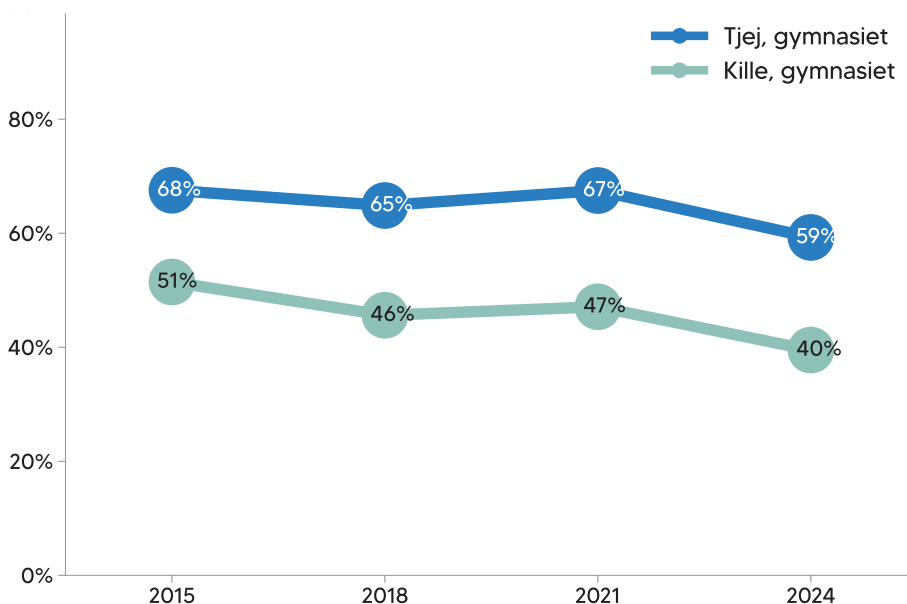
H2. Tror du att du kommer läsa vidare efter gymnasiet, direkt eller senare?

H2a. Tror du att du kommer läsa vidare? Jämförelse med Dalarna 2024

	Mora kommun gymnasiet	Dalarna 2024 gymnasiet
Ja	48%	52%
Nej	28%	26%
Vet inte	24%	22%

H2b. Tror du att du kommer läsa vidare? Jämförelse över tid

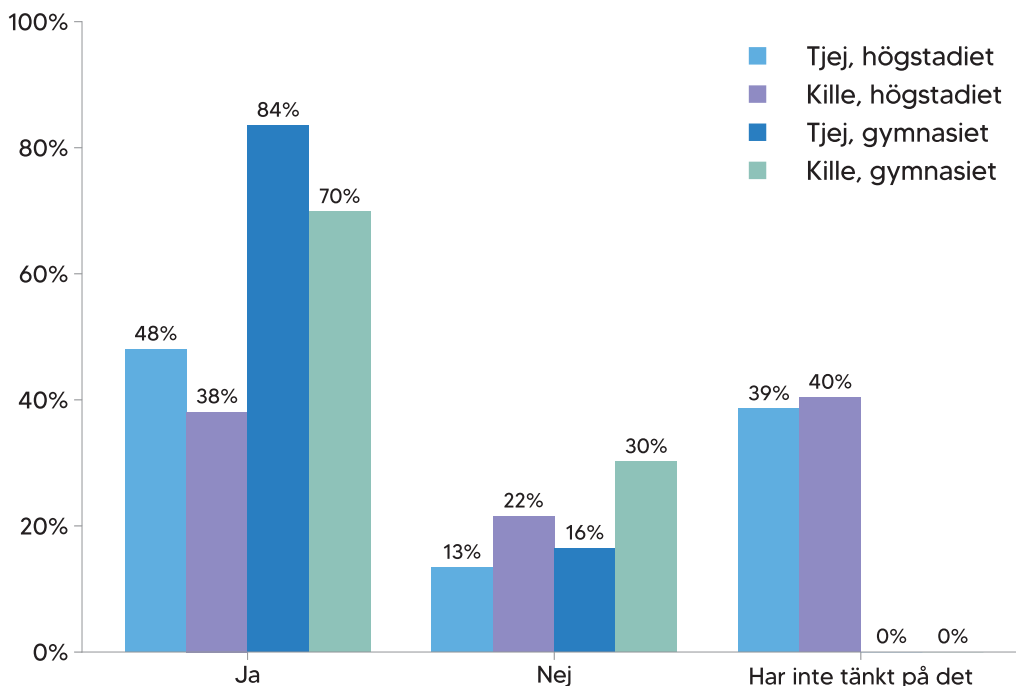

Flytta eller stanna i kommunen

Andelen som tror att de kommer att flytta från Mora är högst bland gymnasieungdomarna, 76 % totalt. Gymnasietjejerna tror att de kommer flytta i högre grad än gymnasiekillarna. Bland högstadieungdomarna tror 43 % att de kommer att flytta, och även i högstadiet tror tjejerna i högre grad än killarna att de kommer flytta. Andelen som tror att de kommer flytta bland ungdomarna i Mora är på ungefär samma nivå som i i resten av länet, se tabell H3a.

De som svarade att de tror att de kommer flytta fick svara på en följdfråga om varför, se diagram H4 på följande sida. Många tror att de kommer flytta på grund av arbete eller fortsatta studier. Tjejerna tror att de kommer flytta på grund av fortsatta studier i högre grad än killarna, medan killarna i högre grad tror att de kommer flytta på grund av arbete. Killarna tror även i högre grad än tjejerna att de kommer flytta på grund av sina fritidsintressen.

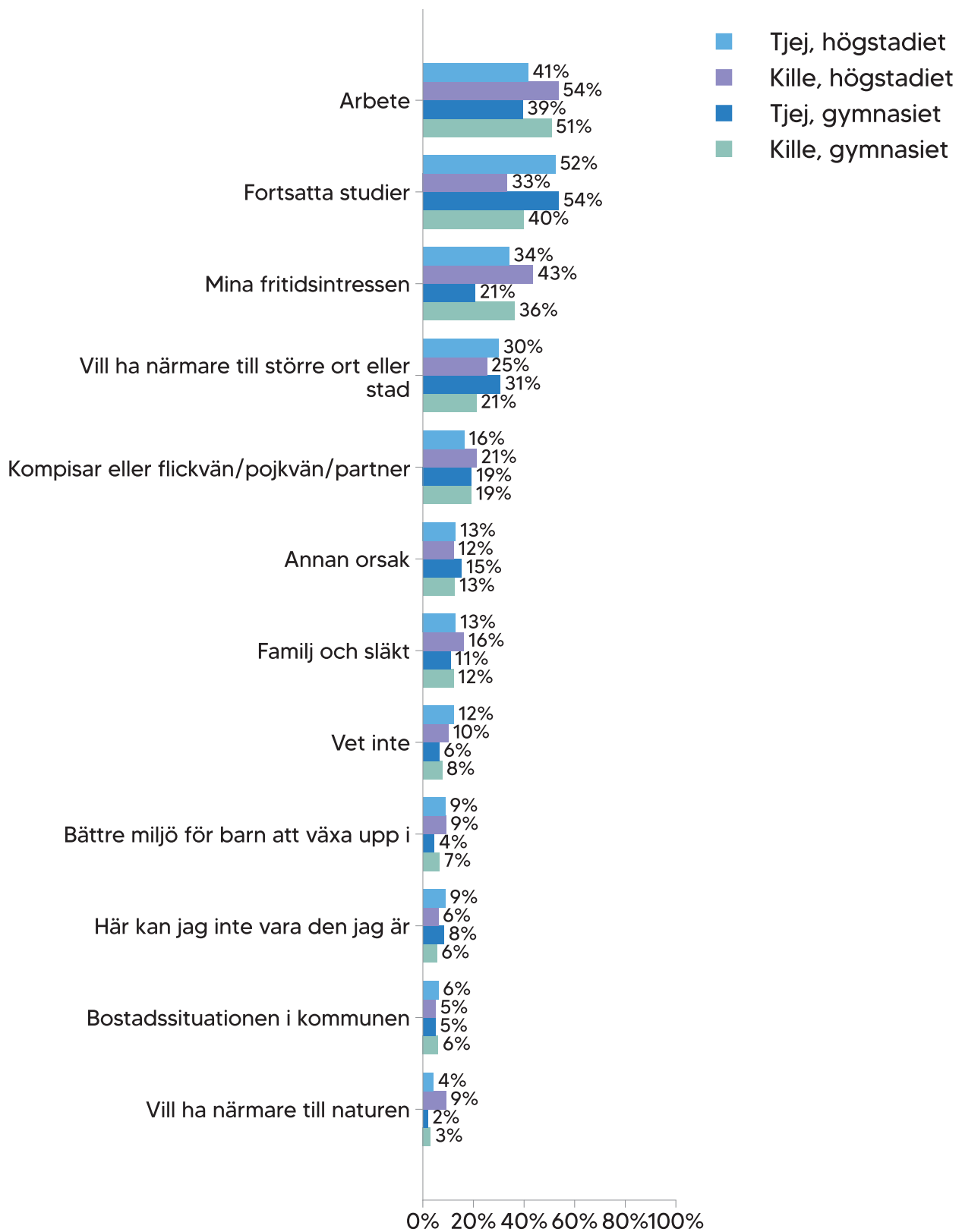
H3. Tror du att du kommer att flytta från kommunen där du bor?

H3a. Andelen som tror de kommer flytta: Jämförelse med Dalarna 2024

Mora kommun högstadiet	Dalarna 2024 högstadiet	Mora kommun gymnasiet	Dalarna 2024 gymnasiet
43%	44%	76%	74%

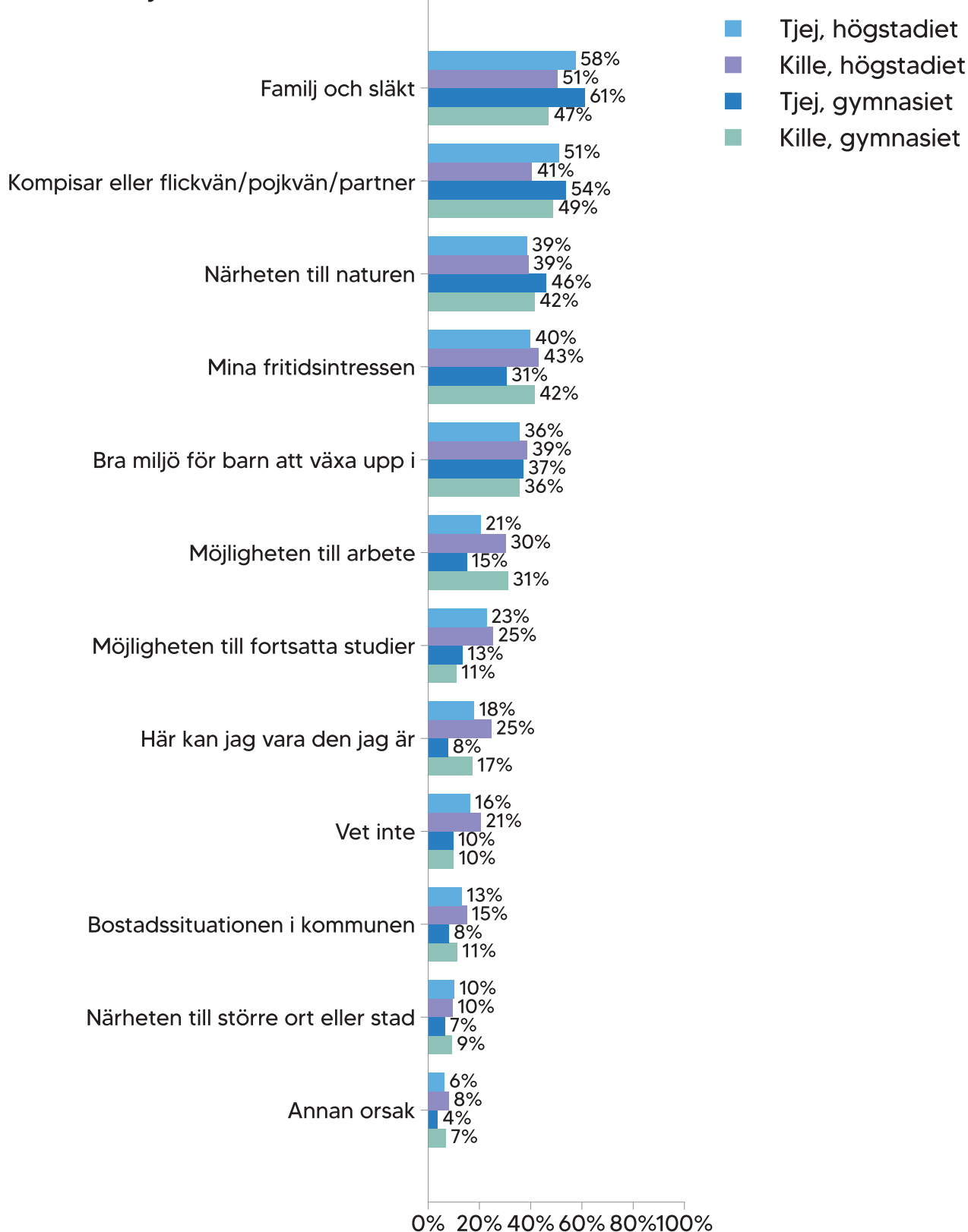
H4. Av vilken anledning tror du att du kommer flytta från kommunen?
 Besvarades endast av de som tror de kommer flytta

Det bästa med kommunen

I Lupp-enkäten ställdes en fråga om vad som är det bästa med att bo i Mora. Familj och släkt samt kompisar och partner är det som störst andel anger. En relativt hög andel, 39-46 %, svarar att närheten till naturen är det bästa, och 31-42 % svarar fritidsintressen. Gymnasietjejerna uppger dock i lägre grad än övriga grupper att deras fritidsintressen är det bästa.

H5. När du tänker på hur det är att bo i din kommun, markera det eller de alternativ som du tycker är det bästa med att bo i din kommun?

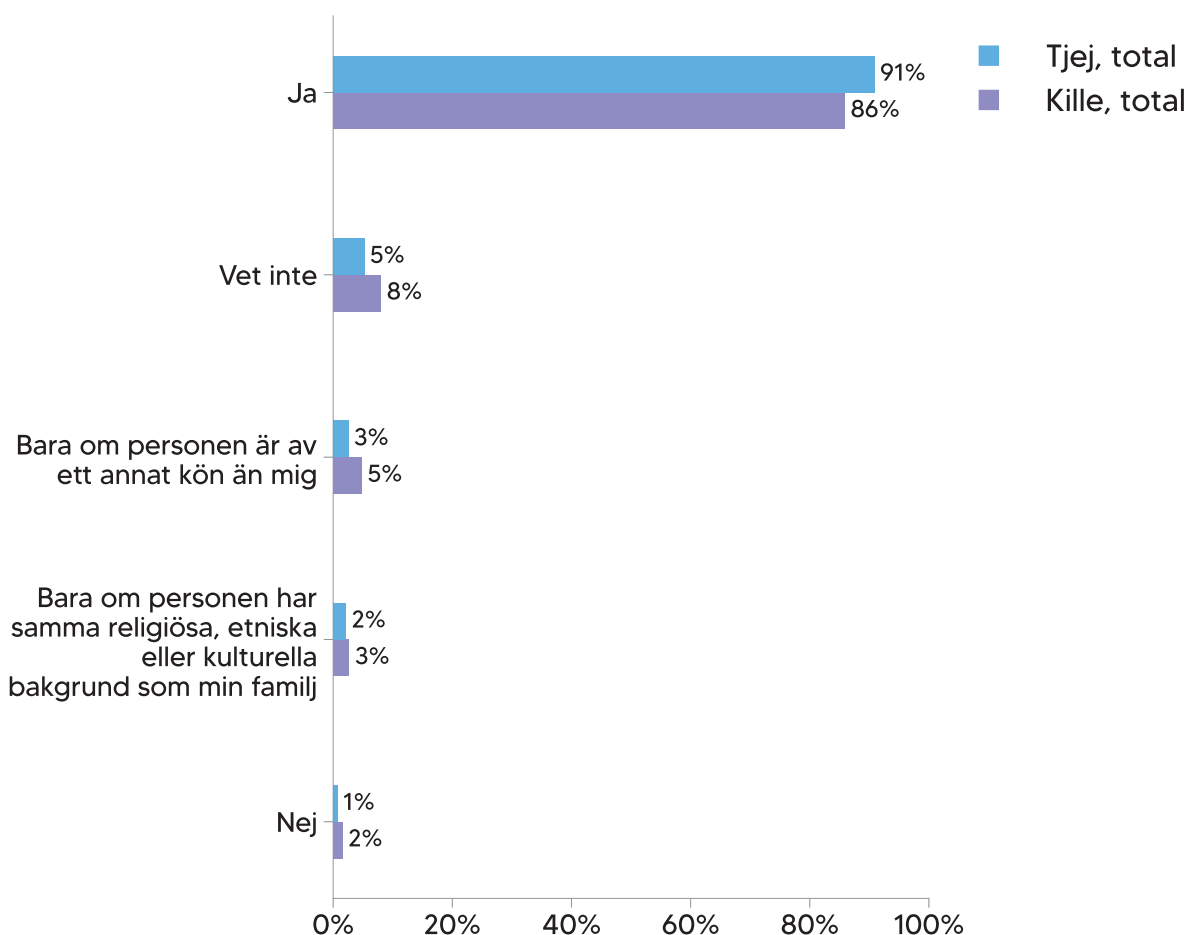

Att få gifta sig med vem man vill

I enkäten ställdes även en fråga om huruvida ungdomarna får gifta sig med vem de vill. 91 % av tjejerna och 86 % av killarna svarar att de får det.

2-3 % av ungdomarna svarar att de får gifta sig med vem de vill om personen har samma religiösa, etniska eller kulturella bakgrund som deras familj, och 3-5 % får det om personen är av ett annat kön än de själva. 8 % av killarna och 5 % av tjejerna vet inte om det får gifta sig med vem de vill, och 2 % av killarna och 1 % av tjejerna uppger att de inte får göra det.

H6. Får du gifta dig med vem du vill?

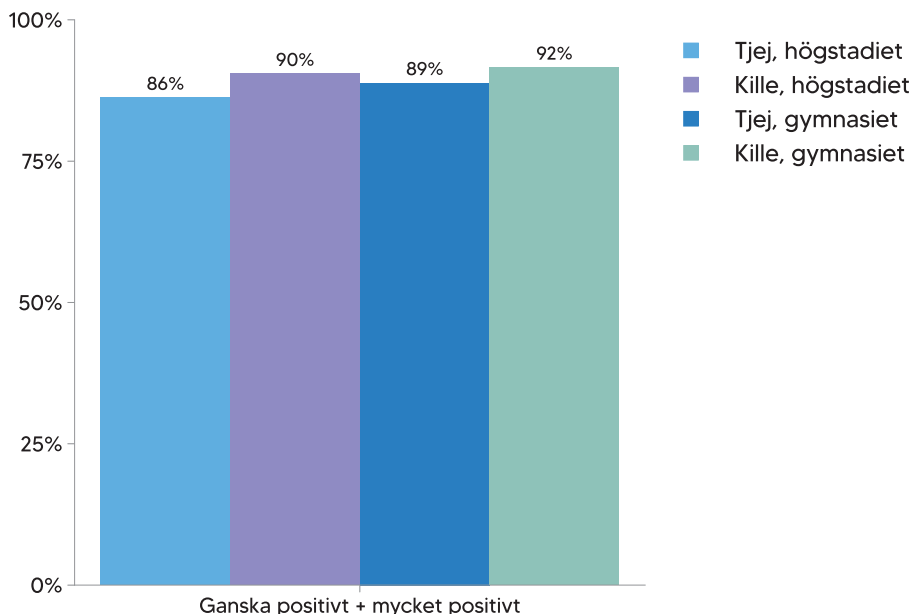

Framtid

Som framgår i diagram H7 svarar en stor andel, totalt 88 % av högstadieungdomarna och 89 % av gymnasieungdomarna, att de ser mycket eller ganska positivt på framtiden. Högstadietjejeerna ser minst positivt på framtiden, och gymnasiekillarna ser mest positivt på framtiden. Resultatet ligger på en liknande nivå som regionsnittet. Andelen med en positiv framtidssyn är relativt stabil sedan år 2018, men har minskat något sedan år 2015. Minskningen gäller främst tjejer.

H7. Hur ser du på framtiden?

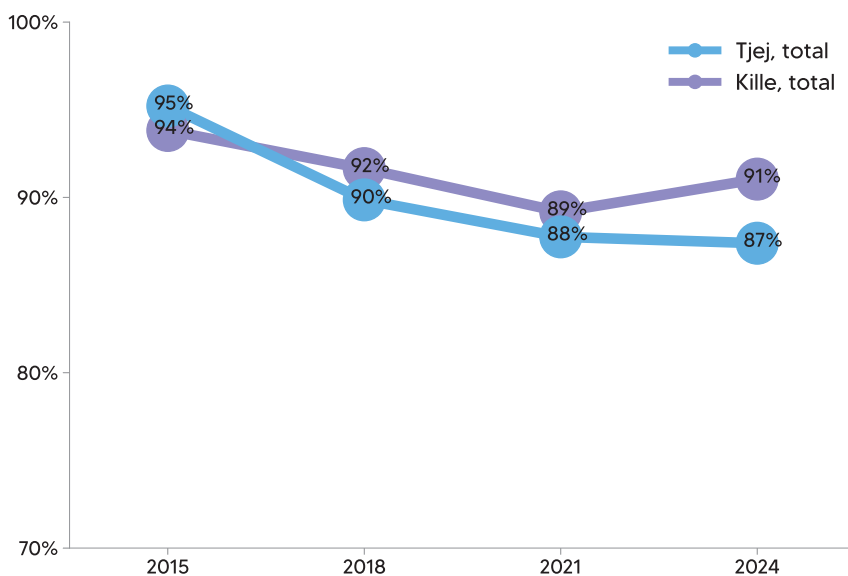
Andel som svarat ganska positivt och mycket positivt

H7a. Hur ser du på framtiden? Jämförelse med Dalarna 2024

	Mora kommun högstadiet	Dalarna 2024 högstadiet	Mora kommun gymnasiet	Dalarna 2024 gymnasiet
Ganska + mycket positivt	88%	88%	89%	87%

H7b. Hur ser du på framtiden? Andel ganska + mycket positivt. Jämförelse över tid

Vad kan få fler unga att bo kvar i, flytta hem till eller flytta till Mora?

Ungas förutsättningar att leva, studera och arbeta i Mora är viktigt. Detta är ett avslutande fördjupningsområde som syftar till att ge större insikt i vad som skulle kunna få fler unga att bo kvar i, flytta hem till eller flytta till Mora. Utifrån resultatet i Lupp-rapporten, unga kommunutvecklars arbete samt workshops som genomförts med unga i Mora under hösten 2024 och hösten 2022, har några utvalda frågor och områden valts ut som rekommendationer för kommunen att arbeta vidare med för att göra Mora mer attraktivt för unga. Eftersom Lupp-enkäten inte svarar på varför det ser ut som det gör, är det också viktigt att Mora kommun har en fortsatt dialog med unga om resultatet. Detta är ofta viktigt för att genomföra rätt åtgärder.

Utbildning

I avsnittet om framtiden framgick det att knappt hälften av gymnasieungdomarna, 48 %, tror att de kommer att läsa vidare efter gymnasiet, medan 28 % inte tror att de kommer att göra det. Dock syns även en tydlig könsskillnad, då fler tjejer tror att de kommer att läsa vidare. Samtidigt tror tjejer i högre grad än killar att de kommer flytta från Mora kommun. Fortsatta studier är det främsta skälet till att tjejerna i Mora tror att de kommer flytta från kommunen. Möjligheterna till och utbudet av vidareutbildning kan således vara en viktig faktor när det kommer till ungas val av att bo kvar i, flytta hem till eller flytta till Mora. Även i de workshops som genomförts i Mora under hösten 2024 framkommer det att möjligheterna till eftergymnasial utbildning är en viktig faktor. Bland annat föreslår ungdomarna att det borde öppna fler högskolor, universitet eller folkhögskolor med ett större utbud av ämnen och inriktningar.

Av högstadieungdomarna uppger en stor majoritet att de tror de kommer läsa vidare på gymnasiet. De flesta tjejer är osäkra på vilken programinriktning, medan killarna svarar mer varierat. 25-30 % av ungdomarna vet inte om de kommer läsa vidare. I de workshops som genomförts framgår det att utbudet av olika gymnasieprogram är en viktig fråga för ungdomarna. Fler linjer och utbildningar på gymnasiet i Mora är förslag som lyfts av ungdomarna för att få fler unga att stanna kvar i Mora. Möjligheten till distansutbildning är ett ytterligare förslag som lyfts. Fler utbildningsplatser och att fler unga ges möjlighet att komma in på de program de önskar lyfts också som viktiga faktorer för att få unga att stanna kvar i Mora under sin gymnasietid.

I rapporten "Platsens betydelse" konstaterar MUCF att tjejer tenderar att flytta från landsbygdskommuner i högre utsträckning än killar, och ett möjligt skäl till detta är fortsatta studier. I samma rapport konstateras att unga som saknar en gymnasieskola inom pendlingsavstånd, eller endast har tillgång till ett begränsat antal gymnasieprogram, kan behöva flytta för att gå i gymnasiet.¹ Att arbeta vidare med frågor som rör utbudet av gymnasieprogram och utbildningsplatser kan därmed vara viktigt i kommunens fortsatta arbete. Att ge ungdomar större kunskap om vilka möjligheter som finns utifrån deras önskan för framtiden och möjligheter på arbetsmarknaden är också en viktig faktor som lyfts i MUCF:s rapport för att göra landsbygdskommuner mer attraktiva för unga.²

¹ MUCF 2024: Fokus 24: Platsens betydelse - Unga på landsbygd

² MUCF 2024: Fokus 24: Platsens betydelse - Unga på landsbygd

Arbete

När det kommer till arbete framgår att det att 14 % av högstadieungdomarna och 30 % av gymnasieungdomarna har ett extrajobb just nu. 37 % av gymnasieungdomarna och 74 % av högstadieungdomarna hade ett sommarjobb den senaste sommaren. Andelen högstadieungdomar som hade ett sommarjobb har ökat tydligt sedan år 2021, samtidigt som 8-10 % av gymnasieungdomarna uppger att de sökte ett sommarjobb utan att lyckas. Det är även 40-41 % av gymnasieungdomarna som skulle vilja ha ett extrajobb. Arbete är dessutom det främsta skälet till att killarna i Mora tror att de kommer flytta från kommunen. Möjligheten till arbete är också något som lyfts av ungdomarna i de workshops som genomfördes under hösten 2024. Bland de förslag som rör arbete lyfter ungdomarna bland annat att fler jobbmöjligheter generellt, men också fler jobbmöjligheter för unga, skulle göra kommunen mer attraktiv för unga.

MUCF konstaterar i rapporten "Platsens betydelse" att sysselsättningsgraden bland unga på landsbygden är högre än i andra områden, men att en studie av unga i landsbygder visar att arbetsmarknaden är könssegregerad, vilket i sin tur begränsar ungas upplevelse av vilka valmöjligheter de har. Bland killarna är det mer spridning mellan många olika branscher, medan tjejerna är mer koncentrerade på ett fåtal branscher. Ungas upplevelse av sina valmöjligheter kan öka genom riktat arbete för att motverka könssegregering av gymnasieprogram och yrken och att uppmuntra unga att se hela arbetsmarknaden. Även om könssegregationen på arbetsmarknaden förekommer både i städer och landsbygder kan det vara extra viktigt att motverka den på landsbygder, där framförallt många tjejer flyttar från hemorten, och de som stannar är koncentrerade på relativt få branscher.³

Det framgick vidare i avsnittet att en majoritet av ungdomarna, främst killarna, skulle kunna tänka sig att starta eget i framtiden. Att skapa förutsättningar och uppmuntra folk att starta "nya" och unika företag och affärer lyfts också av ungdomarna i de workshops som genomförts vara viktigt för att få unga att bo kvar i, flytta hem till eller flytta till Mora.

Bostad

I Lupp-enkäten ställs inga specifika frågor om hur unga upplever bostadssituationen i kommunen, men det finns ett antal frågor i avsnittet "Framtid" som berör bostäder. På frågan om vad som är det bästa med att bo i kommunen svarar endast 8-15 % att bostadssituationen är det bästa med att bo i Mora. På frågan om varför ungdomarna vill flytta väger dock andra skäl än bostadssituationen tyngre, och endast en liten andel om 5-6 % uppger att de tror de kommer flytta på grund av bostadssituationen.

Trots att andra skäl till att flytta väger tyngre är det utifrån de workshops som genomförts tydligt att frågan om bostadssituationen är viktig för unga i Mora. Fler och billigare bostäder är framför allt det som ungdomarna lyfter vara viktigt för att få fler unga att bo kvar i, flytta hem till eller flytta till Mora.

³ MUCF 2024: Fokus 24: Platsens betydelse - Unga på landsbygd

Fritid

I avsnittet om ungas fritid framgick det bland annat att majoriteten av ungdomarna i Mora är nöjda med sin fritid. Samtidigt är killar mer nöjda än vad tjejer är, både med sin fritid samt utbudet och fritidsaktiviteter. Det kan därför vara viktigt att kommunen arbetar vidare med frågor som rör ungas fritid och tillgång till fritidsaktiviteter. Fritidsintressen är dessutom ett av de främsta skälen till att unga tror de kommer flytta från Mora.

Det framgår även av de workshops som genomförts med elevråden under hösten 2024 att tillgången till en meningsfull fritid är viktigt för att få unga att trivas i kommunen. Av de förslag som lyfts av ungdomarna för att förbättra fritidssituationen i kommunen finns bland annat fler idrottshallar, ett aktivitetscenter för tonåringar och unga vuxna och ett större utbud av aktiviteter inom sport och kultur. Även mer pengar till idrotten och andra fritidsaktiviteter är ett förslag som lyfts. Mötesplatser/fler ställen där ungdomar kan träffas lyfts också vara viktigt för att få fler ungdomar att bo kvar i, flytta hem till eller flytta till Mora.

Även MUCF konstaterar i rapporten "Platsens betydelse" att det är viktigt att se över, följa upp och utveckla utjämnande system när det gäller tillgången till fritidsaktiviteter och kulturaktiviteter för att göra landsbygdskommuner mer attraktiva för unga att bo i, stanna i och återvända till.⁴ Fritidsaktiviteter tillsammans med andra jämnåriga kan dessutom innebära en betydelsefull gemenskap för många barn och unga.⁵ Att prioritera frågor om ungas tillgång till fritidsaktiviteter kan därmed vara viktigt i Moras kommande arbete för att få fler unga att bo kvar i, flytta hem till eller flytta till Mora.

Transport

När det kommer till kollektivtrafiken svarar runt hälften av ungdomarna i Mora, 49-59 %, att kollektivtrafiken passar deras behov av att ta sig till och från skolan. Andelen som tycker att det passar deras behov av att ta sig till och från andra platser, som fritidsaktiviteter, vänner och längre resor, är lägre. Utifrån de workshops som genomförts med unga framkommer det att fler bussar, mer tågtrafik och fler avgångar är viktiga faktorer för att få fler unga att bo kvar i, flytta hem till eller flytta till Mora. Gratis busskort för unga är ett ytterligare förslag som lyfts.

Även MUCF konstaterar i rapporten "Platsens betydelse" att det är viktigt att se över, följa upp och utveckla utjämnande system när det gäller tillgången till kollektivtrafik för att göra landsbygdskommuner mer attraktiva för unga att bo i, stanna i och återvända till. Brist på kollektivtrafik kan istället göra det svårt att ha ett fungerande vardagsliv och en aktiv fritid, och göra så att unga tvingas avstå från aktiviteter.⁶ Att prioritera frågor rörande kollektivtrafiken kan därmed vara viktigt i Mora kommuns kommande arbete för att få fler unga att bo kvar i, flytta hem till eller flytta till Mora.

Trygghet och trivsel

I avsnittet om trygghet framkom det att ungdomarnas upplevda trygghet på olika platser i Mora generellt är hög. En lägre trygghet syns bland tjejer än bland killar i kollektivtrafiken, och högstadietjejerna känner sig i lägre grad än övriga trygga i skolan.

⁴ MUCF 2024: Fokus 24: Platsens betydelse - Unga på landsbygd

⁵ Bris 2020: "Hållbara liv: Om barnets rättigheter, barns uppväxtvillkor och samhällets ansvar"

⁶ MUCF 2024: Fokus 24: Platsens betydelse - Unga på landsbygd

Det är även en relativt hög andel av högstadietjejerna som har utsatts för mobbning enstaka gånger eller under en längre period under de senaste sex månaderna. Att stoppa mobbning och skapa en större acceptans och uppmaning för fler stilar och klädsel framkommer även av de workshops som genomförts vara viktiga frågor för unga. I övrigt önskar ungdomarna bland annat fler poliser, bättre sjukvård och fler psykologer för en ökad trygghet i kommunen.

I den fördjupade analysen om trygghet framkom det också att frånvaron av utsatthet, relationen till andra och upplevelsen av stöd från omgivningen samvarierar med ungas upplevda trygghet. Att arbeta vidare med frågor för att förhindra mobbning och kränkningar samt fortsätta arbetet med att ge unga tillgång till stöd när de behöver kan därmed vara viktigt i kommunens fortsatta arbete för att bibehålla och förbättra ungas upplevda trygghet på olika platser i kommunen.

Hälsa

I avsnittet om hälsa framkom det att de flesta unga i Mora mår bra, samtidigt som könsskillnaderna när det gäller ungas hälsa är stora. Tjejer har en sämre självskattad hälsa än killar, och har i högre grad psykosomatiska besvär. Det framgick också att en hög andel av ungdomarna, främst tjejerna, tror att deras psykosomatiska besvär beror på skolarbete. I den fördjupade analysen om ungas hälsa framkom det också att nöjdhet i skolan samvarierar med ungas hälsa, och att de unga som mår dåligt i högre utsträckning uppger att de har psykosomatiska besvär på grund av skolarbete. I flertalet tidigare publikationer och nationella undersökningar konstateras att de flesta unga mår bra, samtidigt som den psykiska ohälsan och förekomsten av psykosomatiska besvär bland unga i Sverige ökar. En förklaring som ofta tas upp är ökad skolstress.⁷

Att frågor som rör skolan är starkt sammankopplade med ungas hälsa är också tydligt utifrån kommunutvecklarnas arbete om ungas hälsa 2022 och de workshops som genomfördes med unga samma år. Bland de prioriteringar som lyftes av ungdomarna finns rimliga arbetsuppgifter och att upprätthålla "treprovsregeln". Ungdomarna lyfter också behov och önskemål om en så kallad planeringshjälp för de elever som har problem med att hinna med läxor och skolarbete. De efterfrågar även extra hjälp och stöd till de som behöver och en mer anpassad skolgång med olika former av prov för att visa sina kunskaper.

Att öka vuxnas kunskap om psykisk ohälsa är ett ytterligare förslag som lyfts av unga. Därutöver lyfter de vikten av att ha någonstans att vända sig för att få stöd om de behöver, till exempel genom bättre tillgång till kuratorer och liknande.

I MUCF:s rapport "Platsens betydelse" konstateras också att andelen unga i landsbygdskommuner som rapporterar att de har god tillgång till vård är lägre i landsbygdskommuner än i andra kommuner. Att se över, följa upp och utveckla utjämnande system när det gäller tillgången till vård och annan service lyfts därmed vara en viktig faktor för att göra landsbygdskommuner mer attraktiva för unga.⁸

Att skapa bättre förutsättningar för unga i skolan samt att prioritera tillgången till stöd och vård kan därmed också vara viktigt i arbetet framåt för att få fler unga att bo kvar i, flytta hem till eller flytta till Mora.

7 Folkhälsomyndigheten 2023: Skolbarns hälsovanor i Sverige 2021/2022

8 MUCF 2024: Fokus 24: Platsens betydelse - Unga på landsbygd

Referenslista

- Arbetsförmedlingen 2024: Arbetsmarknadsläget i Sveriges län
- Bris 2020: Hållbara liv: Om barnets rättigheter, barns uppväxtvillkor och samhällets ansvar
- Bris 2023: Osäkra tider - Barnets rättigheter i en föränderlig värld
- Centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning: CAN:s nationella skolundersökning 2024
- Folkhälsomyndigheten 2018: Skolbarns hälsovanor i Sverige 2017-2018
- Folkhälsomyndigheten 2018: Varför har den psykiska ohälsan ökat bland barn och unga i Sverige
- Folkhälsomyndigheten 2023: Folkhälsan i Sverige - Årsrapport 2023
- Folkhälsomyndigheten 2023: Skolbarns hälsovanor i Sverige 2021/2022
- Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd 2022: Ungas organisering och politiska deltagande. En kunskapsöversikt.
- Forskningsrådet för hälsa, arbetsliv och välfärd 2023: Fritidens betydelse för ungas psykiska hälsa
- Friends 2022: Mobbningsens förekomst - Tre barn utsatta i varje klass
- Fryshuset 2022: Ungas framtid på arbetsmarknaden
- Kommittédirektiv 2014:111. Demokratisk delaktighet och inflytande över det politiska beslutsfattandet
- Livsmedelsverket och Skolverket 2013: Skolmältiden - En viktig del av en bra skola
- Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor 2019: Ungas möjlighet till inflytande på lokal nivå
- Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor 2021: Fokus 21: Om ungas samhällsengagemang
- Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor 2021: Vilja att förändra
- Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor 2022: Unga hbtqi-personers levnadsvillkor
- Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor 2023: Att inte bara överleva, utan att faktiskt leva också
- Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor 2023: Ung idag: En fördjupad bild av ungas fritid
- Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor 2024: En fördjupad bild av ungas inflytande och delaktighet
- Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor 2024: Fokus 24: Platsens betydelse - Unga på landsbygd
- SCB 2020: Genomförandet av Agenda 2030 i Sverige
- Skolforskningsinstitutet 2021: Främja studiero i klassrummet
- Skolforskningsinstitutet 2024: Aktivt jämställdhetsarbete i undervisningen
- Skolinspektionen 2018: Att skapa förutsättningar för delaktighet i undervisningen
- Skolinspektionen 2023: Skolors arbete för en trygg miljö på nätet, fri från kränkningar
- Skolverket 2022: Skapa trygghet för lärande
- Skolverket 2023: Faktorer för framgångsrik skolutveckling
- Socialstyrelsen 2023: Barns behov i centrum
- Statens medieråd: Ungar och medier 2019
- Stiftelsen Tryggare Sverige 2021: Trygghet i skolan
- Sveriges kommuner och regioner 2021: Utmaningar för en jämställd skola

